

Sárváry Mariann

**A meszleni Meszleny család közéleti és politikai
szereplése a XVIII. századtól napjainkig**

Bölcsészdoktori disszertáció

**Budapest
1993**

TARTALOM

BEVEZETÉS

I. A MESZLENI MESZLENY CSALÁD EREDETE

II. A CSALÁD FEJÉR MEGYÉBEN BETÖLTÖTT SZEREPE

1. Az I. nemzedék: Meszlenyi János (1659-1736), a család birtokainak megalapozója

- 1.1 Meszlenyi János birtokai Fejér megyében
- 1.2 Meszlenyi János és a kurucok 1704-ben
- 1.3 Meszlenyi János végrendelezése (1733)

2. Hogyan alakult a cecei birtok sorsa a XVIII. sz. második felében a III. nemzedék kezében?

3. A XIX. sz. első fele

- 3.1 A XI. nemzedék pere Dád és Igar ügyében
- 3.2 A XII. nemzedék a reformkorban

III. MESZLÉNYI RUDOLF TUDÓSÍTÁSAI A PESTI HÍRLAPBAN

IV. A MESZLENYIEK RÉSZVÉTELE A SZABADSÁGHARCBA

V. MESZLENY TERÉZ (1809-1865), KOSSUTH LAJOS FELESÉGE

VI. A XIX. SZ. MÁSODIK FELE: A XIII. GENERÁCIÓ

1. Meszlényi Ilona (1843-1926) és Kossuth Lajos levelezése

2. A XIII. generáció elhelyezkedése a hivatali és az egyházi életben

A velencei sírkertben eltemetett családtagok névsora:

VII. MESZLENY LAJOS (1851-1901) ORSZÁGGYŰLÉSI KÉPVISELŐI PÁLYAFUTÁSA

Meszleny Lajos országgyűlési képviselő e disszertációban nem említett képviselőházi felszólalásai

VIII. HOGYAN ÉL MESZLENI MESZLENY BÉLA (1883-1944) ADONYI FŐSZOLGABÍRÓ ÉS MESZLENY BÉLÁNÉ ALAKJA A KORABELI SAJTÓBAN ÉS A CSALÁD EMLÉKEZETÉBEN?

IX. HOGYAN ÉLNEK A MA ÉLŐ MESZLENYIEK?

1. A család 2 ágának egymásra bukkanása 1989-ben

2. A XVI. generáció élete napjainkban

ÖSSZEGEZÉS, A KUTATÁS EREDMÉNYEI

- 1. Vagyoni helyzetük, birtokaik elhelyezkedése:
- 2. Milyen megyei tisztségeket töltöttek be?
- 3. Milyen szerepet töltöttek be az állandó hadseregben és a testőrségben?
- 4. Politikai állásfoglalásuk a reformkorban és a dualizmusban:
- 5. Tisztviselők a dualizmusban
- 6. Részvételük az egyházi életben:

Zárszó

BIBLIOGRÁFIA

Magánkézben lévő források:
Levéltári források
Könyvek, egyéb kiadványok
Folyóiratok
Képviselőházi naplók

KÉPEK

1. **kép** Meszlen község fekvését bemutató Vas megyei térkép (ld. [kep1.jpg](#)¹)
2. **kép** A Meszleny család címere és címeres oklevele (ld. [kep2.jpg](#))
3. **kép** A címeres oklevél és pecsétje 1569-ből (ld. [kep3.jpg](#))
4. **kép** A címeres oklevél részlete (ld. [kep4.jpg](#))
5. **kép** Meszleny János birtokai Fejér megyében (ld. [kep5.jpg](#))
6. **kép** Donációs oklevél és pecsétje (ld. [kep6.jpg](#))
7. **kép** A donációs oklevél egy magyar nyelvű oldala (ld. [kep7.jpg](#))
8. **kép** Meszleny János végrendelete (ld. [kep8.jpg](#))
9. **kép** Meszleny Jánosról készült Halotti beszéd címoldala (ld. [kep9.jpg](#))
10. **kép** Meszleny Antal (1748-1791) és Meszleny János (1743-1794) síremléke (ld. [kep10.jpg](#))
11. **kép** Meszleny Antal sírköve (ld. [kep11.jpg](#))
12. **kép** Meszleny János sírfelirata (ld. [kep12.jpg](#))
13. **kép** Meszleny Ferenc (1768-1854) síremléke (ld. [kep13.jpg](#))
14. **kép** Meszleny Lajos (1804-1868) síremléke (ld. [kep14.jpg](#))
15. **kép** Kossuth Zsuzsanna fényképe (ld. [kep15.jpg](#))
16. **kép** Emlékplakett Kossuth Zsuzsannáról (ld. [kep16.jpg](#))
17. **kép** Meszleny Terézia arcképe (rajz) (ld. [kep17.jpg](#))
18. **kép** Meszleny Terézia fényképe (ld. [kep18.jpg](#))
19. **kép** Meszleny Terézia kőkoporsója (ld. [kep19.jpg](#))
20. **kép** Kossuth mauzóleum (ld. [kep20.jpg](#))
21. **kép** A Kossuth mauzóleum belseje (ld. [kep21.jpg](#))
22. **kép** Az idős Kossuth Lajos (Kossuth Ferenc festménye) (ld. [kep22.jpg](#))
23. **kép** Kossuth Lajos mellszobra (Kossuth Ferenc alkotása) (ld. [kep23.jpg](#))
24. **kép** Kossuth Lajos Tivadar fényképe (ld. [kep24.jpg](#))
25. **kép** Kossuth Ferenc fényképe (ld. [kep25.jpg](#))
26. **kép** Meszleny Lajos (1851-1896) síremléke (ld. [kep26.jpg](#))
27. **kép** A velencei Meszlényi ház (ld. [kep27.jpg](#))
28. **kép** Meszleny Pál haláláról megjelent értesítés a Fejér Megyei Naplóban (ld. [kep28.jpg](#))
29. **kép** Sírok a műemlék jellegű velencei családi temetőben (ld. [kep29.jpg](#))
30. **kép** Meszleny Lajos (1851-1901) síremléke a velencei temetőben (ld. [kep30.jpg](#))
31. **kép** Meszleny Ferenc (1768-1854) Fejér megyei főbíró síremléke (ld. [kep31.jpg](#))
32. **kép** Meszleny Lajos (1851-1901) fényképe (ld. [kep32.jpg](#))
33. **kép** Az 1848-49-es honvédek emlékére állított szobor a Dísz téren (ld. [kep33.jpg](#))
34. **kép** özv. Meszleny Béláné velencei szőlő- és borgazdaságának 34 évi term. tábl. (ld. [kep34.jpg](#) és [bortabl.xls](#))
35. **kép** Meszleny Béla (1883-1944) és M. Béláné (1891-1962) fényképe (ld. [kep35.jpg](#))
36. **kép** Oklevél a családtörténeti pályázaton elért II. helyezésről (ld. [kep36.jpg](#))

TÁBLÁK

1. **tábla** Az 1569-es címerszerzők elhelyezkedése a családfán (ld. [tabl1.jpg](#))
2. **tábla** Leányági beházasodás a Károly János-féle elágaztatási táblán (ld. [tabl2.jpg](#))
3. **tábla** Nagy Iván családfája a Meszleny családról (ld. [tabl3.jpg](#))
4. **tábla** Nagy Géza családfája a Meszleny családról (ld. [tabl4.jpg](#))
5. **tábla** Urbéri viszonyok Cecén (1767-ben és 1786-ban) (táblázat a szövegben)
6. **tábla** A Dád és Igar ügyében pereskedő XI. nemzedék (ld. [tabl6.jpg](#))
7. **tábla** Meszleny János dádi földbirtoka 1845-ben (táblázat a szövegben)
- 8-1, 8-2, 8-3 **tábla** A XII. nemzedék a reformkorban (ld. [tabla8-1](#), [tabla8-2](#) és [tabla8-3.jpg](#))
- 9-1, 9-2, 9-3, 9-4, 9-5 **tábla** A XIII. generáció elhelyezkedése a hivatali és egyházi életben (ld. [tabl9-1-től](#) [tabl9-5.jpg-ig](#))
10. **tábla** Meszleny Irén (1932-) visszaemlékezései alapján összeállított leszármazási tábla (ld. [tabl10.jpg](#))
11. **tábla** A meszlényi Meszleny család I-XVII. generációs teljes családfája (ld. [tabl11.xls](#))

¹ A szövegközi kicsinyített képek és a táblák tanulmányozható méretben a függelékben találhatók

Mottó:

„Az unokák lelkesüljenek az ősök erényein.

Mezleny János

Anno Domini 1571”²

Bevezetés

Bölcsezdoktori disszertációm megírásához az adott bátorítást, hogy a Magyar Történelmi Társulat által meghirdetett családtörténeti pályázaton 1991. áprilisában II. helyezést értem el.³

1985 óta foglalkozom anyai ági felmenőim, a meszlényi Meszlény család történetével. Dr. Szabad György professzor úr javaslatára készítettem ebből a témából a szakdolgozatomat 1986-ban „A Meszlény család közéleti és politikai szereplése a XVIII-XIX. században” címmel.

Kutatási helyszínek és források:

1985-86-ban kutatásaimat a Fejér Megyei Levéltárban, az Országos Levéltárban, az Országos Széchényi Könyvtárban, a Károlyi Levéltárban és a Pest Megyei Levéltárban végeztem. Azóta kutatásokat folytattam még a Hadtörténelmi Levéltárban is. A Meszlenyek részvétele a szabadságharcban című fejezet kiegészítése érdekében.

A disszertáció nemcsak írott forrásokon, a korabeli sajtón (például Pesti Hírlap, Fejérmegyei Napló), hanem a család még élő tagjaival - meszlényi Meszlény Ignáccal (1925-), Meszlény Máriával, dr. Tremkó Györgynével (1935-), az 1989-ben felbukkant Meszlényi Irénnel, P. Szabó József-nével (1932-) és dr. Meszlény Gábor (1914-) jogtanácsossal folytatott visszaemlékezéseken is alapul. Ők négyen a család egy-egy ágának leszármazottai. (Az összefoglaló genealógiai táblázatban piros aláhúzással jelöltem meg őket a XV., illetve a XVI. generáció tagjai között.) Meszlényi Meszlény Ignác és Meszlényi Irén rendelkezésemre bocsátották édesapjuk írásos visszaemlékezéseit: meszlényi Meszlény Pálét (1889-1975), illetve Meszlényi Károlyét (1898-1976).

A szakdolgozat 10 generációs családfáját új adataim alapján sikerült egészen 1410-ig visszavezetnem, így hét generációval bővült a leszármazási táblázat (ld. tabl11.xls).

Célkitűzések:

Célkitűzésem az volt, hogy a teljes családfa felkutatása és összeállítása után megfigyeljem a család történetét a generációk egymásutániségében:

1. hogyan kerültek át Vas és Sopron megyéből Fejér megyébe
2. hol voltak Fejér megyében birtokaik
3. milyen szerepet töltöttek be a megyei közéletben
4. milyen szerepet játszottak a reformkorban és az 1848-49-es szabadságharcban
5. mi volt a Kossuth és Meszlény család kapcsolata
6. hogyan helyezkedtek el a XIX. század második felében a politikai és a hivatali életben a polgárosodott Magyarországon
7. hogyan éltek és élnek ma a XX. század családtagjai.

² Az 1569. aug. 17-én I. Miksától kapott címeres- és adománylevél hátoldalán olvasható magyarul

³ Az erről szóló oklevél fényképmásolata a disszertáció végén látható.

Írásmód:

Nevüket többféleképpen írták: Mezlen, Mezleny, Meszleny, Meszleny, Meszlenyi, Meszlényi. A családnév írásakor két szempontot tartottam szem előtt: vagy úgy használtam, ahogy az illető írta a saját nevét [saját aláírásában], vagy ha ezt nem állt módomban kideríteni, akkor az eredeti MESZLENY alakot használtam.

A sok egyező nevű férfialaknál a zárójelbe tett születési és halálozási dátum, illetve a XVI-XVII. században ennek hiányában a zárójelbe tett feleségnév, esetleg házasságkötési dátum segít az eligazodásban.

A meszlényi előnevet az egyszerűség kedvéért nem jelölöm minden esetben. Használata a XIII-XIV. generációtól kezdve nem egyértelmű. Az eltűnés oka vagy a rossz anyagi helyzet, vagy a dr. Meszleny (eredeti neve: Marcsek) Jenő (1902-1958) esetében az örökbefogadás, vagy dr. Meszleny Gábor (1914-) államügyész múlt rendszerben történt kihallgatása során tett mentegetődző válasza: „Tévedésből kétszer írták le a nevemet”.

A generációk közti tájékozódásban leszármazási táblák segítenek. A teljes genealógiai tábla (I-XVII. generációig) nagy kiterjedése miatt a disszertáció végén zsebben elhelyezve található meg.

Az idézeteknél a korabeli helyesírást mindig megtartottam, ezt külön nem tüntettem fel minden egyes esetben.

*Rövid áttekintés: **Kik is voltak ezek a Meszlenyek?***

Vas vármegyéből származó római katolikus középnemesi család. Első ismert ősük Péter, aki 1410-ben Dalmácia és Horvátország kapitánya volt, majd Máté, aki 1480-ban osztozott meszlényi birtokán. 1569. aug. 17-én, Pozsonyban Miksa király címerlevelet adományozott a már azelőtt is nemes Mezleny literatus Benedeknek, a győri püspök és a pornói apát prefektusának, valamint testvéreinek, Mátyásnak, Jánosnak és nővérük fiának, Kerche Jánosnak.

1724. okt. 24-én, Bécsben, III. Károly király adományt adott a Fejér megyei Velencére és ½ Gárdonyra Meszlenyi Jánosnak (1659-1736), Győr és Fejér megye alispánjának. Velencét Meszlenyi János telepítette be.

A család Vas és Sopron megyei ágai kihaltak a VIII. és IX. generáció során.

Meszlenyi János (1659-1736) Győr és Fejér megyei alispán házasságaival és birtokszerzéseivel megalapozta a későbbi Fejér megyei nemzedékek sorsát. A földbirtokból való megélhetésnek a lehetősége azonban a XIX. század folyamán egyre csökkent, ezért a család tagjai közül sokan kénytelenek voltak hivatalt vállalni, értelmiségi pályára lépni. Ez legszembetűnőbben a XIII. generációnál figyelhető meg.

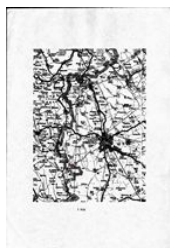
A köztudat a Meszleny nevet Kossuth feleségéről, Meszleny Teréziáról ismeri. A politikai életben figyelemre méltó szerep a reformkorban az ellenzéki hírlaptudósítónak, Meszlényi Rudolfnak, a XIX. század második felében pedig Meszleny Lajosnak, függetlenségi párti képviselőnek jutott a családból. A róluk szóló III., illetve VII. fejezetben táruznak élénk leginkább az adott kor izgalmas küzdelmei Rudolf lelkes tudósításaiból és Lajos humorral teli, lényegre törő országgyűlési felszólalásaiból.

Az összefoglaló leszármazási táblázat (**11. tábla**, ld.tabl11.xls) és a disszertáció befejező része elvezet egészen napjainkig, dióhéjban bemutatva, hogyan élnek ma, a XX. század végén a család felnőtt tagjai.

I. A meszleni MESZLENY CSALÁD EREDETE

„A Dunántúl egyik ősrégi nemesi családja, mely vasvármegyei Meszlen községben 1440 körül már mint birtokos szerepel”⁴.

Meszlen a mai Vas megyében Szombathelytől kb. 15 km-re ÉK-re helyezkedik el. Kiss Lajos a helységnevet feltételezhetően szláv személynév eredetűnek tartja, hivatkozik a szerbhorvát-horvát Mislen, a cseh Myslin, az ukrán Muclin és a lengyel Myston nevekre.⁵ Dr. Herényi István - aki a nyugat-dunántúli nemesi családok történetével foglalkozik - hívta fel a figyelmemet arra, hogy Kiss Lajos etimológiája feltételezhetően téves, mivel szlávok nem éltek Meszlenben.⁶ Meszlen faluban több Meszleny nevű család élt, de más előnevekkel. Meszleni előnévvel csak ez a család rendelkezett.⁷

1. kép Meszlen község fekvését bemutató Vas megyei térkép (ld. kep1.jpg⁸)

Nevüket többféleképpen írták, eredetileg Mezlen⁹ volt, később Meszleny, a XVIII. századi iratokon már legtöbbször a Meszlenyi és az archaikus Meszleny¹⁰ alakban fordul elő, bár megtaláljuk az ejtéskönnyítő Meszlényi¹¹ alakot is.

Római katolikus család volt.

A legrégebbi Meszleny, akiről sikerült adatot megtudnom Meszleny Péter 1410-ből, aki Dalmácia és Horvátország kapitánya volt.¹² Öt követi a Pallas és Révai Lexikon által már

⁴ Révai Nagy Lexikona. XIII. kötet Meszlényi címszava. Bp. Révai Testvérek Irodalmi Intézet RT. 1915. és Pallas Nagy Lexikona. XII. kötet. Bp. Pallas Irodalmi és Nyomda RT. 1896. (a továbbiakban Révai L., ill. Pallas L.)

⁵ Kiss Lajos: Földrajzi nevek etimológiai szótára. Budapest, Akad. Kiadó 1978.

⁶ Dr. Csánki Dezső: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. Bp. Magyar Tudományos Akadémia, 1894.

⁷ Meszleny Pál (1889-1975) visszaemlékezései, melyet fia, Meszleny Ignác (1925-) bocsátott rendelkezésemre

⁸ A szövegközi kicsinyített képek és a táblák tanulmányozható méretben a függelékben található

⁹ 1569. aug. 17. Pozsonyban keltezett címeres- és adománylevél II. Miksa (1527-76) német-római császártól: „Benedicti Literati dé Mezlen” részére. Meszleny Ignác tulajdonában található, az Országos Levéltár mikrofilmmásolattal rendelkezik az oklevélről.

¹⁰ Fejér Megyei Levéltár (továbbiakban FMLt) Acta Nobilitaria Meszleny 1734-1902. 1786. márc. 22. Velence „Joannes Meszleny” aláírása

¹¹ Országos Levéltár (továbbiakban OL) Bezerédy család P1927 23. tétel 4. csomó 1766. Győrön keltezett jobbágyösszeírás „Portis domine Anna Meszlényi”

¹² Hetyéssy István (1895-1978) gyűjtése. Hivatkozik az Országos Széchényi Könyvtár Zsigmondkori Okmánytár II/2 7522/1410 sorszáma. Rendelkezésemre bocsátotta Dr. Herényi István, a történettudományok kandidátusa

említett Meszleny Máté, aki 1480-ban osztott Vas vármegyei birtokain testvéreivel. Az ő fia Meszleny Pál, akiről 1519-re vonatkozóan van adat az Országos Levéltárban.¹³ Öt fiúgyermek közül Meszleny Mihály leszármazottairól tudunk. Meszleny Mihály legidősebb fia az a Meszleny Benedek (Benedicti Literati de Mezlen), aki a család török háborúban elvesztett nemesi okmányai helyébe új címeres- és adománylevelet nyert 1569. aug. 17-én, Pozsonyban keltezve, II. Miksa (1527-76) német-római császártól (Nos Maximilianus Secundus), aki I. Miksaként (1564-76) magyar király is volt. Kihirdetésére 1570. január 1-jén került sor a Vas vármegyei közgyűlésen.¹⁴

2. kép A Meszleny család címere és címeres oklevele (ld. kep2.jpg)

Hogy itt újranevesítésről volt szó és nemcsak ekkor kaptak nemességet, igazolja ez a sor: „...Benedictum Literatum de Mezlen, quem intelligimus bonestis Nobilibus parentibus ortum ...” (ismerjük, hogy tisztos és nemes szülőktől származik).

Az adománylevél bal felső sarkában megtalálható a Meszleny-címer.

A címer leírása: kék mezőben hármasszögű zöld hegy, melyen zöldellő lombos fa áll. Nagy Iván szerint „címerében zöld fa, azon galamb és párduc látható”.¹⁵ Ezt pontosítani kell, mivel a fa tetején ülő madár nem galamb, hanem természetes színű fülemüle nyitott csőrrel (succinenti similis). A sisakdísz: nyitott sasszárnyak között arany koronából kinövő természetes színű párduc, arany koronával a fején és kiöltött vörös nyelvvel. Jobbjában fénylő kivont kard látható.

A sisaktakarók jobb oldalon arany és kék színűek, bal oldalon ezüst és vörös színűek, ahogy ez a következő oldalon elhelyezett fotón jól megfigyelhető.¹⁶

3. kép A címeres oklevél és pecsétje 1569-ből (ld. kep3.jpg)

4. kép A címeres oklevél részlete (ld. kep4.jpg)

¹³ Hetyéssy István gyűjtése: OL 1526 előtti Diplomatarium 25614/1519

¹⁴ Csatai Endre múzeológus levele Hetyéssy István részére. Sopron, 1955. nov. 23. Dr. Herényi István tulajdona

¹⁵ Nagy Iván: Magyarország családai címerekkel és nemzedéki táblákkal. VII. kötet. 457 p. Kiad.: Ráth Mór. Bp. 1868. (továbbiakban N. I.: Mo. cs. címerekkel)

¹⁶ Meszleny Ignác (1925-) által rajzolt címermásolatról készült fotó

Az oklevélben Miksa király nemcsak Meszleny Benedek literatusnak, hanem Ambrus, Mátyás és János testvéreinek, valamint Kerche János nevű unokaöccsének (leánytestvére fiának) régi nemességét is megújítja.

Meszleny Benedek címerszerző (1581: felesége: Szelestey Sára) a győri püspökség és a pornói apátság prefektusa volt¹⁷, Meszleny Pál (1889-1975) visszaemlékezéseiben pedig az áll, hogy „M. Benedek a pornói apátság [Vas vármegye, szombathelyi járás] provizora (jósággelügyelője) volt”.

Meszleny Benedek (1667: felesége: Szalay Katalin) Vas vármegye 3. alispánja volt 1655-59-ben, de már előbb, mint Vas megyei országgyűlési követ több kiküldetésben vett részt.¹⁸

Ez az ág a XVII. század végén kihalt. [VIII. generáció szintje].

Meszleny Ambrus címerszerző (felesége: Füzthői Borbála) leszármazottai közül Meszleny János nevű unokájáról annyit sikerült kideríteni, hogy 1697-ben vasi esküdt [bírótárs] volt, valamint szintén Meszleny János (felesége: Beleznay Teréz) nevű dédunokájáról pedig, hogy 1725-ben győri alispán volt és királyi tanácsos. 5 leánygyermek révén ez az ág is kihalt a XVIII. század végén.

Meszleny Ambrus leszármazottait a XVIII. század első feléig, a X. generációig tudjuk nyomon követni; a 9 gyermek közül öt fiú: Meszleny János (1729-?), Meszleny József (1734-?), Meszleny Sándor (1737-?), Meszleny Gábor (1743-?), Meszleny László (1754-?). A születési adatokon kívül azonban további információk nem állnak rendelkezésemre. Szluha Márton szerint a Vas és Sopron megyei ág kihalt.¹⁹

Meszleny János címerszerző (felesége: Darázs Erse) fia, Meszleny Pál (felesége: Mesterházi Anna) 1665-ben soproni esküdt volt. E címerszerző dédunokájával, Meszlenyi Jánossal (1659-1736) veszi kezdetét a család Fejér megyei története.

1. tábla Az 1569-es címerszerzők elhelyezkedése a családfán (ld. tabl1.jpg)

¹⁷ Pallas Lexikon Meszlényi címszava

¹⁸ N. I.: Mo. cs. címerekkel. VII. kötet. p.457

¹⁹ Szluha Márton Meszlényi leszármazási táblázata. Kézirat. 1991

II. A CSALÁD FEJÉR MEGYÉBEN BETÖLTÖTT SZEREPE

1. Az I. nemzedék: Meszlenyi János (1659-1736), a család birtokainak megalapozója

Fejér megye 1692-ben nyert oklevelet és pecsétet, addig Komárom és Győr megyéhez tartozott. 1692-ben volt az első tisztválasztás, erről az évről van az első közgyűlési jegyzőkönyv, melyet 1806-ig latin nyelven vezettek.²⁰

A megyében élő nemesek negyedévente tartották a közgyűléseket, ezek között voltak az ún. kisgyűlések. Ilyenkor intézték a megyéhez fordulóknak mindennapos apró-cseprő ügyeit. A közgyűléseken a megyét a megye nemeseinek összessége képviselte. A megye közönségéhez érkezett ügyekhez bárki hozzászólhatott és azokról szavazást kérhetett.²¹ A Fejér megyei tiszttakar élén az uralkodó által kinevezett főispán állt. A tiszttakar többi tagját a megyei nemesség maga választotta. A vármegye első - 6 évre - választott tisztviselője az alispán volt. A kinevezett főispánnak nem volt alárendelve, hanem önállóan intézte a megyei közigazgatást mint első alispán. A második alispán végezte a bíraskodást, ő volt a vármegyei törvényszék elnöke is. Rangban a következő tisztviselő a főjegyző, majd az aljegyző (szolgabíró) volt. Tiszteletbeli aljegyzőt a főispán nevezhetett ki. A bíraskodásban esküdtek segédkeztek, akik munkájukért napidíjat kaptak. A megye köztisztviselőiben álló személyeinek és az esküdteknek a címe táblabíró volt. Megbízatásuk a következő tisztújításig tartott.

Meszlenyi János 1701-1725-ig töltötte be Fejér megyében az alispáni tisztelet.²²

Az 1723. február 8-i megyei törvényszéken 2 boszorkánypert tárgyaltak. A boszorkányok elleni vádat a törvényszéken elnöklő Meszlenyi János emelte: „Perillustris, ac Generosi Domini Joannis Meszlény de eadem Inclyti Comitatus Albensis Ordinary Vice Comitatus ut Domini Magistratus et Actoris”²³

(Az igen tekintélyes és nemes Meszlény János úrnak, a tekintetes Fejér megyei rendes alispánnak, mint ezen hivatal urának és felperesnek polgárjogi tárgyalása.)

A vádlott védelmét a megye által kirendelt védő látta el. Az alispán képviselőjében a megyei tiszti ügyész járt el, aki a vádlottak megégetését, a védő pedig azok felmentését kérte. Az 1. vádlott, Ravasz Istvánné, Horváth Örszik sorsáról nincs tudomásunk, mert a következő törvényszékig felfüggesztették a tárgyalást, de az kétségtelen, hogy sokáig volt még börtönben. Erre vall az innen írt (keltezés nélküli) levele, amelyben említi, hogy már „annyi időtől fogva szenved rabságot”. A másik vádlott, Lutor Kata sorsa egyszerűbben megoldódott: a törvényszék felmentette és szabadon bocsátotta. Mindketten Veszprém megyeiek voltak, mégis Fejér megye ítélkezett felettük, mivel mindkét vádlott olyan faluból származott, amelynek földesura Fejér megye főispánja volt.²⁴

²⁰ Pesti Hírlap, 1841. 25. sz. Tavaszéle 27. p.203

²¹ Gergely András: A nemesi vármegye = História, 1986.5-6.sz. p.32

²² Károly János: Fejér vármegye története. 1. köt. 1896. Alispánok és tisztségviselők c. fejezete. Mo. ezeréves fennállásának ünnepére kiadja: Fehérvár megye közönsége. Székesfehérvár. Nyomtatott Csitári K. és Társa Könyvnyomdájában. (továbbiakban: K. J.: F. vm. tört.)

²³ Schneider Miklós: Fejérmegyei boszorkányperek. Székesfehérvár. Vörösmarty Nyomda. 1934. p. 10, 13

²⁴ Schneider Miklós: Fejérmegyei boszorkányperek. uo. p.5-6

Meszleny Pál (1889-1975) írja visszaemlékezéseiben Meszlenyi Jánosról, hogy „jogászi tekintélye is lehetett, mert valami fontosabb országos döntőbírószágba volt delegálva, továbbá a „lőcsei fehérasszony” felett ítélező bíróság tagja volt”.²⁵

Meszlenyi János 1694-ben elvette első feleségét, tolnai Festetich Máriát, Festetich Pál és Toldy Anna jómódú leányát, Komáromy István özvegyét, akinek második házasságakor 18000 forint hozománya volt. „Házassága révén Győr vármegyében is birtokossá vált és megyei szerepkörhöz jutott.”²⁶ Gyakran mindkét vármegye országgyűlési követe volt: „... azon kívül hány országgyűlésre küldtettem mind a két vármegyénél, minden nap diurnumom [napidíj] a két vármegyétől flor. 10 alkalmasént eöt ezerre summája volt, harminc négy esztendő forgása alatt, mind a két vármegyének vicealispánja lévén ezer forint fizetésem lévén”.²⁷

Később királyi tanácsos (consiliarus) lett, 1724-ben a donatiós levél már így említi.²⁸

Meszlenyi János élete folyamán házasság (háromszor nősült) és birtokvásárlás útján bravúros ügyességgel növelte birtokait. Fejér megyén kívül még 3 megyében - Tolna, Veszprém és Győr megyében - voltak birtokai.

1.1 Meszlenyi János birtokai Fejér megyében

5. kép Meszlenyi János birtokai Fejér megyében (ld. kep5.jpg)

Cece, Menyőd, Hard

A XVII. század végétől a XVIII. század elejéig a Habsburg uralkodók a török kiűzése után a magyar király uralma alá visszakerült területeket (neoacquisita) fegyverrel meghódított területként kezelték. Nem ismerték el azokra a magyar állam, illetve a magyarországi törvényhozás és közigazgatás jogát, hanem részben katonai igazgatás alá, részben az udvari kamara alá rendelték. A neoacquisitán nem ismerték el a régi magyar birtokosok jogviszonyát sem. A birtokügyek rendezésére létrehozták a neoacquistica comissiot (Újszerzeményi bizottság) 1684-ben, melynek működési ideje főleg az 1690-1707 közötti évekre esett. A régi birtokosoktól a fegyverjog (jus armorum), azaz a hadiköltségek egy részének visszatérítéseként lefizetett megváltási összeg mellett megkövetelték a tulajdonjog okiratokkal való igazolását is.

²⁵ Magyarország vármegyéi és városai. Győr vármegye. Szerk.: dr. Borovszky Samu. Bp. Országos Monográfia Társaság. 1910. (továbbiakban: Mo. vármegyéi és városai. Győr vm. 1910.)

²⁶ 1724. okt. 24. Bécs. III. Károly latin nyelvű donatiós levele Meszlenyi János részére, mely „25 éves üdvös alispáni működést” említ (továbbiakban: 1724. okt. 24. Bécs. III. Károly donatiós lev. M. J. részére). Meszleny Ignác saját tulajdona, az Országos Levéltár mikrofilmmásolattal rendelkezik róla

²⁷ Meszlenyi János végrendelete. 1733. jún. 12. Győr. 1829-es másolat (a továbbiakban M. J. végrendelete. 1733). Meszleny Ignác tulajdona, az Országos Levéltár mikrofilmmel rendelkezik. Károly János is közli: F. vm. története LXV. oklevél. V. köt. 1904.

²⁸ 1724. okt. 24. Bécs. III. Károly donatiós lev. M. J. részére

„Egy 1698-as oklevélből tudjuk, hogy Cece község régi területéhez tartoztak Hard, Menyőd, Vajta és Föl-Egres nevű puszták, s ezen birtokok egyenlő arányban való felosztása iránt Meszlenyi János Győr megyei főszolgabíró 1698. febr. 2-án Mátéffy Mihállyal egyezséget kötött és lépéseket tett aziránt, hogy ezen terjedelmes birtokokat a budai kincstári kamara által megterhelt hadi váltságdíjtól tényleg ki is váltsa. Ez 1702-ben sikerült is, mert Lipót császár úgy Meszlenyi János és Fiáth János akkori győri alispán kiváló érdemeinek méltánylása alapján a váltság, ill. hadikárpótlás összegét 15 ezer frt-ban állapította meg.”²⁹

A Fejér Megyei Levéltárban találtam idevonatkozó iratot, éppen 1702-ből a fegyverváltságok összeírásáról, melyben Meszlenyi János is szerepel:

Perceptio³⁰

1702. Juris Armorum

Perillustris ac Generosus Dominus Joannes Meszleny Comitatus Albensis Vicecomes et alii Compossessores

	Florenus /forint/
Gardon	81
Velence	44
Bodmer	43
Cece	110
Hard	43
Menyőd	43
Igar	23
Dad	47
Reöth	22
	<hr/> 456

Ennyit fizetett Meszlenyi János és a többi közbirtokos (et alii compossessores) 1702-ben fegyverváltság gyanánt.

Hogy ez mekkora összeg volt akkoriban, arra viszonyítási alapként néhány adatot hoznék a harmincadjövedelmek köréből.

1702-ben a harmincadjövedelem összege:³¹

Győrben	9688 fl 11 den
Komáromban	3535 fl 30 den
Sopronban	14796 fl 70 den
Pozsonyban	14327 fl 99 den
Veszprémben	864 fl 39 den
Pápán	72 fl 65 den

²⁹ K. J.: F. vm. története III. köt. 1895. Cece c. fejezet

³⁰ FMLt A meszleni Meszleny család velencei magánlevéltárában levő eredeti után készült másolat. Székesfehérvár. 1941. okt. 4. Az eredeti a P. fasc. 4. no. 2.

³¹ Zimányi Vera - Harald Prickler: Konjunktúra és depresszió a XVI-XVII. századi Magyarországon az ártörténet és a harmincadbevételek tanúságai alapján. p.184-185. (Különlenyomat az Agrár-történeti Szemle 1974. 1-2. számából).

Az adatok nagyságrendjéből következtetni lehet arra, hogy ez a 456 forintnyi, sőt a 15000 forintnyi összeg - még akkor is ha fele-fele alapon fizette Meszleny és Mátéffy - komoly összeget tettek ki.

1702. márc. 8-án Meszlenyi János és felesége, Festetich Mária, valamint Mátéffy Mihály és neje közösen kaptak adománylevelet I. Lipóttól Cece, Menyöd, Hard és Viszke Fejér megyei községekre. 1738-ban III. Károly ezt az adománylevelet átírta és jóváhagyta.³² Meszlenyi János azon a címen vallotta magáénak a pusztát, hogy felesége anyai ágon a Syke nemzetségbeli Toldy családból származott. A Toldyaknak voltak birtokaik Fejér megyében, lányukat ezek szerint nemcsak pénzbeli, hanem birtokbeli hozománnyal együtt adták férjhez.

1701-ben Meszlenyi János Cece nevű pusztájánál a Sárvizen komphajót állított be, mellyel kapcsolatban vámszedési privilégiumot kért a királytól. A cecei átjáró az utasok kényelmét szolgálta, mivel a közelben a Sárvizen más átjáró nem volt. A megye Meszlenyi János kérését támogatta.³³ Meszlenyi meg is kapta a vámszedés jogát a királytól.

(Hidat majd csak 1743-ban fognak ide építeni a Helytartótanács rendelete alapján).³⁴

Az 1696-os kamarai összeírás Cecét lakatlan pusztának nyilvánította. Menyöd és Hard is elhagyott falvak voltak a török háborúk következtében már 1617-től kezdve.³⁵ 1719-ben Meszlenyi János, Mátéffy Mihály és Pécsi Ésaías földesurak közösen kötöttek Bodor János szabadossal megállapodást Cece betelepítése ügyében.

Az új telepesek szolgáltatásait alacsonyabbra szabták, biztosították a szabad költözés jogát. Földnagyságról, telekről itt még szó sincs, mivel a szántóföldek nem lettek nyomásra osztva. Mindenki annyi földet foglalhatott el, amennyit meg tudott művelni. Így az úrbéri szolgáltatás alapja nem a telek nagysága, hanem az állatok száma lett. A földesurak feltételei a következők voltak: minden ökrös gazda 6 ökörig minden pár ökör vagy ló után évi 1 tallért (ami kb. akkoriban 2,10 magyar forintot ért), állattal rendelkező gyalogember pedig évi 1 forintot fizet 2 részletben.

Minden terményből tizedet adnak. A kocsmá és a mészárszék a falu egész évben. A szőlőhegyet felosztják a lakosok között, a szőlőtelepítésre 10 évi szabadságot kapnak. A szerződés csak a cecei pusztára szólt - Menyöd és Hard pusztát - a földesurak saját használatukra tartották meg.³⁶

Hardon és Menyöd pusztán legeltető állattenyésztést folytattak. Kevesen éltek itt, főleg a cecei földesurak pásztorai, cselédei. Még a II. József-kori népességösszeírás (1784-87) is csak 31 lelket talált Hardon, 32-t Menyödon, míg Cecén ekkor már 1837 lelket számolhattak.³⁷

„Mivel az ország rendelése szerint a konskriptióba [összeírásba] a jobbágy helyeken élő nemeseket is fel kell venni, a földesurak ehhez alkalmazkodtak a Cecén letelepült nemesekkel kapcsolatban. A végleges megállapodást 1720. jún. 1-én írták alá Székesfehérváron”.³⁸

³² K. J. : F. vm. története. III. köt. 1899. Cece c. fejezet

³³ OL A27 Kancellária lt. Litterae comitatum 1. cs. Albensis 1701 no. 232. Fejér megye jelentése a kancelláriának. Székesfehérvár, 1701. aug 17.

³⁴ FMLt Közgyűlési jkv. 1743. 11. köt. p.431 Cece cédulaanyaga 1743. júl. 16.

³⁵ OL E156 U.et.C. fasc. 37 no.19. A palotai vár urbárium és javainak összeírása. 1617.okt.19. Palota

³⁶ OL Helytartótan. Lt Tab. urbariales. FMLt Cece cédulaanyaga 1719. ápr. 24.

³⁷ FMLt Cece, Menyöd, Hard cédulaanyaga. II. József-kori népességösszeírás (1784-87)

További kedvezmény született még 1720-ban az újonnan betelepült cecei lakosok részére: 3 évig mentesek lettek az úrbéri szolgálat alól, ezalatt adómentességet is élveztek.³⁹

A telepítésnek már 1720-ban kimutatható eredménye volt: 2 jobbágy, 1 libertinus és 11 zsellér élt itt, akik 113 ½ köből szántón és 13 szekérre való réten gazdálkodtak.⁴⁰

1726. máj. 2-án 9 újonnan betelepített község földesurainak kérésére Fejér vármegye közgyűlése 8 pontból álló úrbáriumot készített a jobbágyok kötelességeinek rögzítésére. Ez a 9 helység a következő volt: Velence, Szentpéter, Vajta, Pázmánd, Perkáta, Cece, Nadap, Tordas és Felcsut.

Az 1. pont rögzítette a census /földbér/ összegét, ami

egész telek után évenként	4 forintot
féltelek után évenként	2 forintot
negyedtelek után évenként	1 forintot
zsellérnél évenként	½ forintot

tett ki.

2. pont: Minden marhás gazda évente heti 1 napi ígásrobotot ad, vagy kívánságra heti 2 napi gyalogrobotot (8. pont), igavonó állat hiányában a jobbágy és a zsellér pedig heti 1 nap gyalogrobottal szolgál.

3. pont: Minden terményből természetben kilencedet ad és oda szállítja, ahová a földesúr kívánja.

4. pont: A mészárszék és a kocsmá helyzetének szabályozása a földesúr jogkörébe tartozik.

5. pont: Minden marhás gazda karácsonykor tartozik 1 szekér tűzifát szállítani

6. pont: Minden gazda évenként 1 tyúkot, 1 kappant, 10 tojást és 1 itce vaját ad.

7. pont: A kocsmá Szent György naptól (ápr. 24.) Szent Mihály napjáig (szept. 29.) a gazdáké, ha a falunak van szőlője, különben csak negyedévig.⁴¹

Mivel ennek az úrbáriumnak a végrehajtása veszélyeztette volna a még alig betelepült falu további benépesítését, sőt a már beköltözöttek is elköltözéssel fenyegetőztek, ezért a földesurak közössége 1735-ben új úrbéri szerződést adott a falunak. Ebben visszatérnek az 1719-es telepítési szerződés alapszolgáltatásaihoz (tehát nem a telek, hanem ígásállatpár után fizettek), megmarad a kilenced, az élelmiszerszolgáltatást pedig némileg realizálják, mert minden új év napján 1 özet, húsvétkor és pünkösdkor pedig „tisztességes ajándékot” kell adniuk. Új teher a minden gazdától - zsellértől is - egyformán járó évi 12 napi robot. Ez a már felemelt, de még a megélhetést biztosító szolgáltatás, továbbra is vonzerőt jelentett a beköltözők számára.⁴²

³⁸ OL Helytartótan. Lt. Tab. urbariales. FMLt Cece cédulaanyaga 1719. ápr. 24.

³⁹ FMLt Közgyűlési jkv. 1720. 3. köt. Cece cédulaanyaga. 1720. jan. 11-i közgyűlés

⁴⁰ Archivum regnic. Conser. Com. Albensis. FMLt Cece cédulaanyaga 1720.

⁴¹ OL Helytartótan. Lt. Dep. urb. 1150. cs. Tab. urb. vagy OL P1284 Jankovich cs. Lt.-a Rksz. 6. no.22.

⁴² Degré Alajos: Cece (Hard, Menyőd). Fejér megyei történeti évkönyv 15. köt. p.7-67. Szerk.: Farkas Gábor. Székesfehérvár. 1981. (a továbbiakban D.A.: Cece (Hard, Menyőd)).

Az 1730-as dicák és adók összeírása szerint Cece $88 \frac{3}{4} + \frac{2}{3}$ dica [adókirovási díj] után 362 forint $13 \frac{3}{4}$ dénár adót fizetett.⁴³ De 1737-ben a falu azt kéri, hogy a kirótt 17 dicát szállítsa le a megye, mivel többen elvándoroltak közülük, néhányat pedig a nemesek soraiba emeltek, így az adózók száma lényegesen kevesebb lett.⁴⁴

Velence és Gárdony

1693-ban a Balassa testvérekkel megegyezve Velence és Gárdony a Finta családnak jutott. I. Lipót Finta Albert birtokait a fiúági örökösök kihalásával a nőági örökösöknek: Kovács-Szabó Jánosnak, a Toldy és a Nagy Kaszab családoknak hagyományozta.⁴⁵

Meszlenyi János első házassága révén a Toldy-féle rész örököse lett, majd 1703-ban megvette Nagy Kaszab János örökségét 531 forint 21 dénárért. 1702-ben Festetich Krisztina, Festetich Pál lánya és Sándor Istvánné (szül. Festetich lány) a velencei, gárdonyi, bodméri, ketyei, fiadi részbirtokát 400 frt-ért zálogba adja Kutas Istvánnak és Ferenczy Györgynek. Ezt aztán Meszlenyi János szerezte meg az 1698/1703/1714. évi egyezés szerint.⁴⁶

Valószínűleg Meszlenyi átvette a zálogba adott birtokrészeket Kutas Istvántól és Ferenczy Györgytől valaminek fejében, az eredeti tulajdonosa, Festetich Krisztina pedig nem tudta kiváltani azt a zálogból, így Meszlenyi kezére szállt.

1703-ban Finta Mihály Meszlenyi János alispántól kölcsönvett 1800 rajnai forintot [ez kb. 2160 forintnak felelt meg]. Ennek fejében Gárdonyt, Velencét, Bodmért, Sósvára, Megyer, Ketye, Raknyi, Fiad birtokokat és a keresztesberki kúriát zálogul lekötötték.

Finta Mihály halála után, fia, Finta János nem tudta visszaváltani birtokait és újabb 400 rajnai forintot [1 rajnai frt kb. 1,20 frt], valamint egy pár igás ökröt kényszerült kérni gazdasága részére Meszlenyitől. Így nemcsak Gárdonyt, Bodmért és Velencét, hanem a többi öröklött birtokát is az átvett 2200 rajnai forint és az egy pár ökör fejében örök jogon Meszlenyi Jánosnak eladja. Továbbá minden jogot átruház Meszlenyire és örököseire, a jogokra és a birtokra vonatkozó okiratokat is átadja a vevőnek 1716. Szűz Mária tisztulása után három nappal, azaz 1716. febr. 5-én.⁴⁷

Miután Kovács-Szabó János, Toldy Márton, id. Kaszab János, ifj. Kaszab János a tulajdonjogot a maguk részére vitatták és önhatalmúlag ezeket a birtokokat elfoglalták, Finta János Meszlenyi János meghatalmazottja útján bírói eljárást indított a nevezett birtokok foglaloí ellen. A pereskedők végül megegyeztek, e szerint ezeket a birtokokat felbecsülték és két egyenlő részre osztották: az egyik rész: Velence és $\frac{1}{2}$ Gárdony Finta Jánosnak és jogátruházás folytán Meszlenyi Jánosnak és örököseinek jutott, a másik rész: Gárdony másik fele, Bodmér, Sósvára, Megyer, Ketye, Raknyi, Fiad és a keresztesberki kúria a fentebb említett igénylőket illette meg.⁴⁸

⁴³ FMLt Lt. Acta Politica fasc. 10. no. 181. Cece cédulaanyaga 1730.

⁴⁴ FMLt Lt. Közgyűlési jkv. 1737. 10. köt. p.384. Cece cédulaanyaga 1737.

⁴⁵ Fejér vármegye és Székesfehérvár szabad kir. vár. ált. ismertetője és címtára 1931-32. évre. I-II. köt. Főszerk.: F. Szabó Géza (a továbbiakban F. vm. és Szfv., sz. kir. v. ált. ism. 1931-32). Kiadja a vármegyei tisztviselők országos egyesületének szerkesztősége és kiadóhivatala. Bp. IX. Ferenc körút. 2.

⁴⁶ K. J.: F. vm. története. IV. köt. 1901. Gárdony c. fejezet

⁴⁷ 1724. okt. 24. Bécs. III. Károly donatiós lev. M. J. részére. Kihirdette Fejér vármegye 1725.

⁴⁸ ua.

Meszlenyi János 1724-ben kapja meg a királyi jóváhagyást Velence és ½ Gárdony megvételéhez. VI. Károly [Magyarország királya III. Károlyként (1711-1740)] ekkor ruház rá és örököseire minden királyi jogot, ami Velencére és ½ Gárdonyra fennáll.⁴⁹

Velencét Meszlenyi János telepítette be. 1714-ben egy okmánylajstrom említi, hogy Meszlenyi János Vincze György nevű jobbágynak engedélyt adott a velencei pusztá benépesítésére.⁵⁰ A donációs levél Velencét „oppidum desertum”-ként [elhagyott helyként] említi.

Az 1730-as dicák és adók összeírása szerint Velence 60 dica után 243 forintot fizetett.

A II. József-kori népesség-összeírás már 1028 főt számlált Velencén.⁵¹ Ez azt jelenti, hogy 1714-1784 között évenként kb. 1,4 %-os volt a népességnövekedés.

Igar és Dád

1699-ben Igar, Dád és még több község Toldy Pál és Katalin tulajdonában voltak, amit még az évben 1500 forintért 4 évre zálogba adtak Meszlenyi Jánosnak és Festetich Máriának azzal a megjegyzéssel, hogy a birtokok közül néhány per tárgyát képezi, s azt Meszlenyi János a Toldy családok kezére visszaperelheti.⁵²

1703-ban Toldy Pál és Kata zálogba bocsátják Meszlenyi Jánosnének, Festetich Máriának gárdonyi, velencei, nyéki, pettendi, bodméri, igari és dádi részjóságaikat.⁵³

Az 1730-as években Meszlenyi János nádori donációt kap Igarra és Dádra.⁵⁴

6.kép Donációs oklevél és pecsétje (ld. kep6.jpg)

7. kép A donációs oklevél egy magyar nyelvű oldala (ld. kep7.jpg)

Kisdém (Veszprém megye)

Erre vonatkozóan egy 1731-ből való kimutatást találtam, mely szerint „Meszlényi János úr fölséges urunk udvari tanácsosa, és T.N. Fejér Vrmegyének viceispánja... három estendővel a Kis Dém nevű N. Veszprém Vrmegyében levő pusztában statuáltatott és introducáltatott...

⁴⁹ 1724. okt. 24. Bécs. III. Károly donációs lev. M. J. részére. Eredetije Meszleny Ignác (1925-) tulajdonában található

⁵⁰ K. J.: F. vm. története IV. köt. 1901. Gárdony c. fejezet

⁵¹ FMLt Velence cédulaanyaga II. József-kori népességösszeírás (1784-87)

⁵² F. vm. és Szfv. sz. kir. v. ált. ismertetője. 1931-1932

⁵³ OL Kapuváry cs. lt.-a rksz. 2

⁵⁴ K. J.: F. vm. története IV. köt. 1901. Dád c. fejezet. Forrás nincs feltüntetve

Más örököse nem adatott, nem is tartatott statiójának idejéből fogva egyéb Meszlényi Jánosnál.” Ezt a tényt 7 tanú igazolja aláírásával.⁵⁵

Győr megyében 1719-ben Mezőörs birtokosaként említik.⁵⁶

Meszlenyinek volt kölcsönadható pénze, mert zálog gyanánt bírta a Zichyiektől Seregélyest, az Eszterházyaktól pedig Magyaralmást, hogy mikor, azt nem írja Meszlény Pál (1889-1975) visszaemlékezéseiben.

A Fejérmegyei Naplóban Schneider Miklós tollából a következőket olvashatjuk: „Ez a törvénycikk (1723/73.) ugyanis arra kötelezi a megyéket, hogy szerezzenek, vagy építsenek vármegyeházat főként azon célból, hogy a levéltáraiknak megfelelő elhelyezését biztosítsák. Fejérmegye már ennek a törvénynek a meghozatala előtt gondoskodott a székházról. Az 1716. év november 13-án tartott közgyűlés egyhangú határozattal megvásárolta Meszlényi János alispán székesfehérvári házát a megyeház céljaira 5000 forint és 100 arany vételárért.”⁵⁷

1.2 Meszlényi János és a kurucok 1704-ben

1704. január 16-án a kurucok bevonultak Székesfehérvárra. A városban tartózkodó Meszlényi János alispánt a kurucok őrizetbe vették és Pápára szállították. „... három napig arestomban tartattam a kurucoktól” - írja a végrendeletében. 3 nap elteltével, mikor letette a hűségesküt, visszahelyezték alispáni tisztségébe. Akkor már mintegy 800 főnyi megyei önkéntes gyűlt össze a városban, akiknek parancsnokságát Meszlényi alispán vette át. Az osztrák magisztrátust megfosztotta tisztségétől, és a város polgárságával ő rendelkezett egészen 1704. április 7-ig, a kuruc uralom fennállásáig.

A kuruc időkben a birtokos nemesség és a megyei tisztikar egy része Győr várában keresett menedéket. Mikor elvonult a veszély, siettek vissza Fejér megyébe és igyekeztek gróf Heister Siegbert (1646-1718) osztrák tábornokot lojalitásukról biztosítani, akit az udvar a dunántúli felkelés leverésére küldött Magyarországra.

„A megyei rendek Esterházy Ferenc főispán elnökletével 1704. április 10-én ülést tartottak, melyen a Székesfehérváron tartózkodó megyei funkcionáriusok a hűségesküt letették. Az ülésen Meszlényi János előterjesztésére elhatározták, hogy Heister megrongált lovasberényi kúriáját a megye saját költségén kijavíttatja, a rongálást elkövetőket pedig kinyomoztatja és megbünteti.”⁵⁸

A pálfordulásért a kurucok nem kímélték meg Meszlényit, elhajtották marháit. Így emlékezik erre vissza az alispán végrendeletében (1733):

„... aztán a kurucság mindenünket, gulánkat és gazdaságunkat, aki is sok ezerekből állot, göből marhát [elhajtott], minden elveszett, ... el annyira, hogy házastársam, s mostoha és édes gyermekeim táplálására nézve azon veszedelmes háború üdőben is másoktól interesre kamatra] kölcsönöző pénzzel, életemnek veszedelmével szintén Törökországbul göből [hízalt szarvasmarha] kereskedésemmel kéntelenettem folytatni állapotomat, aminthogy a minemű

⁵⁵ OL R319 36. csomó Meszlényi család 1731.

⁵⁶ Mo. vármegyei és városai. Győr vm. 1910

⁵⁷ Fejérmegyei Napló 1933. júl. 9. „Apróságok a város és a megye történetéből”

⁵⁸ Jenei Károly: Fejér megye a Rákóczi-szabadságharc idején. Fejér megyei történeti évkönyv. 11. köt. Szfv. 1977.

értékkel és jószággal az Uristen megáldott, azt mind kereskedésemmel rész szerént szorgalmatos gazdálkodásommal szerzettem”.

1.3 Meszlenyi János végrendekezése (1733)

1721-ben elvette második feleségét, Miskey Anna Juliannát, néhai Semberger Ádám özvegyét. Vele tíz esztendeig tartó házasságából egy kiskorú leány maradt: Mária Sofika, felesége első urától pedig Semberger Károly nevű fia.

Végrendelete szerint kettejük között kellett elosztani a következő javakat: Kethel falut, Mak pusztát, a győri belső városi kuriális házat az ingóságaival együtt, a Fehérvári kapu előtti pusztából alakított majort, a győri határban lévő szántóföldeket, Kis-Nyuly, Kis-Baráthy szőlőket. „Ezen kívül a Gulyárul és Ményesrül Meszlényi Pál fiam mindenikének 20 darabot tartozik adni, három száz juhot a kettőnek, ötven sertvés marhát is. „Anyjuk révén 3 000 forint, öreganyjuk révén 4000 forint és mintegy száz lat [1750 g] ezüst illeti meg őket.”

Meszlenyi Jánosnak első feleségétől, Festetich Máriától egy fia, Meszleny Pál és öt lánya született: Julianna (Jékeyné), Klára (Naszvadyné), Rozália (Mátyásné, később báró Mednyánszky), Magdolna (Sixtyné) és Borbála (Trummerné).

Hogyan rendelkezik a többi birtokáról és a lányok örökösödéséről?

Az ide vonatkozó rész a fényképen is olvasható:

„Harmadszor: Minthogy NS Fehér Vrgyében, Tolna Vrgyében magam véres verejtékemmel szerzettem Jószágimat nevezett szerint Almás, Velentze, Czece, Menyd [Menyőd], Hard, Malmok és trajectummal együtt, Gyürkény [Györköny] és Kis Dénben felett felekét gyermekemnek hagyom. Residentionalis Háزامat is még híremet nevemet hordozza, feleségemnek, [ez már a 3. felesége: Wagner Erzsébet] az után Meszlényi Pál fiamnak hagyom és legálom, az Ingó Jókat is, ingatlanokat hagyom fiamnak. Ellenben Meszlényi Pál fiam tartozik mindenik lányomnak két két Ezer forintokat adni, Jékeinének [legidősebb lánya] minthogy Gyürkény nevű falun Ezer forintja vagyon, azt is tartozik le tenni Meszlényi Pál, minthogy édes feleségemnek moringolom, Meszlényi Pál fiam még két Ezeret adgyon, és így 4 000 frt. Az successio [örökösödés] mind közöttök fent maradgyon. Sofika Leányomnak és feleségemnek az egész fejer Ruhát és Ágyi Eszközt hagyom, és az egy tutzat [ezüst] kést, ... tányérot, 12 borjas tehenet, 12 Kantza lovat is legálok feleségemnek Sofika Leányomnak tartozik három Ezer forintokat adni; minthogy még neveletlen [kiskorú]”.

8. kép Meszlenyi János végrendelete

8. kép Meszlenyi János végrendelete (ld. kep8.jpg)

Ebből a végrendeletből egyértelműen kitűnik, hogy Meszlenyi János meglehetősen jómódú középnemes volt. Birtokai között Gárdony azért nem szerepel, mert a ½ Gárdony beolvadt a velencei határba. Almást valószínűleg nem tudták kiváltani a zálogból az Eszterházyak, így azt is megszerezte Meszlenyi János. Igarról és Dádról nincs szó a végrendeletben. A végrendelet szerint a lányokat pénzben kellett kielégíteni, a birtokból nem örökölték.

De biztos tudomásunk van arról, hogy a XVIII. század végére a cecei nemesi közbirtokosság Meszleny ágát a Meszleny, a Jékey, a Naszvady, a Mednyánszky és Sixty, a Trummer [Károly Jánosnál Trunev], a Vörös, a Szluha, a Daróczy, a Kapuváry és a Salamon családok együttesen alkották, melyek birtokai csak részben voltak elkülönítve a Mátéffy lemenők birtokaitól.⁵⁹

A lányági beházasodás jól végigkísérhető a Károly János-féle elágaztatási táblán.⁶⁰

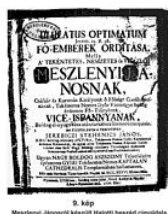
2. tábla Leányági beházasodás a Károly János-féle elágaztatási táblán (ld. tabl2.jpg)

A magyarázat erre az lehet, hogy Meszleny Pál valószínűleg nem tudott az 5 lánynak 10000 forintot készpénzben kifizetni, ezért inkább a 2000 forintnak megfelelő ingatlant engedte át a lányoknak. Még egy feltételezést megkockáztatok: E szerint Meszlenyi Jánosnak az 1702. márc. 8-án I. Lipóttól kapott Cecére vonatkozó adománylevele mindkét nembeli leszármazóinak is szólt, így nem a végrendelet, hanem az adománylevelével szerint jártak el az örökösök.

Finta János 1716-ban Meszlenyire és örökösire ruházta át a jogokra és birtokokra vonatkozó összes okiratot Velence és ½ Gárdony eladásakor, az örökhagyó viszont ezt nem vette figyelembe végrendelete készítésekor.

Saját temetéséről Meszlenyi János úgy rendelkezett, hogy második felesége mellé, a győri „öreg templomba” temessék. Temetése 1736. Bőjtmás havának 16. napján [márc. 16-án] volt a győri káptalan katedrális templomában.

A halotti beszédet,⁶¹ melynek címlapjáról a függelékben láthatunk másolatot, a győri káptalan kanonokja mondta el.

9. kép Meszlenyi Jánosról készült Halotti beszéd címlapja (ld. kep9.jpg)

2. Hogyan alakult a cecei birtok sorsa a XVIII. sz. második felében a III. nemzedék kezében?

Meszlenyi János fia, Meszleny Pál (1694-1759) a Hávör-huszárezredben szolgált mint kapitány, a Meszlenyi János fölött elmondott halotti beszéd szerint több európai harctéren vett részt.⁶²

⁵⁹ Degré Alajos: Cece (Hard, Menyőd)

⁶⁰ K. J.: F.v.m. története. III. köt. 1899. Cece c. fejezet

⁶¹ A halotti beszéd eredetije Meszleny Ignác tulajdona. Az Országos Levéltár mikrofilmmásolattal rendelkezik.

⁶² Meszleny Pál (1889-1975) visszaemlékezései

A megyei bíraskodásban 1733-tól esküdként segédkezett.

Egy 1748-as püspöki összeírás szerint Cecén nem volt még katolikus templom. A cecei hívőknek Meszleny Pál csűrjében volt oratóriumuk [imaházuk], amely Vajta filiájaként működött.⁶³

Velence földesuraként⁶⁴ ő volt a velencei templom kegyura. A templom Pázmánd filiájaként [leányegyházaként] szerepelt.⁶⁵ Ebben a templomban nyugszik egy címeres vörösmárvány lap alatt, melyen ez a felirat olvasható:

S. ac. P. O. Paulus Meszleny de eadem
S. C. R. M. Regiminis Equestus Capitanens, J. l.
Alb. és Toln. A. S. Imus Ak. S. 65. ob.
Die 16. Septembris 1759⁶⁶

Ma ez a régi katolikus kápolna a Főúton [Fő utca 46]/ Bod László festőművész magántulajdona, aki szépen megőrizte műemlékház-jellegét.⁶⁷

Meszleny Pál 51 éves volt, amikor első gyermeke, János (1743-1794) megszületett. Az elsőszülött későbbi testvéreivel együtt korán árvaságra jutott. Hrabovszky Antal, majd Gyurkovics Ferenc lett a Meszleny árvák gyámja.

1764-ben a 21 éves János önkényesen elhagyta a számára lakóhelyül kijelölt Kisdémet és Velencére költözött a szülői házba, ahol az atyai birtokon a saját belátása szerint elkezdett gazdálkodni. Megtiltotta a helyi jobbágyoknak, hogy a provizornak engedelmeskedjenek, sőt fel is mondott neki. Hrabovszky a vármegyéhez fordult, hogy az a szolgabíró útján azonnal szólítsa fel gyámltját a haladéktalan visszatérésre a számára kijelölt lakhelyre, és szüntesse be a családi birtok gazdaságába való illetéktelen beavatkozást.⁶⁸ János először megtagadta a visszatérést, de a generalis congregation a vármegye figyelmeztetésére és rábeszélésére megígérte, hogy engedelmeskedni fog gyámjának. 1764-ben a testvérek maguk között a gyámot döntőbíróvá teszik, megbízzák a szükséges oklevelek beszerzésével, illetve az oklevelek alapján annak megállapításával, hogy a birtok mindkét nemet, vagy pedig csak a férfiágot illeti-e.⁶⁹

Egy 1766. május 14-i törvényszéki végzés erre válaszképpen azt tartalmazza, hogy „Joanne Meszlényi testamento sub ... notato bona immobilia ab origine et radice aquisitionum pro utroque sexu procurato, filio suo Paulo, absque ulla Descendantium huius successorum regulatione legante, atque adeo lonis his in statu legis respectu successorum Pauli consideratis, habita ad aliaquoque processualiter inducta motiva reflexione utrumque Sexum concernentibus latum eatenus in partibus iudicium approbavi”.⁷⁰ Meszleny János végrendeletileg meghagyja, hogy ... fia, Pál örökölje az ingatlant, [bona immobilia] akár

⁶³ Veszprémi pk. lt. Can. Vis. 3. köt. p.353-358. FMLt Cece cédulaanyaga 1748

⁶⁴ FMLt Velence cédulaanyaga 1768. jún. 30-i közgyűlés

⁶⁵ FMLt Velence cédulaanyaga 1717, 1753

⁶⁶ Meszleny Pál (1889-1975) visszaemlékezései

⁶⁷ Meszleny Ignác (1925-) adata

⁶⁸ FMLt Acta Locorum. Velence 1756-1846. 1764. márc. 12. Velence

⁶⁹ FMLt Acta Locorum. Velence 1756-1846. 1764. ápr. 9. Kisdém - Velence

⁷⁰ OL P1927 23. tétel 4. csomó. Bezerédy család. 1766. máj. 14.

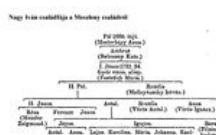
öröklés, akár szerzés általi eredetűek. Ezt később Pál mindkét nemű leszármazottai örököljék. Ezt a végrendeletet a törvényszék jóváhagyja.

Az okirat Meszleny Pál birtokait Fejér, Tolna, Veszprém és Győr megyében nevezi meg, ezen javakban tehát a leányág is örökössé válik.

„Latis in eodem processu sententiis suis exponentes, Filias, nempe Pauli condam Meszlényi in possorio quaestinatorum. Bonorum ultroquoq itabiliverit aequalemque in Universis tam mobilibus quam immobilibus, a morte dicti comunis Patris remansis Bonis, inter quinque superstites proles eiusdem divisionem cum imputationem et respective ad massam resignatione rerum, vel pretii ex Comuni dividentes perceptorum decreverit.”⁷¹ (Az apától [Meszleny Páltól] örökölt ingó és ingatlan vagyont az öt életben levő utód között felosztják.)

Az öt utód: János, Antal, Pál, Rozália és Anna.

A Nagy Iván-⁷² és Nagy Géza⁷³ féle családfák között fontos különbség tapasztalható. A Nagy Iván-féle elágaztatásban hiányzik ebből a testvérsorból Pál. (ld. 3-4. tábla). Pedig létezését más forrásokkal is lehet igazolni.

3. tábla Nagy Iván családfája a Meszleny családról (ld. tabl3.jpg)

4. tábla Nagy Géza családfája a Meszleny családról (ld. tabl4.jpg)

Például egy 1766-ból való adóssági kiegyezéssel:

„Alább irattak prasentibus adgyuk tudtára mindeneknek, akiknek illik, úgymint egyrészlül Meszlenyi Anna és Rozália, és Gyurkovics Ferenc, úgymint Meszlenyi Antal és Pál curatora, méltó és atyafiságos tekintetben vévén Meszlenyi János bátyánk rész szerint öcsénk urunk közben vetéseit ...”⁷⁴

Vagy egy ugyanebből az évből való Tolna megyei györkönyi jobbágyösszeírással, melyben Meszleny Anna, Meszleny Rozália, Meszleny Antal és Meszleny Pál szerepelnek a felsorolásban. Mindegyik neve alatt 8 Integra Sessionis [telkes jobbágy] és 11 Inquilini [házas zsellér] van név szerint feltüntetve.⁷⁵

⁷¹ ua.

⁷² Nagy Iván: Mo. nemesi családai címerekkel. VII. köt. p.457

⁷³ Nagy Géza: Kossuth eredete = Turul, 1894. 2.sz. p.60. A családfa Nagy Géza saját jegyzetei és Meszleny Lajos (1851-1901) országgyűlési képviselő adatai alapján készült

⁷⁴ OL P1927 23. tétel 4. csomó. Meszlényi család. 1766. dec. 11. Székesfehérvár

⁷⁵ OL P1927 23. tétel 4. csomó. Bezeredy család. 1766. Györköny

A legidősebb fiútestvér, Meszleny János (1743-1794) is részt vett a Fejér megyei közéletben: 1767-től aljegyzői, 1781-től főbírói tiszteletet töltött be.⁷⁶

A Meszleny fiági leszármazók ispánt tartottak Cecén, aki a tényleges gazdálkodást intézte.⁷⁷

Hogy milyenek voltak az úrbéri viszonyok Cecén Mária Terézia úrbéri rendelete (1767) után egy évvel, és 18 évvel később, 1786-ban, azt az 5. tábla mutatja.

5. tábla Úrbéri viszonyok Cecén (1767-ben és 1786-ban)

	Mária Terézia rendelkezése az úrbéri viszonyokról 1767-ben ⁷⁸	Úrbéri viszonyok Cecén 1768-ban ⁷⁹ hét	Úrbéri viszonyok Cecén 1786-ban ⁸⁰ hét
szabad költözésű jobbágyszám			
a telek nagysága	a legkisebb töredék telek a nyolcadtelek lehet	1/8 sessio	1/8 sessio
a telek száma		7/8 sessio	7/8 sessio
zsellérek száma		25	25
belsőségük	egy hold (egy hold kb. 2 pozsonyi mérő vetésnek)	14 1/3 pozsonyi mérő zselléreknek: 51 pozsonyi mérő	40 4/8 pozsonyi mérő
a falu osztálya	a nyolcadtelkes jobbágyszám is kapjon annyi földet, amelyből megélhet és kötelezettségeit teljesítheti. Ennek megfelelően 4 osztályba sorolták a községeket	nem említi, valószínűleg 2	2
szántójuk	az osztályba sorolásnak megfelelően 1 egész jobbágyszemlelhez tartozó szántó 16-36 holdig emelkedhetett	31 hold zselléreknek: 48 hold	48 15/16 hold
rét	a réteknél 3 osztályt vettek fel. Az osztályozás kaszások (falcastrum) szerint történt.		25 embervágó rét a falu saját birtokában
belsőség, rét kiegészítése	1 egész jobbágyszemlelhez a minőségnek megfelelően 6-22 falcastrum rét tartozott. A nem egész telkes jobbágyszemlet a telek-illetőség megfelelő hányada illette meg		10 4/8 hold
legelő	a legelőt nem osztották fel. A tulajdonjog a földesúré volt, a jobbágyszemlet használati jog illette meg. <u>Ha a jobbágyszám a legelőn tehenet tartott, utána vaját szolgáltattott.</u>	rendkívül szűk, a földesurak és a szegénység számát jóval meghaladó nemesek marhái azt is lelegelik. Rideg marhákat pénzért az uraság pusztáin tartottak ⁸¹	7/8 itce vaj
robot	52 nap igásrobot vagy 104 nap	59 nap igásrobot vagy 118	59 nap igásrobot

⁷⁶ K.J.: F. vm. története. Alispánok és tisztségviselők Fejér megyében c. fejezet. I. köt. 1896.

⁷⁷ Degré Alajos: Cece (Hard, Menyőd)

⁷⁸ Csizmadia A. - Kovács K. - Asztalos L.: Magyar állam- és jogtörténet. Bp. Tankönyvkiadó, 1976. p.172-174

⁷⁹ OL Helytartótan. Lt. Tab. Urbariales Fm. Lt. Cece cédulaanyaga 1768. ápr. 14.

⁸⁰ OL A39 Kancellária Lt. Acta generalia 1408. cs. Fm. Lt. Cece cédulaanyaga 1786. márc. 9.

⁸¹ OL Helytartótan. Lt. Tab. Urbariales Fm. Lt. Cece cédulaanyaga 1768. ápr. 13. Urbér vizsgálati jegyzőkönyv

	gyalogrobot	nap gyalogrobot. Zselléreknek: 450 nap gyalogrobot. 7 forint zsellérnek: 25 forint	vagy 568 nap gyalogrobot 32 forint
cenzus	minden jobbágy és házas zsellér évente két részletben 1 forintot köteles fizetni		
faizás	ha a község határában a földes- úrnak erdeje volt, onnan a jobbágy a tüzelőszükségletét kielégíthette, ezen kívül megkapta a saját szükségletéhez elegendő épületfát. A jobbágy a faizás fejében köteles volt fát vágni és befuvarozni. A telkes jobbágy egész telkenként 1 öl fát fuvarozott be, a zsellér fél öl fát vágott.	a községnek erdeje nincs, így semmilyen faizási joggal nem rendelkeznek ⁸²	7/8 öl (1 öl fa az 2 m hosszú, 2 m széles és 1 m mély farakásnak felelt meg.)
nádlási jog	erdő híján dálási jogot élvezhetett a jobbágy, ha a község határában nád termett. Ellenértékeként 40 csomó nádat vágott és fuvarozott be.	35 kéve	
fonás (megfont kenderkötegek) ajándék	2 csirke 2 kappan 12 tojás 30 telkenként 1 borjú	5 1/4 font (1 font = 0,56 kg) 1 3/4 csirke 1 3/4 kappan 10 1/2 tojás Meszlenyi János (+ 1736) és Mátéffy Mihály idejében évente 1 borjú vagy őz mióta a földesurak száma megnőtt, minden sátoros ünnepen vagy 1 pár csirkét, vagy 2 font húst adnak 1 pint borral együtt (sátoros ünnep volt a karácsony, a húsvét és a pünköszt; 1 pint = 1,415 liter.)	5 2/8 font 1 6/8 csirke 1 6/8 kappan 10 4/8 tojás
italmérés joga	ha a község határában szőlő- művelés folyt, a jobbágyok Szent Mihály naptól (szept.29.) Szent György napig (ápr. 24.) mérhették borukat. Az év más részében a bormérés a földesurat illette. A földesúri bormérés ideje alatt a jobbágy nem adhatott el bort, de saját termését felhasználhatta.	szőlőjük nem volt, de bort egész éven át mérhettek, amiből sok hasznuk nem volt, mert a földesurak mindegyike tartott csapot.	kocsmaadó havi 3 forint
mészárszék	a földesurat illeti meg	minden árenda nélkül a község bírta	

Dunántúlon a majorságok kiépítését az 1740-es években kezdték meg, s itt fejlődött ki a legfejlettebb majorsági gazdálkodás.

⁸² OL Helytartótan. Lt. Tab. Urbariales Fm. Lt. Cece cédulaanyaga 1768. ápr. 13. Urbér vizsgálati jegyzőkönyv

Az adatsorok közötti lényeges különbség a belsőség és a szántó területének megnövekedése, de a legszembetűnőbb főleg a gyalogrobotnak és a censzusnak a megemelkedése. A gyalogrobot 18 év alatt majdnem ötszörösére, a censzus négy és félszeresére emelkedett. Az 1767-es úrbérrendezéshez képest 7 nappal több az igásrobot, a gyalogrobot pedig 1768-ban 14 nappal, 1786-ban 464 nappal több a megengedettnél.

A robot ilyen mértékű emelkedésének oka a majorsági gazdálkodás általánossá válása volt. A földesúr azonban nemcsak a robot emelésével akarta a termelést fokozni, hanem igyekezett minél több földet saját használatába venni.

A földesurak földfoglalása miatt a ceceiek 1773. május 17-én a vármegyéhez fordultak segítségért. Nehezményezték, hogy a földesurak még 1769-ben a közös pascuumból [legelőből] egy 1680x1701 ölnyi területet elvettek és árokkal vettek körül. A fennmaradó rész nem volt elegendő a jobbágyság állatainak, mivel marháiknak sem télen, sem nyáron nem jutott elég legelő. A meglévő keveset is az árendás juhászok állatai tették tönkre.⁸³

A megye ugyan elrendelte a föld visszaadását, de a rendeletnek nem lett foganatja, mivel a jobbágyság még 1786-ban is evvel a panasszal fordultak a megyéhez orvoslásért.⁸⁴

Mennyit tett ki Cecén a XVIII. sz. végén a Meszlenyek öröksége?

Az 1780. évi összeírás szerint a cecei egész osztatlan birtok 4368 magyar hold volt, amelyből a Meszleny ágon leszármazó közbirtokosok 2263 holdat, a Mátéffy ágon leszármazók pedig 2104 holdat birtokoltak.⁸⁵

Az 1784. évi katolikus plébániák összeírásában Cece mint káptalanság szerepel. A cecei kegyúr a Meszleny család volt. Templomuk még nem volt, de a terméskő és néhány ezer téglát ott állt már előkészítve, csak az építkezéshez szükséges egyéb anyagok és a költségek fedezésére szolgáló összeg hiányzott még. A földesurak a plébános számára kiosztottak egy 8 pozsonyi mérő földet, amit a katolikusok (366 hívő volt Cecén) és a reformátusok műveltek meg minden második évben. Ebből a plébános jövedelme évi 14 mérő, azaz 8 forint és 24 krajcár volt.⁸⁶

A X. generáció férfitagjai a velencei Meszleny temetőben nyugszanak. Meszleny János és Meszleny Antal sírjáról a függelékben láthatunk fényképeket.

10. kép Meszleny Antal (1748-1791) és Meszlenyi János (1743-1794) síremléke (ld. kep10.jpg)

⁸³ FMLt Közgyűlési jkv. 1773. 15. köt. p.136. Cece cédulaanyaga. 1773. május 17.

⁸⁴ FMLt A. P. 53-462/1786. Cece cédulaanyaga. 1786. ápr. 30.

⁸⁵ K. J.: F. vm. története. Cece c. fejezet. III. köt. 1899.

⁸⁶ FMLt Cece cédulaanyaga. 1784. évi katolikus plébániák összeírása

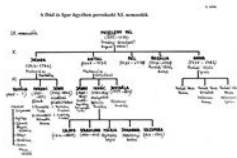
11. kép Meszleny Antal sírköve (ld. kep11.jpg)

12. kép Meszlenyi János sírfelirata (ld.kep12.jpg)

3. A XIX. sz. első fele

3.1 A XI. nemzedék pere Dád és Igar ügyében

6. tábla A Dád és Igar ügyében pereskedő XI. nemzedék (ld.tabl6.jpg)

Igar és Dád puszták örökös eladás tárgyai lettek, „melyet még 1750. esztendőben [még Meszleny Pál (1694-1759) életében] tekintetes Hrabovszky Antal és Székely Majláth Uraknak szóval ugyan elidegenítvén, de az árát fel nem vevén és ezen jószág férjének halála után Hrabovszky Antal úr özvegyére, etül pedig néhai Farádi Vörös Ignác úrra és az ő házastársára Meszlenyi Anna asszonyra levelekkel együtt” átszállt.⁸⁷ Hogy milyen módon, azt nem tudjuk meg, és az sincs feltüntetve, hogy ki adta el Dádot és Igar; feltehetőleg a családfő, Meszleny Pál. A két birtokot 1792-ben Meszleny János, Meszleny Pál első fia, úgy is, mint öregebb atyafi és a többi testvér jussainak fenntartója kezdte visszaperelni, az ő halála után pedig fia, Meszlenyi Ferenc folytatta a pert. 1813-ban sikerül is megegyezni Meszlenyi Anna fiával és két vejével, Farádi Vörös Ferencsel és Salamon Ignáccal, illetve Salamon Ferencsel. Az egyezés szerint a Vörös-Salamon fél Igar magának megtartja, Dádot pedig átadja a „Meszlenyi inceszoroknak [támadóknak].⁸⁸

Meszlenyi Ferenc tehát Dádot visszaszerezte Meszleny János (1743-1794) és Meszleny Antal (+1791) leszármazottai számára, de a leányágon lévő testvéreket ebből kitagadta. A sértett felek ezért a vármegye közgyűléséhez fordultak 1814. augusztus 18-án. Pfisterer András főorvos és neje, Meszleny Borbála, valamint Meszleny Rozália gyermekei tiltakoznak törvénytelen eljárása ellen, és kéri a vármegyét, hogy a Vörös-Salamon felet vonja kérdőre a törvény előtt az ügyben, hogy a leányág az 1813-as egyezés által visszanyert jószágból kirekesztessék-e?

⁸⁷ FMLt Acta Nobilitaria Meszleny 1734-1902. 1814. aug. 18. Székesfehérvár. Meszleny Borbála és Meszleny Rozália gyermekeinek ellentmondó levele Fejér megyéhez

⁸⁸ FMLt Acta Nobilitaria Meszleny 1734-1902. 1814. okt. 15. Alap. A Vörös-Salamon féle bizonyító levele az 1813-as dádi, igari egyezésről

Fél év múlva a közgyűléstől ezt az elutasító választ kapták: „a fiúágon lévő maradékok... ezen dádi pusztában az ellentmondók jussát semmiképp el nem ösmerik, nem is ösmerhetik”⁸⁹ E végzés ellenére számunkra sajnos ismeretlen módon mégis visszahelyezik a leányágot a dádi birtokba.⁹⁰ Erre egyértelmű bizonyítékul szolgál egy 1821-ből való eladási szerződés a dádi erdőről. Ebben Meszlenyi Ferenc, Meszleny János, Meszleny Ignác, Pfisterer András és neje, Meszleny Borbála valamint Meszleny Rozália gyermekei a dádi pusztában található erdőt, mely a csalitossal együtt 150 holdat tett ki, eladták 3520 forintért a dádi haszonbérelőnek.⁹¹

A XIX. században a Meszlenyekre már nem a birtokszerzés a jellemző, sőt inkább eladni kényszerülnek birtokaikból. 1829-ben például özv. Meszleny Ignácné szül. Bóbits Rozália, Meszleny Lajos (1804-1868) Fejér megye jegyzője, továbbá özv. Meszleny Antalné, szül. Meszleny Johanna és Meszleny Mária, Egressy Lajos hitvese eladják a cecei és a hardi ősi jószág részüket Kolozsváry Miklósnak. A cecei 17 holdnyi belső fundust, 329 hold föld szántót a cecei határban és Hardon egy tagban 111 hold földet erdőkkel és a közös vadászházzal. Mindezt 16150 forintért összességében.⁹²

Később Alapi Salamon Ferenc [Meszleny Anna veje] eladja velencei 1/5 rész birtokát Bognár Józsefnek, Győr megye szolgabírójának és nejének, báró Geramb Teréznek 25000 rajnai forintért [30 000 forint].⁹³

1835-ben Mentler János [Meszleny Borbála fia] és neje eladják velencei és pusztazámori birtokrészeit Nagy Lászlónak és nejének, Mentler Annának [Mentler János húgának] 11600 forintért. Velence 16-od részének 2/5-ét: 170 holdat, melyet édesanyja, Meszleny Rozália után kapott.⁹⁴ Ennek alapján kiszámítható, hogy Velence teljes nagyságában 6800 holdat tett ki ebben az időben.

Meszlenyi Ferenc (1768-1854) a velencei közbirtokosság jussainak fenntartója volt.⁹⁵ Birtoka volt Dádon kívül még Cecén is; 100 x 50 öl nagyságú belső fundust mértek ki számára a közös legelőből a cecei falu északi végén.⁹⁶ Velencén hatodrészt birtokkal rendelkezett.⁹⁷ A megyei életben 1828-tól főbírói tiszteletet töltött be.⁹⁸

1854-ben a velencei sírkertben temették el, síremlékéről a függelékben láthatunk fényképet.

⁸⁹ FMLt Act. Nob. Meszleny. 1734-1902. 1815. márc. 13. A közgyűlés válasza az 1814. aug. 18-án beadott ellentmondó levélre

⁹⁰ ua. 1815. aug. 1. Székesfehérvár. Közgyűlési jelentés

⁹¹ ua. 1821. ápr. 30. Székesfehérvár

⁹² ua. 1829. júl. 15. A szerződésben Egressy Lajos feleségeként Meszleny Ilona van feltüntetve, ez téves. Helyesen: Meszleny Mária

⁹³ K. J.: F. vm. története. V. köt. 1904

⁹⁴ ua.

⁹⁵ FMLt Acta Locorum. Velence 1756-1846/1848-1906. 1847. dec. 6. Velence. M. Ferenc levele a vármegyéhez

⁹⁶ FMLt Acta Nobilitaria Meszleny. 1734-1902. 1813. febr. 23. Székesfehérvár és 1813. aug. 4. Székesfehérvár. Közgyűlési jelentés

⁹⁷ FMLt Acta Locorum Velence 1756-1846. 1824. ápr. 18. M. F. levele a vármegyéhez

⁹⁸ K.J.: F. vm. története. Alispánok és tisztségviselők F. megyében c. fejezet. I. köt. 1896

13. kép Meszlenyi Ferenc (1768-1854) síremléke (ld. kep13.jpg)

Meszleny Jánosról, (1771-1846) Ferenc testvéréről csak annyit tudunk, hogy kisdémi földbirtokos volt Győr megyében.⁹⁹ 1845-ből való dádi részbirtok-kimutatás alapján vagyonára vonatkozóan az alábbi táblázatot lehetett elkészíteni. A dádi részbirtok a kimutatás alapján komoly jövedelemforrást jelentett tulajdonosának.

7. tábla Meszleny János dádi földbirtoka 1845-ben

	nagysága	megbecsülése holdanként	értéke
belső fundus	8 5/8 hold	50 pengőforint	431,25 pengőforint
rét	201 5/8 hold	40 pengőforint	8065 pengőforint
szántó	1244 4/8 hold	40 pengőforint	49780 pengőforint
szőlő	132 3/8 hold	25 " (minthogy igen rossz)	3309,37 pengőforint
legelő	605 3/8 hold	40 pengőforint	24215 pengőforint
sárréti kaszáló	505 hold	32 pengőforint (minthogy rossz, puha szénát terem)	16140 pengőforint
2697,5 hold			101 960,62 pengőforint

Meszleny Ignác (1781-1826) szolgabírónak¹⁰⁰ [Meszleny Antal középső fiának] Velencén, Cecén, Sárréten, Dádon és Györkönyön¹⁰¹ voltak birtokai. Rövid ideig Dinnyést is bérelte¹⁰² Velencei, cecei, dádi birtokáról - 1819-ből - részletes birtokkimutatás maradt fenn. Eszerint Meszleny Ignácnak a következő javai voltak:

A velencei határban:

I. 23 ½ holdból álló belső házi fundus

- melyen van egy jó anyagból, fazsindelyre épített 10 szobából, konyhából, kamrából álló lakóháza, mely alatt egy 400 akóra való pince is van;
- melyen gazdasági épületek, valamint különösen jó gyümölcsös, továbbá veteményes kert is található

II. egy tagban 435 hold szántóföldből álló birtok, melyből 1/3-ot minden évben ugarnak használ, így 290 hold a használható ebből. Ennek holdját az összeírást készítő járási főszolgabíró 2 forint convenciós pénzben mérte, amely így 580 convenciós forintot ér [1816-1858 között 1 convenciós frt., ezüst frt. vagy pengőforint = 2,5 váltóforint].

III. 600 kévét adó nádas, melynek kévéjét 1,5 krajcárra számolták convenciós pénzben. Így ez kitesz 150 convenciós forintot.

IV. 2 egész és 6/8 urbariális telket bíró jobbágynak szolgáltatásait 53 forint 20 krajcárnak vették.

⁹⁹ FMLt Közgyűlési iratok 1845. 3.2964

¹⁰⁰ FMLt Acta Nobilitaria Meszleny 1734-1902 1816. márc. 19. Meszleny Ignác levelére válasz a közgyűléstől

¹⁰¹ FMLt Közgyűlési jkv. 1840. 1.144

¹⁰² Meszleny Pál (1889-1975) visszaemlékezései

V. velencei szőlőhegyből jövő jövedelme 300 akó bor [136 hl] ez összesen: 783 convencióos frt. 20 krajcár.

Cecén:

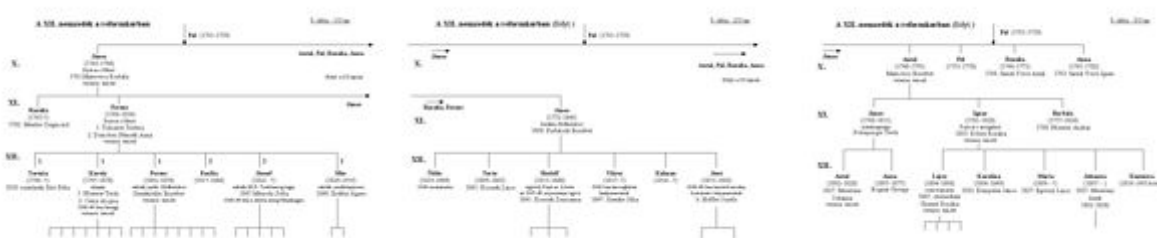
488 hold szántóföld, melynek 1/3 részét, 161 holdat ugarnak hagy, így a használható rész 327 hold. Ennek holdját a velenceinél alább becsülték, csak 1 frt. 30 krajcár [convencióos pénzben]. Ez kitesz 500 forint 30 krajcárt.

Dádon:

¼ részből álló birtoka van, melyet bérbe ad, ebből évente 1000 forintja folyik be [convencióos pénzben].

A velencei, cecei, dádi javak tiszta jövedelme évente 2283 convencióos forint 50 krajcár volt, ami megfelelt 5708 váltóforintnak. Ebből a legnagyobb jövedelmet a dádi 1 birtokrész jelentette, évi 2500 váltóforintot. Az adott korban a Dunántúlon ez a jövedelemarány a jómódú középbirtokosokra volt jellemző. Igazolja ezt maga a kimutatás is azzal a ténnyel, melyet megállapít, miszerint Meszleny Ignácnak 1784 óta semmiféle tartozása nincs.¹⁰³

3.2 A XII. nemzedék a reformkorban

8-1, 8-2, 8-3 tábla A XII. nemzedék a reformkorban (ld. tabla8-1, tabla8-2 és tabla8-3.jpg)

Meszleny Károly (1797-1878) velencei földbirtokos és megyei bizottsági tag volt. 1839-ben a nemesi birtokösszeírást végző küldöttség tagjává nevezték ki¹⁰⁴ 1843-ban köszönt le az iskolai felügyelői tisztségről¹⁰⁵, s ettől kezdve lett Fejér megyének hosszú ideig „közszej szerint nagybajuszú lármás főbírája”, majd pedig az 1860-as években első alispánja.¹⁰⁶

1845-ben anyagi gondjai lehettek, mert velencei birtokát 8000 pengőforintig zálogba adta a Pesti Takarékpénztárnak.¹⁰⁷

Meszleny Károly 1878-ban, 81 éves korában halt meg. A velencei családi sírkertben temették el. Haláláról öccse, Meszleny Mór beszámol Kossuthnak az 1878. dec. 6-i levelében.

Ifj. Meszleny Ferencet (1808-1874) nyéki birtokosként említi az 1843-as összeírás.¹⁰⁸ A megyei életben 1836-tól esküdtként vett részt 1845-ig¹⁰⁹ 1839-ben azzal a kéréssel fordult a

¹⁰³ FMLt Acta Nobilitaria Meszleny 1734-1902 1819. márc. 18. Velence. Birtokösszeírás vagy: Károlyi Levéltár P1511 Meszlényi család Ladula 86

¹⁰⁴ FMLt Közgyűlési jkv. 1839. 4.2622

¹⁰⁵ FMLt Közgyűlési jkv. 1843. 3.2988

¹⁰⁶ OL R90 Kossuth iratainak időrendi gyűjt. I. 5866. 1878. dec. 6. Velence. Meszleny Mór lev. K.-hoz

¹⁰⁷ FMLt Közgyűlési jkv. 1845. 1.116 és 1.115

vármegyéhez, hogy elhunyt édesanyja, Tomasits Teréz után járó „több ezer pengő forintokat tevő ősi javakból engemet két testvéreimmal [Teréz és Károly] egyenlő részekben illető örökösödésbéli részemet mind ekkoráig kezemhez nem kaphattam” ezért kéri, hogy részére igazságos osztást, „törvényt és igazságot” szolgáltasson a vármegye.¹¹⁰

Idősb Mészlenyi Ferenc és ifj. Mészleny Ferenc között 1840 januárjában Velencén egyezség született: az anyai örökség fejében 1000 forintot ezüstben lekötöttek, 250 forintot pedig váltóban „élelmi segedelmül” ajánlott idősb Mészlenyi a fiának.¹¹¹

1842-ben ifj. Mészleny Ferenc haszonbérbe vette Mészleny Anna, (1807-1877) Bognár Györgyné Bence hegyi szőlőjét Velencén.¹¹² [Ebből a Bence hegyi szőlőből birtokol most napjainkban megosztva egy csekély hányadot a XVI. generáció, a Csemete út 48. alatt].

Tudomásunk van arról, hogy Bognár György megváltotta sógornőjétől, Mészleny Antal özvegyétől, Mészleny Johannától az özvegyi jogon bírt velencei egész részt, amikor az özvegy újból férjhez ment.¹¹³

Mészleny Józsefről (1822-?) nincs sok adat a birtokomban; annyi bizonyos, hogy 1843-ban ő is esküdt volt Fejér megyében.¹¹⁴ Az 1843-as birtokösszeírás Velencén négy tulajdonost említ: idősb. Mészlenyi Ferencet, Mészleny Károlyt, Lajost és Józsefet. 1844-ben felvették őt a Magyar Királyi Testőrsereghez.¹¹⁵ Szabadságharc alatti szerepéről a IV. fejezetben olvashatunk majd.

Mészleny Mór (1829-1915) rendőrtanácsost 1848-ban - testvéreihez hasonlóan őt is - tiszteletbeli esküdtnak választották a megyében.¹¹⁶

A filoxérapusztítás után egyike volt azoknak a velencei szőlőbirtokosoknak, akik külföldről hozattak vad vesszőt a szőlőrekonstrukció megkezdéséhez.¹¹⁷

Mészleny Lajos (1804-1868) Mészleny Ignác egyetlen fia volt 4 leánygyermekével. Tanulmányainak elősegítése végett 1816-ban Mészleny Ignác a vármegyéhez fordult, hogy fiának stipendiumot [ösztöndíjat] kérjen. Ezt a vármegye több okból is pártfogolta. Lajos tanulmányi eredményei, jó magaviselete már magában elegendő lenne, de a megye méltatja az atya több esztendei szolgabírói hivatala által szerzett érdemeit is. Figyelembe veszi továbbá azt is, hogy „számos magzatoknak atyja lévén, azoknak felnevelésében ezen stipendium által

¹⁰⁸ FMLt Velence cédulaanyaga. 1843-as birtokösszeírás

¹⁰⁹ K.J.: F. vm. története. Alispánok és tisztségviselők F. m.-ben c. fejezet. I. köt. 1896. és LIV. oklevél az V. köt. végén. 1904

¹¹⁰ Pest Megyei Levéltár IV. 31-E Polgári perek. 1846. fasc. 249. No.6. 326. 1841. júl. 23. Dunapentele. M. Ferencet esküdtként említi

¹¹¹ FMLt Közgyűlési jkv. 1840. 1.193

¹¹² FMLt Közgyűlési jkv. 1842. 2.1262

¹¹³ ua.

¹¹⁴ Nagy Iván: Mo. családai címerekkel és nemzedéki táblákkal. p.457

¹¹⁵ FMLt Közgyűlési jkv. 1844. 3.2302

¹¹⁶ K. J.: F. vm. tört. Alispánok és tisztv. F. m.-ben. I. köt. 1896

¹¹⁷ Lukács László: A velencei szőlőhegy népi hajlékai. F. m. tört. évkönyv. 7. köt. Szekfv. 1973. (a továbbiakban LL.: A velencei szőlőhegy népi hajlékai)

valamelyes könnyebbülést érezhessen”.¹¹⁸ Iskolái elvégzése után Lajos folytatta az elődök hagyományát, és 1830-tól részt vett a megyei közeletben aljegyzőként.¹¹⁹

Az 1840-es években a kőszegi táblánál teljesített ülnöki szolgálatot. Ekkoriban vette feleségül a kőszegi neves Chernel családból csernelházi Chernel Rozáliát, akinek biztatására hazaköltöztek Velencére. Lajos húga, Meszleny Mária még 1840-ben tiltakozott a vármegyénél, hogy testvérbátyja a velencei, dádi, györkönyi - apjuktól hátramaradt - ősi jószágok eladásán és elzálogosításán munkálkodik, s ezeket már tetemes adóságokkal terheli.¹²⁰

Velencén Meszleny Lajos 414 kat. holdat birtokolt.¹²¹ Dádi részét ez időben a Szluha család egyik tagja bérelte, később jó érzékkel összevásárolta a többi osztályos atyafitól az eladásra kerülő részeket.

Meszleny Pál (1889-1975) visszaemlékezései szerint Meszleny Lajos sokat utazott, műgyűjtőként festményeket vásárolt Bécsben. Egyszer 1859-ben villám csapott a kocsijuk mellé, a lovak megbokrosodtak és felborították a kocsit, de a bent ülőknek nem történt bajuk. Hálából az esemény helyszínén Meszleny Lajos és felesége, Chernel Rozália feszületet emeltek az út mentén ezzel a felirattal: „Szerencsés megmenekülésünk emlékére 1859”. A feszület ma is látható Velencén a Szabadidő Központ parkjának délkeleti sarkában, a Tópart út és a Kápolnásnyék felé vezető út elágazásánál.

1864-ben elnyerte a császári királyi kamarási méltóságot. Ehhez nemesi származását bizonyítania kellett. 1864. május 11-én kelt levelében azt írja, hogy „öregatyám Meszlényi Antal, Meszlényi Pál fia volt”. Ez a levél tisztázza azt az ellentmondást, mely a Károly János-féle¹²² és a Meszleny Mór-féle¹²³ családfában található.

Károly János leágaztatásában ott a hiba, hogy Meszleny Ignácot egy generációval lejjebb rajzolja. Pedig biztosan tudjuk, hogy Ignác Meszlényi Ferencnek, Jánosnak, Borbálának és Rozáliának volt a nemzedéktársa, Meszleny Mór tévesen Meszleny Antaltól származtatja Meszleny Lajost, pedig Lajosnak Antal csak „öregatyja” lehet, hiszen Ignác volt az apja. [A helyes családfát lásd a 8-1, -2, -3 táblákon].

Meszleny Lajost 1868-ban temették el a velencei családi temetőben.

14. kép Meszleny Lajos (1804-1868) síremléke (ld. kep14.jpg)

¹¹⁸ FMLt Acta Nobilitaria Meszleny. 1734-1902 1816. márc. 19. Meszleny Ignác levele a vármegyéhez

¹¹⁹ K. J.: F.vm. története. Alisp. és tisztv. F.m-ben. I. köt. 1896.

¹²⁰ FMLt Közgyűlési jkv. 1840. 1.144

¹²¹ L. L.: A velencei szőlőhegy népi hajlékai

¹²² K. J.: F. vm. tört. IV. köt. 1901. p.221

¹²³ OL R90 Kossuth iratainak időrendi gyűjt. I. 5866. 1878. dec. 6. Velence. Meszleny Mór lev. K.-hoz

III. MESZLÉNYI RUDOLF TUDÓSÍTÁSAI A PESTI HÍRLAPBAN

Meszlényi Rudolf (1813-1848) kisdémi birtokos, ügyvéd és hírlapíró. Az 1847-48. évi országgyűlés Fejér megyei követe volt. A Győr megyei Kisdémen kívül volt még birtoka Dádon és Sárbogárdon. 1841-ben feleségül vette Kossuth Zsuzsannát, Kossuth Lajos kisebbik húgát. Zsuzsannával saját nővére, Meszlény Teréz révén került kapcsolatba, aki még az év elején lett Kossuth felesége. Kezdetben mind a két család Pesten lakott, de Rudolf 1844-ben hazahozta sárbogárdi birtokára feleségét. Itt telepedtek le. 1840-ben kezdett el a Fejér megyei közgyűlésekre járni. „...szívesen fogadtuk, mérsékelt előadása, csinos külseje megnyerte azokat is, kik véle egy véleményen soha nem lehettek” - így emlékezik vissza Fiáth Ferenc, a konzervatív párti alispán.¹²⁴

Hamarosan a Fejér megyei ellenzék tagja lett a Madarász fivérek és gróf Batthyány Kázmér oldalán. Madarász József visszaemlékezései szerint mikor Meszlényi először felszólalt a közgyűlésen, a kormánypárti Puretics kanonok „midőn meghallotta, hogy már ez a család is megmételtyezettett, föltette pápaszemét, megnézte, hosszan nézte beszélő barátunkat, s utóbb kezeit összecsapva, e szavakba öntötte ki fájdalmát: per amorem Dei, ez a tiszta család!”¹²⁵ Rudolf az első a családban, aki a kormánypártisággal felhagyva, igyekszik lépést tartani a kor haladó követelményeivel. Ebben nyilván a Kossuthal való szoros kapcsolat is szerepet játszott.

Az 1840-es évek elején a katolikus főpapok igyekeztek a vegyes házasságok terjedését megakadályozni. A nem katolikusoknak reverzálist kellett aláírniok, hogy gyermekeiket katolikusoknak fogják nevelni. Erről az ország primása főpásztori körlevelet adott közre. Ezzel kapcsolatban Rudolf a következő feliratot indítványozta az 1841. jan. 16-i közgyűlésen:

„... hazánk főpapjai által e részben kiadott rendeletek, a polgárok lelkiismeretével ellenkezvén, és a kölcsönös egyetértést zavarván, mint törvényellenes sérelmek lévén, fölírás útján ő felsége megkéretik, hogy a rendeleteket visszavétesse, a sérelmek orvosoltassanak; s a netán kiadott reverzálisok semmiseknek nyilváníttassanak”.¹²⁶

Majd a későbbiekben látni fogjuk, hogy milyen szerepe volt ennek a hercegprimási körlevélnek Kossuth házasságkötési körülményeiben.

Kossuth Lajos 1840. december végén átvette a Pesti Hírlap szerkesztését. Az első szám 1841. jan. 2-án jelent meg. 1844. június végéig Kossuth szerkesztette a lapot. Meszlényi Rudolf 1841 tavaszától írt tudósításokat a Pesti Hírlapba a Fejér megyei közgyűlésekről. Cikkei a Megyei dolgok c. rovatban jelentek meg. Rudolf a közgyűléseken elhangzott dolgokról a korabeli publicisztika jellegzetes stílusában számolt be, miközben saját véleményét is kifejtette. Tudósításaiból politikai állásfoglalásáról és megyéje helyzetéről egyaránt szemléletes képet kapunk.

Az 1841. ápr. 20-i Fejér megyei közgyűlésen javaslat született a házi adóról. E szerint:

¹²⁴ Fiáth Ferenc: Életem és élményeim. 1-2. kötet. Kiad.:Tetty Nándor és társa. Bp. 1875. p. 202

¹²⁵ Madarász József: Emlékirataim 1831-1881. Bp. Franklin Társulat. 1883. p.83 /a továbbiakban: Madarász József: Emlékirataim/

¹²⁶ Madarász József: Emlékirataim

minden különbség nélkül, mindenki 2 ezüst krajcárt fizessen, a többit pedig vagyonától függően. A földbirtoknál ne csak a holdak száma, hanem a föld minősége is számítson.

Az első osztályba tartozók 1 holdtól 4 ezüst krajcárt tartoznak fizetni.

A második osztályba tartozók 1 holdtól 3 ezüst krajcárt fizessenek.

A harmadik osztályba tartozók 1 holdtól 2 ezüst krajcárt fizessenek.

A honoráciorokat 4 osztályba sorolta a javaslat:

1. osztály: ügyvéd, orvos, sebész, gyógyszerész, mérnök, minden felekezet lelkésze, az uradalmi tisztek személyenként 1 pengő forintot fizessenek

2. osztály: kereskedők, haszonbérlok, vagyonosabb mesterek, segédlelkészek - személyenként 20 pengő forintot adjanak.

3. osztály: tanítók, jegyzők, szegény kereskedők, mesteremberek -10 ezüst krajcárt adózzanak.

4. osztály: akik szolgálattal, kézimunkával keresik a kenyerüket - 2 pengő krajcárt fizessenek.¹²⁷

A javaslat nem válhatott valóra, mert a „főrangú megyei birtokosok szokatlan nagy számmal a házi adó „»csiklandós kérdésének« elhalasztását sürgették” - írja keserűen Meszlényi a Pesti Hírlapban. „A fizetni nem akaró gazdagok egy része a szegénység palástja alá takargatva tulajdon érdekeit, mintha a házi adó iránti ellenszenvet egyedül az ügyis felettel terhelte szegény nemesség megmentésére célozna, kinek már záloglevelénél egyebe ügysem maradt, más része Werbőczyt és Szegedit hívák segítségül: hogy a házi adónak a nemesség által is részben viselése a természetes igazságokkal ellenkezik! Mások részéről, kik a házi adó mellett voltak, az örök igazság csillogatásán kívül, hogy mindenki azon arányban viselje a status terheit, a melly arányban jótéteményeiben részesül, mind azon fontos okok fölthordattak, amelyek e tárgyban történet, ésszant, törvényesség és nembeli haszon szempontjából valaha mondtak. Hosszas küzdés után a házi adó ügye egy időre eltemetett ... mindennapi imádságomban mégis belefoglalom: add Uram! hogy a házi adó szirtjein több megyénkben a liberalismus hajótörést nem szenvedjen”.¹²⁸

1842. áprilisában elkeseredetten számolt be arról, hogy a konzervatívok és a haladó párt között mélyül az ellentét. „Soha kedvetlenebbül nem írtam gyűlési tudósítást, mert látom, hogy az egymáshoz közeledés helyett mindinkább növekedik az egymás elleni ingerültség, hová viszen ez? - nem tudom; annyi igaz, hogy a közügy megyénkben illy körülmények között rák módon halad visszafelé. Pedig az egyetértés angyala leszállhatott volna eddig körünkbe, ha otthon nem készíttetnénk majd minden harmadik szóban sértő sujtásos dictiókat, hogy azokból egy pár éljen kurjantásért minél érzékenyebben puskázzunk, hanem őszinte jó akarattal s a hazafiság szent tűzétől melegített kebellet szólnánk a tárgyhöz egyszerűen és férfiasan”.¹²⁹

A közgyűlésen gyakran kicsinyes személyeskedésig fajultak a viták, elvéve az időt az érdemi dolgoktól. Meszlényi mégis bizakodik az egyetértésben: „... a véleménykülönbség férfias önállás szüleménye; a gyáva mindenre „igent” bókol, a bátor kimondja keble érzetét bárki előtt. Szabadságot nem érdemel, ki szabadságot tűrni nem tud. Ha mindenkor méltányosak leszünk egymás iránt, különbözzenek bár igen sok tárgyra nézve véleményeink, elfogultság soha nem fog bennünket visszatartani, hogy nemzeti nagy kérdésekben, mellyeken a hon jövője függ, egyesüljünk”.¹³⁰

¹²⁷ Pesti Hírlap, 1841. 71.sz. p.598 Meszlényi Rudolf tudósítása

¹²⁸ Pesti Hírlap, 1841. 85.sz. okt. 23. p.714-715 Meszlényi Rudolf tudósítása

¹²⁹ Pesti Hírlap, 1842. 138.sz. ápr.28. p.294 Meszlényi Rudolf tudósítása az 1842. ápr. 18-i közgy.-ről

¹³⁰ Pesti Hírlap, 1842. 189.sz. okt. 23. p.781 Meszlényi Rudolf tudósítása

Az 1842. októberi közgyűlésen Perczel Mór egy indítvánnyal hozakodott elő a nemzeti őrség felállításáról. Micsoda előrelátás volt ez 1842-ben, mivel milyen nagy szükség volt erre 1848-ban! „...már legfőbb ideje volna, hogy... a rendes katonaságon kívül, a nemzetből magából kifejllett s nemzeti létünket nagy veszély idején egyedül biztosítható védhatalomról gondoskodjunk”.¹³¹

A honvédség helyett itt még a nemzeti őrség kifejezést használja. Ez az elnevezés Kisfaludy Károly: Az élet korai című verséből ment át néhány nap alatt a köztudatba 1848 nyarán. Kiss Károly százados ajánlotta, hogy így nevezzék el az új magyar haderőt.¹³²

Meszlényi Rudolf a Fejér megyei tisztújításról a következőképpen számol be 1843 tavaszán: „Megyénkben egy hét óta élénk tisztválasztási mozgalom uralkodik. Az egymástól nemcsak elvileg elkülönözött, hanem két évi folytonos sűrűlőds által a magányéletben is elidegenedett pártok készülnek máj. 3dikán úgymint a tiszt-és követválasztásra kitűzött napon egymással megküzdeni. Egy felől veres tollakkal jelelt (!) vezérek járnak helységről helysére, s gyűjtögetik jó előre az elvbarátok szavazatát; más felől négy lovas hintó cifra huszárral ellátva, vontatja sőt vontatá nagy hétben faluról falura a fejér tolasokat, kik arany hegyeket ígérve toborzanak, míg a megyebei uradalmak tisztjei az ügyésztől és tiszttartótól kezdve az utolsó ispánig, kaszázó rétek és kukoricza földek elvételevel fenyegetőzés mellett hirdetik: hogy az úrbéri telkeken lakó nemesek s contractualisták [szerződésesek], kiknek száma Fejér megyében közel 8 százra megy, a fejér tollasoknak különben igen kis számu seregéhez csatlakozzanak. A nemesi összeírást és tisztújítási rendszabályokat készítő küldöttség ... többek közt épen a fentebb említett körülménynél fogva a földesúri függésben levő nemesek meggyőződésének felszabadítására a tisztválasztásnál titkos szavazást javasolt, ami természetesen már jóval a gyűlés előtt egész megyében tudva, s a fejtollú párt főnökeinek szemében kiállhatatlan szálka vala. El lőn tehát határozva, hogy a terveket semmitő javaslatnak a gyűlésen meg kell buknia; bármilly úton és akár milly áron.

... Másnap mindenik fél saját lobogói alatt a megyeház téres udvarán helyet foglalt két oldalról, középre mintegy választó falul tétetett néhány asztal, s a tanácskozás szabad ég alatt ... forró kebellet ősi szokás szerint megkezdett. ... Az első felszólaló Cz. [valószínűleg Cziráky János gróf] táborához fordulva, ismétlé széken állva szabad ég alatt a Fejér megyei teremben már többször elmondott szavakat: miként ő nemes atyafiainak jogait egész kiterjedésében kívánja fenntartani, és ezért a titkos szavazást, mely a nemes embert véleményének szabadon és nyíltan kimondásában gátolná, nem pártolja. ... Ellenben a titkos szavazat barátai egyes adatok felhozását mellőzve, kifejték: miként az úrbéri telkeken lakó nemesek a contractualisták egyedül titkos szavazat mellett szavazhatnak benső meggyőződésük szerint, mert ott az egy vagy más vélemény küljelét reájok parancsoló földesúr vagy annak bérlettje nem áll hátok megett. ... Ezen fontos körülménynél fogva a titkos szavazatot kívánóknak mintegy 9száz egyénből álló felekezete, már az ellenfél seregénél számra nagyobbabbnak látszott, hangosan követelék a kérdést szavazás útján eldönteni. Az alispán azonban e kívánságnak nem engedvén, a végzést szemmérték szerént a titkos szavazat ellen kimondotta. Mely elnöki nyilatkozatra szavazás után le nem csendesíthető kiabálás következett ... az elnök a gyűlést oda hagyta, s az minden szorongás, szék-vagy asztaltörés nélkül feloszlott. E méltányos viselet a két ezerezen felül jelen volt Fejér megyei nemességnek csak díszére válik és bizonyosságul szolgál, hogy a daróc alatt dobogó romlatlan szívben nem honos a magától kitörő szenvedély; csak önérdemet vadászó pártfőnököknek pénzen vásárlott alávaló

¹³¹ Pesti Hírlap, 1842. 190.sz. okt. 27. p.757 Meszlényi Rudolf tudósítása

¹³² Supka Géza: 1848/1849. Bp. Magvető. 1985. p.244

béresei ne legyenek a nép vezetői, s ne izgassák azt fel bizonyos kedvenc tárgyakban, millyen például: a házi adó, olly tettekre, mellyekre a polgári bűn és gyalázat önfejükre s bérlőikre pattan vissza”¹³³.

Az ellenzék visszaszorítására nemcsak a konzervatív nemesség törekedett, hanem a bécsi udvarban Metternich is. Fölismerte, hogy a liberális ellenzék fellegvára maga az önkormányzattal rendelkező megye. Nyílt erőszak helyett a hatalom régi bevált módszereihez és az adminisztrátori rendszer kiépítéséhez folyamodott. Az ellenzéki megyékbe a távollevő vagy gyöngé kezű főispánok helyébe adminisztrátorokat kormánybiztosokat] küldött. Ezek megvesztegetéssel, leitatással, s végső eszközként fegyveres erőszakkal igyekeztek a megyei ellenzékletet letörni.

1844-től gróf Zichy Ödön lett Fejér megye adminisztrátora, aki - ha úgy adódott - vérontáshoz folyamodott a gyűlésteremben.

A Meszleny család másik két férfitagja, Meszleny Károly (1797-1878) és Meszleny Lajos (1804-1868) szintén részt vettek ezeken a közgyűléseken. Mindketten kormánypártiak voltak, Lajos nem annyira buzgón, mint Károly. Lajos saját pártján is élcelődött,¹³⁴ ha a helyzet úgy kívánta. Amikor „az adózás elvének elfogadását ajánlottuk Fejér megye gyűlésén, ő [Meszleny Károly] pár száz holdat bírván, pártunk ellen azt nyilvánította ki, hogy „a mi harcunk a semmivel bírók harca azok ellen, akiknek van birtokuk”. Pedig hát éppen e gyűlésen jelenlévők közül gróf Batthyány Kázmérnak egymagának több birtoka volt, mint összevéve mindazoknak, akik Meszlenyi Károllyal elleneztek álláspontunk elfogadását”¹³⁵.

1844. okt. 6-án megalakult az Országos Védegylet. [Ezután kellett Kossuthnak a Pesti Hírlaptól megválnia.] Az 1844. nov. 18-21-i közgyűlésen Fiáth István indítványára elhatározták, „hogy a megye minden szükségleteit honi termékekből fedezi, ezáltal segítvén elő a védegylet üdvös hatását.”¹³⁶

Meszlenyi Rudolf és neje, Kossuth Zsuzsanna is tagja lett természetesen a Védegyletnek, az első vidéki szervezet megalakulása is az ő nevükhöz fűződött. Meszlenyiné védnöksége alatt rendezték meg az első védegyleti bált Székesfehérvárott, ahol a nők egyszerű hazai „pöttyös” ruhában jelentek meg. „1845. nov. 16-án a Védegylet Pesten tartja első közgyűlését. Fejér megye küldöttségébe Meszlenyinét is bevásztják, sőt azzal a megbízással küldik, hogy ő tegyen írásban jelentést a közgyűlés lefolyásáról.”¹³⁷

Az 1845. febr. 17-i közgyűlésen a megyei ellenzék határozottan állást foglalt amellett, hogy a birtokaikra eső adót viselni akarják, és erről a vármegyének ezt a hazafias hangú levelet nyújtották be: „Tekintetes Nemes Vármegye! Alól írtak érezvén azon igazságtalanságot, hogy Hazánkban a kiváltságos nemesi osztály jelennen semmi közterheket nem visel, s az egész nemesi földbirtok adómentessége által nemcsak a törvényeinkben kimondott igazságos elvet, hogy „a közterhek viseléséhez akép járulni tartozzék, amint a Hazának javaival él” nem követi, s így a Magyar álladalom anyagi köz erőjét csonkítja, és a testvéri egyetértést - melly

¹³³ Pesti Hírlap, 1843. 241.sz. ápr. 23. p.269 Meszlenyi Rudolf tudósítása

¹³⁴ Madarász József: Emlékirataim p.107

¹³⁵ ua.

¹³⁶ ua.

¹³⁷ Lugosi Árpádné: Kossuth Zsuzsanna élete (1817-1854). Fejér megyei Tanács VB. V.számú Kossuth Zsuzsa Rendelőintézete, Sárbogárd. 1973. (a továbbiakban: Lugosi Árpádné: K.Zs. élete)

egyedül tehet Nemzetet erőssé s nagygyá - lehetetlenné teszi, - komoly megfontolás után elhatároztuk: hogy ha bár legutóbbi országgyűlésen a közös terheknek mindenki által birtokaránylag viselése önző szűkkeblűek fontoskodásai miatt törvénnyé nem válhatott is, ... Mi a nem adózási igazságtalanságnak tovább részesei lenni nem akarunk, hanem a köz terheket birtok arányában, s a jövő közgyűlésre általunk be nyújtandó igazságos feltételek mellett viselni kívánjuk; Mely végre a Tekintetes Nemes Vármegyét tisztelettel megkérjük, hogy az adózási arány megismeréséhez szükséges adatokat a Nemes Megye levéltárától részünkre kiadatni méltóztassék. Minden tisztelettel maradván Székesfehérvárott 1845. Februárius 16-án a Tekintetes Nemes Vármegyének alázatos szolgálói: Madarász László, Meszlényi Rudolf, Kovachich Öszint, Salamon Lajos, Horváth László, Madarász József, Márkus István, Kenessey Ferenc”.¹³⁸

Hasonló önadóztatást kért még 1845. jan. 16-án Pest megye közgyűlésén Kossuth Lajos is. 5 nappal később Esztergom megyében a hadi, a házi adó és a közmunkákra nézve az adózók közé sorolták Kossuthot is.

A Konzervatív Párt megalakulása után 1847 tavaszára létrejött az ellenzéki erők egysége is Batthyány Lajos gróf, Deák és Kossuth erőfeszítései nyomán. Megalakult az Ellenzéki Kör, melynek Meszlényi Rudolf is tagja lett. Programjukat az Ellenzéki Nyilatkozatban fogalmazták meg, és 1847 őszén ezzel léptek fel a választásokon.

A konzervatívok és az ellenzék egyaránt fölhasználta a korteskedés minden eszközét, a választások a végsőig fokozott légkörben zajlottak országszerte. Az ellenzék nem került túlsúlyba, mivel több ellenzéki politikus - például Pulszky - megválasztását sikerült megakadályozni. Deák betegség miatt nem fogadhatta el mandátumát, így Kossuth lett az alsótáblai ellenzék vezére Pozsonyban. Köztük volt Meszlényi Rudolf is Fejér megye követeként.

1847-ben a szeptemberi közgyűlésen Meszlényi Rudolf felvetette, „hogy a rendkívüli közgyűlésekre a közbirtokosságok vagy éppen semmi vagy csak igen késő meghívásokat nyernek”. Ez is egyik eszköze volt az ellenzék kizárásának. Kéri ezért a rendeket, hogy ez ügyben célszerű intézkedést tegyenek, ami pedig az legyen, hogy ne az eddigi szokás szerint értesítsék a közbirtokosságot [a főszolgabírák által], hanem az elnök saját aláírásával ellátott meghívó levéllel.¹³⁹ Meszlényi így akarta elejét venni az ilyen visszaéléseknek.

Az 1847. november 25-i közgyűlésen foglalkoztak a követek által meghozott királyi előterjesztéssel. Ezzel kapcsolatban Meszlényi azt indítványozta, hogy a köszönetfelirat mellé mellékeljenek egy válaszfeliratot is, melyben „nemzethez illő őszinte bizalommal kijelentesék az is, hogy százados szomorú tapasztalásból ismert akadályok léteznek, melyek a leg-szentebb fejedelmi szándékot megghiúsítják, s amelyek elhárítását koronás fejedelmünktől kérjük. Ilyennek tekinti az indítványozó azon birodalmi kormányrendszert, miszerint a magyar ügyeket láthatatlan német tanácsosok kormányozzák, az az hogy a magyarnak önálló parlamentális kormánya nincs, továbbá, hogy a kormánynak élén hazánkban jelennen oly egyének ülnek, kik a nemzetnek sem sympathiáját sem bizalmát nem bírják.”¹⁴⁰

Igen fontosnak találom ezeket a sorokat, mivel ebben az 1848 elején megjelenő független felelős kormány követelésének előrevetítését látom.

¹³⁸ FMLt Közgyűlési jkv. 1845. 1.405

¹³⁹ FMLt Közgyűlési jkv. 1847. III. köt. 4768

¹⁴⁰ FMLt Közgyűlési jkv. 1847. III. köt. 4773

Rudolf gyorsan ívelő politikai pályafutásának - az alig egy évtizedes közéleti szereplésnek - hamar véget vetett korai halála. Januárban a pozsonyi diétáról hazafelé jövet meghült, még nagy betegen jelen volt a január eleji Fejér megyei közgyűlésen, de 1848. jan. 13-án, 35 évesen meghalt tüdőgyulladásban.¹⁴¹

Székesfehérvárott a római katolikus „Hosszú temetőben” temették el.¹⁴²

Halála után 3 héttel született meg Rudolf fia. Meszlényiné nehéz helyzetbe került, hiszen férje már 1847-ben is - mikor aszály és állatvész pusztított - csak hitelfelvétellel tudta enyhíteni a sárbogárdi birtok nehézségeit.

De még ilyen szorult anyagi körülmények között is áldozott a haza oltárán. Mikor bátyja, Kossuth 1848. júl. 11-i híres, szép beszéde után gyűjtést indítanak az új pénz fedezetére, Meszlényiné zálogcédulát küld Vörös Antalnak, a család barátjának és a későbbi Kossuth-dokumentumok gyűjtőjének azzal, hogy váltsa ki a zálogból ezüstneműit a Kossuth-bankók céljaira.¹⁴³ Meszlényi Rudolf felesége a maga eszközeivel folytatni fogja férje korán félbetört pályáját. 1848 őszén Pestre költözik. Ekkor már folyik a szabadságharc.

¹⁴¹ FMLt Egyházi Anyakönyvek Másodpéldányai. Szfv-i Belvárosi Plébánia Halotti Anyakönyvének másodpéldánya 1848. II. lap.

¹⁴² Boross Mihály: Élményeim 1848-61. Kiad.: Borongó. Szfv. Vörösmarty Könyvnyomda, é.n.

¹⁴³ Lugosi Árpádné: K. Zs. élete

IV. A MESZLENYEK RÉSZVÉTELE A SZABADSÁGHARCBA

A pákozdi csata alkalmával a magyar főhadiszállás idősb Meszlenyi Ferenc (1768-1854) lakásán volt Velencén.¹⁴⁴

1848. nov. 10-én Salamon Lajos Fejér megyei kormánybiztos Meszleny Viktort (1817-?) nevezte ki herczegfalvai hadiparancsnoknak.¹⁴⁵

Meszlenyi Jenő (1815-1900) volt nemesi testőr, főhadnagy a cs. kir. 12. határőrezredben, ahonnan kilép. A Zrínyi szabadcsapat parancsnoka, majd komáromi térparancsnok.¹⁴⁶ A Zrínyi-csapatot Perczel Mór szervezte, melyből utóbb a 35. honvédszászlóalj lett.

1848. márciusában így tudósította sógorát, Kossuth Lajost, a márc. 15-e utáni pancsovai eseményekről [a Vajdaságban, a Temes-Duna torkolatnál található]:

„Kedves Sógor Éljen a szabadság, hálla az Égnek e szózat harsog mindenfelől, úgy szinte itten is, ... martius 20-án a pancsovai polgárság polgármesterét meg kérte ... s magukból igazgatókat választottak ... a polgári katonaság ugyan strázsát állt de mégis több excessusok [rendzavarások] történtek.

... be indult 4 század tőlünk, 4 század az illír ezredből, ... hálla az Égnek hogy így esett itten rettentő vérontás lehetett volna, ... nem rettenés végett mert hazámért kész vagyok minden órában véremet áldozni, de hazafiaim vérével kezemet megszeplőteleníteni nem vagyok képes, ... Itten a Földnép között szinte nagy zür zavar vagy, nagyon sokat lehet remélni soknak szíve dobog álmában, énrészemről nyugodt szívvel s lelki ismerettel álmodozom Hazám boldogsága felül, mert a földnép előtt nagy bötsben állok ...

Szívből szerető sógorod Meszlenyi Jenő.”¹⁴⁷

Meszlenyi Jenő őrnagyot Görgey Artúr is említi visszaemlékezéseiben¹⁴⁸: „1848. szeptember 30-án Adonyba érve láttam, hogy az utcákon sűrűn hullámszik a helybeli lakosság és az ide gyülekezett délvidéki népfelkelés tömege, és haragjuk szemlátomást növekszik a fogoly grófok ellen [ti. gróf Zichy Ödön és Pál]. Hollétük megtudakolása közben véletlenül összehallgaltam két törzstiszttel (egy ezredessel és egy őrnaggal) a Hunyadi-csapatból. Mind a ketten, idősebb és magasabb rangjukra való tekintet nélkül, miniszterelnöki rendelettel parancsaim alá voltak helyezve [mivel Batthyány 1848. szept. 25-i nyílt rendelete kimondta, hogy Görgey a vezérseget csak „egy öregebb sorezredbeli” törzstisztnak kell, hogy átadja, szabadcsapatbelieknek tehát nem.]

¹⁴⁴ OL R90 Kossuth iratainak időrendi gyűjt. I. 398. 1848. márc. 26. Pancsova, Mészlenyi Jenő lev. Kossuthhoz

¹⁴⁵ Boross Mihály: Élményeim 1848-1861

¹⁴⁶ Hadtörténelmi Levéltár (HL). Névmutató az 1848/49. évi forradalom és szabadságharc iratanyagához

¹⁴⁷ OL R90 Kossuth iratainak időrendi gyűjt. I. 398. 1848. márc. 26. Pancsova, Mészlenyi Jenő lev. Kossuthhoz

¹⁴⁸ Görgey Artúr: Életem és működésem Magyarországon 1848-ban és 1849-ben. I-II. köt. Bp. Európa, 1988. I. kötet p.145-146

Tőlük értesültem, hogy távollétemben már intézkedtek, hogy a fogoly grófokat katonai fődözet alatt Pestre kísérik. Mikor az intézkedés okát megkérdeztem, az ezredes [Szalay László alezredes] titkolózva arra kért, kövessem közeli szállására. Itt nagy önelégülten megszúgta: ő már gondoskodott róla, hogy a foglyok Lamberg gróf sorsára jussanak!

- Az őrnagy úr [Meszlenyi Jenő őrnagy] - folytatta a másikra mutatván - személyesen veszi át a fegyveres kíséret vezetését, és Pest utcáin izgató beszédet fog tartani a néphez, miközben a foglyokat gyalog kísérik végig a városon. A nép Lamberg gróf esetére emlékezve biztonnyal lelkesül még a lincselés iránt ...

... Intézkedésüket félrevetve megparancsoltam, hogy a foglyokat ne kísérik Pestre, hanem azonnal hallgassák ki mindkettőjüket, s aszerint, hogy a rögtönítélő haditörvényszék hazaárulónak vagy ártatlannak nyilvánítja őket, rendelkezék elítélésükről vagy szabadon bocsátásukról. ... A rögtönítélő haditörvényszéki tárgyaláson az elnöki tisztelet magamnak kellett elvállalnom.

Más törzstiszt nem volt jelen, csak az említett Hunyadi-csapatbeli ezredes és őrnagy; (Görgey emlékirataiban a kivégzett és kimenekült személyek nevét adja csak meg, a többiekét nem, nehogy bajt hozzon rájuk. A hiányzó neveket, amennyire tudjuk, pótoljuk)¹⁴⁹ ezek bármelyikére is lelkiismeretlenség lett volna rábízni a bíraskodást olyan emberek élete és halála felett, akiknek vesztét ők maguk közt már előre elvégezték”.¹⁵⁰

A vád gróf Zichy Ödön ellen közismert: Magyarország ellenségeivel összejátszott, a magyarországi törvényes államrend ellen kitört délszláv lázadásban tettelesen részt vett kiáltványok terjesztésével. Az eleinte kételkedő Görgeyt is meggyőzte a lefoglalt tetemes mennyiségű kiáltvány és gróf Zichy Mihály vallomása arról, hogy ezeket „inasának tévedéséből hozták el az útipoggyással együtt”. „Én tehát ítéletképp kimondtam, hogy Zichy Ödön gróf a vádban szereplő büntetteket valóban elkövette, s ezért büntetésül kötél általi halállal kell lakolnia. ... A másik fogoly, Zichy Pál gróf ügye ellenben - minthogy a rögtönítéléshez szükséges bizonyítékok hiányoztak - a rendes törvény útjára utasított”.¹⁵¹

Meszlenyi Jenő 1849. január 1-től ezredes, majd 1849. máj. 23-tól Kiss Ernő altábornagy, az országos főhadparancsnok helyettese volt.¹⁵² 1849. május végén a rokkant katonák felülvizsgálatát ő irányította.¹⁵³

1849. júl. 3-án a kormányzó őt küldte Mesterházi ezredessel együtt Görgey után „Egyidejűleg megérkezett a főhadiszállásomra Kossuthnak egy személyesen hozzám intézett rendelete is, mely visszahív a hadseregtől, hogy ezentúl minden erőmet egyedül a hadügyi tárca vezetésére fordítsam.”¹⁵⁴

Íme a nagyobb bizalmi feladattal megbízó levél Kossuthtól:

¹⁴⁹ Görgey: Életem és működésem. Jegyzetek. p.473. A jegyzeteket Katona Tamás készítette

¹⁵⁰ Görgey: Életem és működésem. I. köt. p.151

¹⁵¹ Görgey: Életem és működésem. I. köt. p.165

¹⁵² HL Névmutató az 1848/49. évi forr. és szabharc. iratanyagához

¹⁵³ Dr. Szabad György által rendelkezésemre bocsátott adat

¹⁵⁴ Görgey: Életem és működésem. II. köt. p.227

„Önök parancsot visznek Klapka tábornoknak, hogy 18000 emberrel Komáromnál maradva, az ott egyesülve lévő sereg többi részét Nagy Sándor tábornok ide vezesse azonnal. Görgey hadügyminiszternek pedig parancsot visznek, hogy ha mély fájdalmas részvétellel értett sebesülése engedi - azonnal miniszteri foglalatosságának folytatására ide jöjjön. Ha pedig nem jöhetne, tudósítson hogy semmi felakadást nem tűrhető miniszteri ügyvezetés iránt a haza érdekében intézkedhessem.

Önök ezennel a nemzet nevében felhívatnak, hogy ezen parancsnak fogamatot szerezzenek; még pedig a hadsereg vezénylete és dispositioja iránt akként, hogy annak senki ellen szegülni ne merjen. Ha pedig akár ki ezt tenni merésznél Önök ha kell a hadsereg polgári szellemére hivatkozva és támaszkodva azzal mint párttűtővel is bánhassanak. Ellenszegülést, bujtogatást, pártoskodást semmi áron ne tűrjenek.

A hazát egység egyetértés mentheti meg. Egység csak a kormány iránti engedelmesség alapján lehetséges. A nemzetnek mindnyájan szolgálói vagyunk. Ura senki. Önök Komáromhoz érve fogadtatásukról azonnal tudósítást küldendnek. Eljárásuk sikerétől nagy részben a haza sorsa függ.”¹⁵⁵

A szabadságharc bukása után 10 évi várfogságra ítélték, de 1850-ben kiszabadult.¹⁵⁶

Meszleny Mór családfája szerint Meszlényi Jenőnek Hoffler báró lánya volt a felesége és két leánygyermekük született. Gárdoson, Somogy megyében éltek.

1849. márc. 2-án keltezett Csányi Lászlóhoz írt levelében Kossuth ezt írja: „Testvérsógorom Meszlényi százados halott”.¹⁵⁷

Meszleny Teréznek, Kossuth feleségének 5 fiútestvére volt: Rudolf (1813-1848), Kálmán (1814-?), Jenő (1815-1900), Viktor (1817-?) és Ede [Ödön] (1819-1849).

Meszlényi Ödön [Ede] volt cs. kir. tiszt, 1848. június közepétől a Tolna megyei nemzetőrség századosa, mozgósított zászlóaljával részt vesz a délvidéki harcokban. Szeptember 1-től százados a Hunyadi önkéntes csapat gyalogságánál, illetve a 6. honvédszászlóalj állományában. Novembertől százados az 50. Hunyadi honvédszászlóaljban. Betegségben halt meg 1849. március 1-jén Debrecenben.¹⁵⁸

Az a Meszlény Károly (1797-1878), aki ellenezte 1845-ben a Fejér megyei közgyűlésen a nemesek adóvállalását, 1848-49-ben őrnagyként szolgált. „A Roth lefegyverzéséről beszámoló Perczel kiemelte Gáspár Károly huszárkapitány, Csapó Vilmos, Trangoss István százados, Meszlényi Károly őrnagy és a szabolcsi önkéntesek parancsnokának hősi helytállását ... Perczel okt. 3-án ez Ercsi és Adony térségében állomásozó Görgeyvel felvette a kapcsolatot ... Meszlényi őrnagyot Seregélyesre rendelte.”¹⁵⁹

Meszleny Károly (1797-1878) őrnagy féltestvére volt Meszleny József (1822-?), akit 1844-ben felvettek a Magyar Királyi Testőrséghez. Meszlényi Irén (1932-) édesapjának, Meszlényi Károlynak (1898-1976) visszaemlékezései szerint gárdakapitányként teljesített szolgálatot a bécsi udvarnál.

¹⁵⁵ HL 1848/49 iratai 36/155

¹⁵⁶ HL Névmutató az 1848/49. évi forr. és szabharc. iratanyagához

¹⁵⁷ Kossuth összes művei. XIV. kötet. Sajtó alá rendezte: Barta István. Bp. 1953

¹⁵⁸ Bona Gábor: K. L. kapitányai. Bp. Zrínyi, 1988. p.406. Meszlényi Ödön /Ede/

¹⁵⁹ Fejér megye történeti évkönyve. 12. köt. Szfv. 1978. Erdős Ferenc: A polgári forradalom és szabadságharc története Fejér megyében 1848-49

Amikor 1848-ban híre ment a magyar szabadságharc kitörésének, több magyar gárdistával hazaszökött és 1848-49-ben a drávai sereg főhadnagya lett. A bukás után nyolc éven át bujkált a vértesi, bakonyi, zalai erdőkben és a szőlőhegyeken lévő borospincékben. 8 év után ő is amnesztiát kapott.

Meszleny Pál (1889-1975) visszaemlékezéseiben viszont az áll, hogy 1848 után Kufsteinban raboskodott.

A két visszaemlékezés tehát merőben ellentmond egymásnak, ebben a kérdésben a Hadtörténelmi Levéltárban csak annyi biztosat tudtam meg, hogy az 1848/49. évi szabadságharc után haditörvényszék által elítélt egyének névsorában nem találtam meg Meszleny József nevét.

1849. április 16-án Kossuth özv. Meszlényiné Kossuth Zsuzsannát (1817-1854) nevezte ki országos főápolónővé. „... s a tábori kórházakban sányló harcosaink az orvos rendelte gyógyszeren felül még a segedelemnek azon nemében is részeltessenek, melyet leginkább nőkezek képesek nyújtani: téged, kedves nővérem, ezennel az összes tábori kórházak főápolónőjévé kinevezlek; ... Erősen meg vagyok győződve, hogy általánosan elismert szelid keblednek nemes ösztönét követve, sérült vitézeinknek a kórházban ápolása körül akként intézkedendel, mint azt egy anyától, testvértől s honunk hű leányától méltán megvárhatni”.¹⁶⁰

15. kép
Kossuth Zsuzsanna fényképe

15. kép Kossuth Zsuzsanna fényképe (ld. kep15.jpg)

Görgey, a hadsereg főparancsnoka enyhén szólva rosszallta az intézkedést. Emlékirataiban így említi az esetet:

„Egy szép napon ugyanis a kormányzó egyik nővérét „országos főápolónővé” nevezték ki, s Klapka azonfelül saját kezűleg aláírt hadügyminiszteri rendelettel [1849. május 8-i, a tábori kórházak orvosi igazgatóságainak és katonai parancsnokainak címzett körrendeletére utal] lepett meg, mely az országban lévő valamennyi kórházi hatóságot minden szolgálati kérdésben a nevezett „országos főápolónő” fennhatósága alá rendelte.

A szépnemnek a betegápolásra való képességét ugyan még senki nem vonta kétségbe, de beteget ápolni, meg egy országnak, sőt egy harcoló hadseregnek összes betegápolási ügyeit szervezni és vezetni két különböző dolog. Ez aligha volt titok Klapka tábornok előtt; de belőle hiányzott, mint már jeleztem, az az erkölcsi erő, mellyel egy hölgy - a legjobb indulatot feltételezve is semmiképp sem helyén való - közigazgatási szeszélyeinek, a szépnemnek járó tisztelettel ugyan, de férfias szilárdsággal ellenállhatott volna.”¹⁶¹

Meszlényiné háromszor tett felhívást a Közlönybe, hogy önkéntes ápolónőket toborozzon. A betegápolás országszerte súlyos gondokkal küzdött.

¹⁶⁰ Kossuth Lajos: Írások és beszédek 1848-49-ből. Bp. Európa, 1987. p.376. Debrecen, 1849. ápr. 16. K. utasítása húgának, özvegy M. R.-né K. Zs-nak: kinevezi országos főápolónővé

¹⁶¹ Görgey: Életem és működésem. II. köt. p.112

1849. július 5-én ezt a felhívást intézte a pesti nőkhöz:

„A kormány másodszor elhagyja a fővárost, hogy honmentési nagy művét bevégezni törekedjék. Minden intézkedés megtéetett a könnyen sérültek elszállítására, de vannak, akik az út nehézségeit meg nem bírják, és ezeket ajánlom jótékony figyelmetekbe.

Vegyétek őket házaikba, gyógyítsátok saját orvosaitok által, ápoljátok őket nőkhöz, honleányhoz méltó, önfeláldozó hűséggel ...”¹⁶²

Az országos főápolónő járta az ország kórházait, még a kitörő kolerajárvány se tudta visszatartani. 1849. júl. 27-én Hódmezővásárhelyen találkozott Dembinszky tábornokkal, aki későbbi feljegyzéseiben elismeréssel nyilatkozott találkozásukról: „... éppoly szeretetre méltó, mint amilyen kiváló szellemű. Jártassága és hozzáértése az országos dolgokban bámulatra méltó”.¹⁶³

16. kép Emlékplakett Kossuth Zsuzsannáról (ld. kep16.jpg)

A világosi fegyverletétel után Meszlényiné Nagyváradon orosz fogságba esett, itt vesztette el egyetlen fiát, ifjabb Rudolfot. Haynau parancsára 1850. februárjában¹⁶⁴ a budai várbörtönbe vitték, ahonnan 1850 közepén a hadbíróság szabadon bocsátotta. Szabadulásában nagy befolyással volt az a körülmény, hogy az osztrák katonatisztek azt tanúsították, miszerint éppoly gondos ápolást biztosított az osztrák sebesülteknek, mint a magyaroknak.

Részt vett a Makk-Jubál féle összeesküvésben. Mivel az osztrák kormány beépített árulók segítségével felfedezte a szervezkedést, újból börtönbe került 1851 decemberében. Amerikai diplomáciai közbenjárásra őt és Kossuth Lujzát, Kossuth idősebb hugát 1852 tavaszán szabadon bocsátották. Meszlényiné külföldi száműzetésben, 37 évesen halt meg tüdőbajban New Yorkban 1854. jún. 29-én. Hamvait az Egyesült Államokban őrzik, ahol haláláig csipkeverésből tartotta el Meszlényi Gizella (1841-1865) és Meszlényi Ilona (1843-1926) nevű gyermekeit.¹⁶⁵

¹⁶² Lugosi Árpádné: K. Zs. élete

¹⁶³ ua.

¹⁶⁴ HL Az 1848/49. évi szabadságharc után haditörvényszéktől elítélt egyének névsora

¹⁶⁵ Kossuth-örökség gondozója. Faragó Jenő cikke a Népszabadság 1988. ápr. 14-i számában

V. MESZLENY TERÉZ (1809-1865), KOSSUTH LAJOS FELESÉGE

1836-ban Kossuth Lajos Pestre költözött, magával hozva szüleit és testvéreit.

Kossuth anyja, Kossuth Lászlóné, a városi megélhetés költségeinek enyhítésére a tágas pesti lakásban kvártélyos nemeskisasszonyokat tartott szerény fizetségért. Ezek között a nemes kisasszonyok között volt Meszleny Teréz is.

Kossuthot 1837. május 4-ről 5-re virradó éjszaka tartóztatták le az „Istenszeme” nyaralóban, ahol orvosai tanácsára pihent. (Az ő tiszteletére nevezték el ezt az épületet Kossuth Lajos Gyermekotthonnak [XII. ker. Szilassy út]. Az elfogás színhelye közelében - a zugligeti Disznófő forrás feletti tisztáson - 1913-ban avatták fel Kossuth mellszobrát, mely az első Kossuth-szobor volt Budapesten).¹⁶⁶ A letartóztatás oka az volt, hogy Kossuth a betiltott Törvényhatósági Tudósításokat továbbra is megjelentette, ezért ellene hűtlenségi pert indítottak. 4 évi börtönre ítélték, de szerencsére 1 évvel hamarabb szabadult az 1840. ápr. 29-én kiadott általános közkegyelmi rendelkezés utasítására.

Kossuth már a börtönbe vetése előtt találkozott Meszleny Terézzel, de valójában a börtönben ismerkedtek meg, amikor Kossuth húgával, Kossuth Zsuzsannával együtt látogatták őt. 1840. május 10-én tehát szabad volt Kossuth. S mivel betegen hagyta el a börtönt, Parádra ment gyógyulni. Itt találkozott ismét Meszleny Terézzel. Innen Pestre már jegyesekként tértek vissza.

1840. dec. 28-án (vagy 29-én) kérte fel Türi Landerer Lajos Kossuthot, hogy legyen az 1841. január 2-án induló Pesti Hírlap szerkesztője. Egy héttel később, 1841. január 9-én Kossuth Lajos és Meszleny Teréz házasságot kötöttek.

Az érvényben levő törvények szerint a vegyes házasságokat katolikus templomban kellett kötni, mivel csak katolikus pap adhatta össze a házasulandókat. Kossuth ezt Terézre való tekintettel elfogadta, de a reverzálist már nem volt hajlandó aláírni.

Az 1840. júl. 2-án kelt érseki pástörlevél azt tartalmazta, hogy a protestáns házasulandó térjen át a katolikus hitre a házasság megkötése előtt, ezért az esketésre felkért Feichtinger Domokos prépost megtagadta a szertartás elvégzését. Kossuth Pest megyéhez fordult segítségért, mire annak közgyűlése törvénytelennek nyilvánította az érsek pástörlevelét és elrendelte a Kossuth házasságkötését megtagadó prépost perbefogását.

Majd csak az 1844: III. tc. ismeri el az evangélikus lelkipásztor előtt kötött vegyes házasság törvényességét. Az esküvő leírását Pest vármegye jegyzőkönyvében találjuk meg. Az 1841. jan. 14-i közgyűlés jegyzőkönyve szerint „este fél 7 órakor a nászi sereg Feichtinger Domokos prépost, belvárosi plébános parókiális házához hajtattott. Annak egyik oldalkápolnájában a prépost úr megállt egy terített asztal mellett és előtte a nászi pár. Az eskető főpap kijelentette hogy a kihirdetés mindkét részről megtörtént, semmi akadályt nem jelentettek. Az előtte kötött házasságot valóságosnak és törvényesnek nyilvánította.” Az esketés után a házassági anyakönyvbe a következő adatokat írták be:¹⁶⁷

¹⁶⁶ Hegyvidék, A XII.ker. Önkormányzat lapja. XXII.évf.8.sz. 1992. aug. Kahlich Endre: Miért Kossuth?

¹⁶⁷ Belvárosi Templom Plébániája. Házassági Anyakönyv 1837-1850. VIII. köt. 84. lap. 1841. január 9.

A vőlegény: kossuthfalvi Kossuth Lajos táblabíró
Lakhelye: Ujhely, Zemplén vármegye
Hitvallása: ág. ev.
Életkora: 38 év

A tanúk neve: Szombathelyi Antal táblabíró és
gróf Ráday Gedeon

A menyasszony neve: Meszleny Terézia kisasszony
Lakhelye: Kisdém, Veszprém megye
Hitvallása: r. k.
Életkora: 24 év

17. kép Meszleny Terézia arcképe (rajz) (ld. kep17.jpg)

„Kossuth násznépével együtt áthajtatott a Deák térre, és az ottani evangélikus templomban Székács József lelkésszel ... is megáldatta házasságát”.¹⁶⁸

Az esküvő után a Szép utcában vettek lakást. (A Szép utca a mai Múzeum körúttal volt párhuzamos a Magyar utcától a Duna felé.) Teréz hozománya elment a berendezkedésre, fogatra nem tellett nekik, ezért házuk előtt általában bérkocsi állt.

Meszleny Teréz „apját fiatalon elvesztette, ifjúságát beteges édesanyja ápolásának szentelte, és bár nyolc évvel volt fiatalabb Kossuthnál, harminc évével vénkisasszonynak számított...”¹⁶⁹ Ezek az adatok teljesen ellentmondanak a Házassági Anyakönyvben talált adatoknak, miszerint Teréz 24 éves, Kossuth 38; tehát Teréz nem 8, hanem 14 évvel lett volna fiatalabb Kossuthnál. 1865-ben, Teréz halálakor kiadott gyászjelentés arról tájékoztat, hogy „... madre teneramente amata avvenuta in Torino il 1 Settembre alle ore 2 p. m. dopo lunga e dolorosissima malattia nel 55-mo anno dell'età sua”, tehát életének 55. évében hunyt el, ami azt jelenti, hogy 1810-ben kellett születnie. Az Új Időkben Hegyaljai Kiss Géza is foglalkozott Meszleny Teréz születési helyével és idejével. Az ő véleménye szerint Meszleny Terézia Győrben született 1809. június 14-én, a győri csata napján. A győri plébánia keresztelési anyakönyvi kivonatán a születés napját nem írták be, csak a keresztelés napját: 1809. június 29. A megkeresztelt neve: Terézia, Johanna. Apja: Nemes Meszlényi János Kisdémből. Anyja: Kisfaludy Erzsébet. Keresztapja: Kisfaludy Zsigmond. Keresztanyja: Majtényi Terézia.¹⁷⁰ Ezek szerint 1841-ben házasságkötéskor 31, illetve 32 éves volt. Az adatok bediktálásánál fiatalították a menyasszonyt.

Házasságukból 3 gyermek született: Kossuth Ferenc (1841-1914), Kossuth Vilma (1843-1862) és Kossuth Lajos Tódor (1844-1918).

¹⁶⁸ Új Idők, 1941. febr. 2., 5.sz. Hegyaljai Kiss Géza: Hol született Meszlényi Teréz?

¹⁶⁹ Deák István: Kossuth Lajos és a magyarok 1848-49-ben. Bp. Gondolat, 1983. p.52

¹⁷⁰ Új Idők, 1941. febr. 2., 5.sz. Hegyaljai Kiss Géza: Hol született Meszlényi Teréz?

Teréz alakjáról igen ellentétes és egymásnak sokszor ellentmondó véleményeket olvashatunk. Gracza György bájos, művelt lelkű lánynak említi,¹⁷¹ ugyanakkor pl. Deák István merőben más véleménnyel van róla: „zárkózott, komoly, művelt, sokat olvasott, rátarti és unalmas nő lehetett, még a vagyontalan Kossuthok is alig tartották elfogadható feleségnek. A házasság tartósnak és harmonikusnak bizonyult, Kossuth mindvégig a legmelegebb érzelmekről tett tanúságot, Teréz azonban nem vált népszerűvé. Hidegnek, számítóknak, túl ambiciózusnak, férje rossz szellemének tartották, ami lehet, hogy igaz volt, de lehet, hogy nem. Valószínűbb, hogy Kossuthnének csak a nyakába varrták a „szoknyaauralom”, az „átkos női befolyás” ódiumát, amellyel a történelemben oly gyakran illették a tragikus sorsú, balszerencsés uralkodók feleségeit is”.¹⁷²

Pulszky Terézia szerint „úgy írtak róla, mint aki másokat csak dölyfös, lesújtó pillantásokra méltat. Szerencsétlen asszony! Szemével betegeskedve, minden bizonnyal nem ismerték volna föl metszően gögös tekintete alapján”.¹⁷³

18. kép Meszleny Terézia fényképe (ld. kep18.jpg)

Sokan arra számítottak, hogy Meszleny Teréziával kötött házassága arra fogja ösztönözni Kossuthot, hogy „megélhetését féltve ő is elismeri a cenzúrát, s elveivel ellentétbe jó a Pesti Hírlap szerkesztése során.” Rosszul mérték fel Teréz asszony természetét. A komoly gondolkozású és a világ dolgaiban jól tájékozott feleség, férjének politikai elképzelését is megértette, a maga módján elősegítette, és támogatta a nemzeti felemelkedés érdekében végzett tevékenységet”.¹⁷⁴

A Terézhez fűződő érzelmi kapcsolatokra a fennmaradt levelekből lehet következtetni. Az Országos Levéltárban található Kossuth iratainak időrendi gyűjteményében találunk levelet Ruttkayné Kossuth Lujzától és Meszlényiné Kossuth Zsuzsannától, amit Kossuthnének írtak. Ezek a levelek őszintén meleghangúak. Példaképpen egy 1848. márc. 19-én Pesten keltezett levelet közlök Ruttkaynéétól, mert ebben Meszlényi Rudolf haláláról is szó esik:

„Kedves édes Terézkém! Minden más körülmények között kárhozatos lett volna hallgatásom, s most mentségekről kellene gondoskodnom, ha nem élne mindnyájunk keblében egy mély, egy fájdalmas csapás, mely szükségtelenné tesz üres mentegetést, nem írtam, mert keblem valamint tiéd, egy szaggató keserű fájdalom volt, mely csak egy jajszót viszhangozhatott volna, írtam volna bár mi másról - s nekem össze kellett szednem lelkem erejét bár szívem vesztett kedvesünk felett vérzett, mert nekem jutott a keserű kötelesség támogatni szegény Zsuzsinkat akkor, amikor össze kellett szedni minden erejét hogy meg ne szakadjon szíve a gondolatnál; „Isten segíts küzdelmeim legnehezbikénél e Atyátlan gyermekek lesznek Anyjává.” De most, mikor száz ezrek örülnek! s népeknek szíve nyílik meg az örömezzeteknek, most háttérbe kell

¹⁷¹ Gracza György: Kossuth élete, működése és halála. 3. kiad. Bp. Lampel R. KK. RT. Könyvkiadóváll. p.34

¹⁷² Deák István: K. L. és a magyarok 1848-49-ben. p.52. Hivatkozás Henry L. Roberts: Four queens and several knaves c. munkájára

¹⁷³ Pulszky Terézia: Egy magyar hölgy emlékiratai. Bp. Magvető, 1986. p. 332

¹⁷⁴ Diószegi György: Kossuth Lajos üzenete. Pesti Hírlap anno 1841-1844. Bp. Népszava Lap-és Könyvkiadó, 1988. p.30

egyes fájdalmaknak lépni, mert népek örömeivel találkozunk; melynek szent érzetét megszeplősítené a részvétlenség árnyéka - s én nemzetünk szabadsága innepén e gondolattal bocsájtom szívem mélyébe bánatom; miért nincs jelen az, ki oly méltóképp tudta volna meg ülni e napnak innepét!!-

Nekünk kedves Terézkém nagyobb rész jutott e közörömből, mert mi a leg szentebb jogokkal ölelhetjük azt, akit ezrek áldanak mint egyik fő tényezőt; ki el készíté a földet, hogy képes legyen megteremteni a szabadság örök zöld virágát; s kik ösmervén őt! egyaránt áldjuk benne a Honnfít, férjet, testvért, gyermeket és apát; - valóban Szegény Anyáknak, nagyszerű fájdalmak, de nagyszerű örömek is jutottak az életben - mert nincs ok, mi anyira jogosíttatna okszerűen a büszkeségre, mint közel állani ily férfiúhoz, kit nem csak önn nemzete, de nemzetek tisztelnek mint a szabadság szent hősét - s ezeknek eredményeül tekintve mond meg imádott Lajosunknak; kit gyermek eszméim legzsengőbbjével megszoktam már kegyelettel szeretni - ki mikor más testvér lett volna csak, Atyánk is volt- ... kérem őt méltányolja én, s kedves Józsim [Ruttkay József] kérését ... s találja Józsimat méltónak arra, hogy közvetlen közelében lehessen, tegye őt titoknokává, vagy irnokává; csak legyen ő az, ki a naponkénti érintkezés által okulhasson; ... Óvjon az Isten, éljete boldogul s szeressetek minket. - Luiza Pest, 19 Martius 1848.”¹⁷⁵

Széchenyi István ismerte Meszleny Terézt, naplójában többször is említi: „érdekesnek, de hideg és gőgös természetűnek” tartotta. „Szegény tatár”-nak mondta Kossuthot, amiért Terézt vette el feleségül.¹⁷⁶ Széchenyi nem tartotta rokonszenvesnek Kossuthnét, de az is tény, hogy naplójában sokszor nyilatkozik maliciózan vagy éppen rosszindulatúan akárki legyen is az.

„Női deputatio István főhercegnél B[atthyány] Tony és Madame Kossuth vezetik. Az előbbi teljességgel belesül. Crescence is velük cammog!”¹⁷⁷ -írja Széchenyi 1848. ápr. 11-ről, vagy 5 hónappal később: „Sétakocsizni megyek. Találkozom Kossuthal és feleségével, újonnan szerzett hintóban, magyarosan felfuvalkodva”.¹⁷⁸ Ebből a feljegyzésből az derül ki, hogy Kossuthéknak 7 év alatt sikerült csak összeszedni egy hintóra valót, ami akkoriban a társadalmi élet fontos kelléke volt, nem csupán státusszimbólum.

Az ellentmondó vélemények közül inkább a negatív vélemény vert gyökeret a köztudatban. Ezt cáfolni utólag már nagyon nehéz, de az biztos, hogy Kossuth leveleiből őszinte szeretet sugárzik felesége felé, és nem az udvarias vagy éppen a zsarnok, gőgös feleségtől tartó férj hangja.

1844-ben ezt írja Kossuth Wesselényinek: „Megszöknék elátkozott egzisztenciámtól, ha kedves, jó nőm anyagi kedélye nem vidámítana munka és kín közben ... Csak házi boldogságomban ne bántana a Fátum. Örömeim gyérek az életben, családom körén kívül, mert ebben árnyéktalanul boldog vagyok”.¹⁷⁹

Vörös Antal, aki gyakran megfordult Kossuthnál, a házasságot jónak találja. Azt írja Wesselényinek: „Lajos, mióta megházasodott, nagyon megváltozott. Többnyire jókedvű. Amit sohasem hittem volna, még gyermekes is tud lenni”.¹⁸⁰

¹⁷⁵ OL R90 K. iratainak időrendi gyűjt. I. 184. Ruttkayné lev. Kossuth Lajosnénak

¹⁷⁶ Vas Zoltán: K. L. élete. p.118

¹⁷⁷ Széchenyi István: Napló. Bp. Gondolat, 1982. 2. kiad. p.1226

¹⁷⁸ Széchenyi István: Napló. p.1295

¹⁷⁹ H. K. G.: A vőlegény: Kossuth Lajos = Magyar Nemzet, 1986. jan. 20.

¹⁸⁰ Vas Zoltán: K. L. élete. p.118

Kossuth részletesen beszámolt feleségének a szabadságharc eseményeiről, sűrűn írhatott, mert a meglévő levelekből erre lehet következtetni. Illusztrálásképp bemutatok 2 levelet kisebb kihagyásokkal. A borítékon ez áll: Kossuth Lajosnének Debrecenben. (Kossuthné 1849. jan. 16-án érkezett Debrecenbe gyermekeivel és édesanyjával. Az itteni Nőegylet elnöke lett).

„1849. márc. 19. Törökszentmiklós.

Kedves Angyalom! Bizony nem lett a Nagykőrösi csatából semmi. Okait majd elmondom ha hazajövök. Haragszom mint az ördög, ámbár látom, hogy máskint nem lehetett. - Vetter [tábornok, átmenetileg főparancsnok] is haragszik, mint én. Egyébiránt más baj nincs mint az, hogy a veres sipkásoknak egy kissé később kell ebédet adnom Pesten, mint 25kén. Egyébiránt a tábori élet derék élet volna, ha olyan gonosz hideg nem volna, meg ha volna mit enni, de már ma bizon csak szalonnát eszünk itt. T. Szmiklóson gonoszul vagyok magam konyhájával, mert nincs hol venni és nincs mit enni... Oly igen régen nem láttalak már lelkem angyalom - Repülnék hozzád de itt végetlen szükség van reám. A tegnapi csatából semmi nem lévén, most már másutt kell a Tiszán átkelni a seregnek - hol és mikor ez az ellenség állásának holnap történendő kitudásától függ. Addig pedig el nem mehetek míg ez nincs meg. De meg lévén holnap vagy holnapután haza rándulok két napra. A csatát úgyis csak 28ikra számítom és addig még visszajöhetek. Egészségem egyébiránt jobb mint Debrecenben. Ez a te jó szívednek nem kedvetlen újság legyen. Csak rólad is hasonlót hallanék, ez vigasztalna érted aggódo lelkemet. Öllelek forró szeretettel és csókollak ezerszer kicsinyeiddel hű Lajosod”.¹⁸¹

A következő idézett levélrészletben a tavaszi hadjárat közvetlen előzményeiről, a csapatösszevonásokról tájékoztatja feleségét:

1849. márc. 27. Tiszafüred

„Kedves angyalom! /.../ olyan sár van, hogy arról fogalmad sincs, azonban seregeink mégis túl vannak már a Tiszán, utólja holnap délig túl lesz, Görgei serege Kerecsendnél áll, 2 nap múlva 5 000 emberünk 180 ágyúval egyesülve lesz: hol lesz az ütközet egyelőre még nem mondhatom, mert már csak Görgei seregének előrenyomulási hírére is visszahúzódott az ellenség Hatvan felé, alkalmasint Gödöllőnél szeretnék a csatát, ott sáncolja magát. Gyöngyösig már tiszta a vidék. Én holnap még itt maradok, holnapután Egerbe megyek és ha baj nem jön közbe 4-5 nap múltával talán te is fogsz jöhetni hozzám ... Áldjon meg az Isten kedves angyalom, csókollak milliószor. hű Lajosod”.¹⁸²

Welden osztrák altábornagy 1849. február 2-án készített a porosz rendőrség számára egy személyleírást Kossuthnééről:

„termete magas, szikár. Ovális arcából két feketésbarna szem ragyog elő, orra finom, ajka formás, arcát kétoldalt fekete haj keretezi. Testalkata törekeny, arcvonásai finomak. Arcán egy lencse látszik. Beszél magyarul, németül, szlávul”.¹⁸³

(Később az emigrációban megtanult franciául, angolul és olaszul is.)

A világosi fegyverletétel után Kossuthné „haját levágva férfiruhába öltözve szökött át az osztrák őrvonalon”.¹⁸⁴ Arad vidékén bujdokolt, egy ideig Bokszegen, aztán Szent-Annán Köpf orvosnál, Boros-Sebesen dr. Kéry megyei orvosnál, október elejétől december elejéig pedig Orosházán. Decemberben Pestre ment egy Mayerhoffer nevű férfi védelme alatt, innen Zi-

¹⁸¹ OL R121 Kossuth Lajosné Meszleny Teréziára vonatkozó iratok 1845-1862. 1849. márc. 19. Törökszentmiklós. K. L. levele nejéhez

¹⁸² uott 1849. márc. 27. Tiszafüred. K. L. levele nejéhez

¹⁸³ H.K.G.: A völegény: K.L.= Magyar Nemzet, 1986. jan.20.

¹⁸⁴ ua.

monyba, ahol Mayerhoffernek sikerült útlevelet szereznie számára. Belgrádba ment, ahonnan 6 heti szánutazás után sikerült férjéhez eljutni Sumlába 1850. január 15-én. 1850. január 18-án Kossuth Lajos meglehangú köszönő levelet írt Garasanin szerb belügyminiszterhez, „aki neje menekülését nemcsak lehetővé tette, de maga állíttatott ki részére útlevelet az angol konsul által idegen névre, sőt egy hivatalnokával el is kísértette a szerb határig”.¹⁸⁵

Alexander Bach 1849 nyarától fokozatosan kifejlesztette azt a belügyi osztályt, melynek az volt a feladata, hogy megfigyelje az Ausztria elleni külföldi akciókat. A déli vidékre s Belgrádba egy Jasmaghy (Jasmadzsi) Gábor nevű mérnököt küldött, aki több déli nyelvet folyékonyan tudott beszélni. Ő volt az, aki minden tervről, mely a menekültek elhelyezését, anyagi viszonyait, céljait érintette, értesítette Bécsset. Feladata volt Kovács Pállal együtt (aki Kossuth gyerekeinek bakonybeli rejtékhelyét az osztrák katonaság előtt fölfedte) a menekültek üldözése, esetleg elfogatásuk és kiadatásuk kieszközlése. Több tervet eszeltek ki Kossuth elfogására, módszerük főleg a megvesztegetés volt. Az egyik ilyen terv az volt, hogy amikor Kossuth a beépített, vonzó Dembinszkyné ügyeskedése révén kíséret nélkül kikocsizik, az úton horvátok rabolnák el Kossuthot, Várnából pedig osztrák hajó vitte volna föl a Dunán az akasztófa alá. Jasmaghy terve azért hiúsult meg, mert Kossuth felesége megérkezett Sumlába 1850. jan. 15-én és Dembinszkynének távoznia kellett. Egy hét múlva Konstantinápoly felé utazik ugyanazzal a hamis útlevéllel, amellyel Kossuthné Belgrádtól Sumlaig utazott.¹⁸⁶

Kossuthék nagy nemzetközi konfliktus középpontjába kerültek. A törökök és az osztrákok korábbi békekötései megtiltották, hogy a szerződő felek menedéket nyújtsanak egymás „banditáinak és lázadóinak”. Az orosz-török szerződések ennél is tovább menve, kölcsönös kiadatást írtak elő. Sőt a konzuli egyezmények felhatalmazták a keresztény hatalmakat, hogy saját állampolgáraikat a török hatóságok segítségével török területen elfoghassák és elítélhessék. Amennyiben a menekültek mohamedán hitre térnek át, a nemzetközi szerződések nem vonatkoznak rájuk többé. Ezért aztán török pasák jöttek toborozni a menekültek közé, magas rangot ígérve nekik a török seregben.

Bem, Guyon és néhány más lengyel és magyar száműzött kötélnek állt, de Kossuth hallani sem akart az áttérésekről. Az osztrákok és az oroszok továbbra is követelték a menekültek kiadatását, s nyomatékul csapatokat vonultattak fel a török határon. Ugyanakkor, 1849 októberében már 24 angol és francia hadihajó horgonyozott Isztambul szomszédságában.

A török szultán, hogy kiengesztelje az osztrák császárt és a cárt, hozzájárult Kossuth internálásához az oszmán birodalom ázsiai területére. Így 1850 februárjában Kossuthot néhány más magyar menekülttel együtt a kisázsiai Kütahyába kísérték. A társaság 1850. ápr. 12-én érkezett meg, köztük volt Kossuthné is. 1851. jún. 27-én innen írt levelet a háromszéki, marosszéki, a fehérvári, a csíki, a kolozsvári továbbá a komáromi és a budai nőknek a következő néhány biztató sorral:

„A honmentés tervezetéhez

... Férjem és általa a Haza nevében küldöm nekik az elismerés háláját, küldök nekik reményt, küldöm nekik az üzenetet, hogy a honszabadítás ideje közelg, a cselekvése pedig már jelen nagyon”¹⁸⁷
- Kossuthné ezzel a Kossuth által jóváhagyott Makk-Jubál-féle összeesküvésre célozhatott.

¹⁸⁵ Kossuth Ferencz harmincz parlamenti beszéde. Sajtó alá rendezte: Szatmári Mór. Bp. Kunossy, Szilágyi és Társa kiadvállalat. 1906. p.30-31

¹⁸⁶ Somlyói Tóth Tibor: Diplomácia és emigráció „Kossuthiana”. Bp. Magvető, 1985. p.117

¹⁸⁷ OL R121 Kossuthné M. T.-re vonatkozó iratok 1842-62. 7 db levél 1851. júl. 27. Kütahyából M. T.-től

Kütahyából hívja meg az USA kormánya Kossuthot Amerikába. 1851. szept. 10-én Gumleknél nejével, gyermekeivel és mintegy 50 főből álló kíséretével felszáll az amerikai Mississippi nevű fregatt fedélzetére. Utazása alatt, 1851. szept. 22-én ítélte őt halálra az osztrák kormány. 36 menekülttársával „in effigie” felakasztották.

Kossuthné is népszerű lehetett az amerikaiak körében. Levelezésében találunk amerikai tartózkodása alatt neki íródott üdvözlő leveleket, ezekből az egyik egy New York-i üdvözlő rengeteg aláírással.¹⁸⁸

Az amerikai tartózkodás nem hozta meg a várt politikai támogatást, ezért 1852 júliusában hajóra szálltak Európa felé New Yorkban. „Mr. A. Smith and Lady” névre kiállított útlevéllel utaztak, mivel osztrák orgyilkosoktól tartottak.¹⁸⁹ Kossuth tudta, hogy Bach emberei még nem tettek le az elrablásáról, ezért volt szüksége ilyen elővigyázatosságra.

1852 közepétől Londonban telepedtek le, a Goover Streeten, ahol a legtöbb magyar élt. Kossuth minden évben két felolvasó körutat tett az angol városokban, így jutott némi vagyonhoz.

1859. máj. 4-én Napóleon Jeromos herceg felkérésére Kossuth Párizsba sietett, mivel III. Napóleon császárral volt találkozója. 1859. jún. 16-án írta ezeket a sorokat feleségének Londonba:

[...] „Svájcnak szeretnék menni, hogy lássam a vidéket, hol három hét múlva epedő lelkemnek egész melegeivel remélek keblemre szorítani s kalauzod lenni a természet ama csodái között, melyeknek nagyszerűsége ír gyanánt fog hatni roncsolt kedélyedre, kedves, szenvedő lelkű angyalom. Nem tud szemem mást látni most is, mint ama határtalan bűt és szenvedést, mely egész valódon előmlött, életem élete, a búcsú percében. Könny tolul szemembe, rád gondolván. De vigasztalódjál kedves angyalom, vigasztalódjál a viszontlátás örömének előérzetével, vigasztalódjál azon gondolattal, hogy annyi csodálatos viszontagság között nem hiába örködött felettünk valami névtelen hatalom. Mi, mint nemzetünkről írva van, elmondhatjuk magunkról, hogy megbűnhödtük már a „múltat s jövődöt”. Az nem lehet, hogy számunkra ne legyen fenntartva az, mi után lelkünk egyedül sóvárog: gondoktul ment nyugalom, éltünk estéjén, hol csak egymásért egymásnak élve s életünket fűszerezve látva jó gyermekeinknek szeretete s biztosított jövője által, mosolylyal emlékezhetünk vissza a viharokra, melyeken keresztül jutánk a nyugalmas révparthoz. Adjon e gondolat erőt lelkednek, kedves angyalom, hogy lelked ereje erőt adjon testednek megbírni a vihart, mely reánk vár. Lásd, ismerve angyali jó szereteted bensőségét, én elég önző akarok lenni téged arra figyelmeztetni, hogy nekem a te erődre szükségem van, miszerint veled karöltve elbírhassam a gondok terhét, melyek vállamon fekszenek. Ha bűt tudok lelkedben és szenvedést látok arcodon, érzem, e percben is, hogy nem bírnám el azon gondterheket. Pedig mégis csak van valami azon gondolatban, hogy talán hivatva vagyunk egy nemzet felvirágzásának szemléleténél azt mondani egymásnak: „ez a mi művünk...””.¹⁹⁰

Ennél nagyobb elismerést senkitől sem kaphatott volna Meszleny Teréz.

Kossuth 1861 nyarán végleg elhagyta Angliát és Olaszországba költözött át családjával együtt. Eleinte Milánóban, majd Genovában laktak, innen beteg lányuk miatt a közeli Nervibe költöztek. 1862-ben, a 19 éves Vilma halála után Kossuth beteg feleségét Lausanne-ba vitte megműtetni.

¹⁸⁸ uott 1851. dec. 12. New York-i üdvözlő Kossuthnénak

¹⁸⁹ Deák István: K. L. és a magyarok 1848/49-ben

¹⁹⁰ Gracza György: K.L. élete, működése és halála.p.207-208

„Irtózatoss évv nehezűlt fejemre, egyetlen leányomat sírba szállítám. Az atyai szív ily sebére nincsen ír az életben. S midűn az anyát, ki a csapás alatt összeroskadozott, magam is vigasztalhatatlan, vigasztalnom kellett volna, lelkem erejét emészté a gondolat, hogy nőmet ennyi lelki fájdalma között betegséggel láttam küzdeni, mely már hónapok óta nem hagyott fenn egyéb kilátást, mint vagy kínos halált, vagy halálveszélyes s borzasztóan kínos operációt, kétes sikerrel. E tudomás önsúlyával keblemen, éltem át öt hónapot, a legkínosabbat életemben. Végre megszakadt minden reményfonál s nőm, a lelkileg-testileg kimerűlt mártír, irántam s fiai iránti szeretetéből erőt merített elhatározni magát az operációra, mire az élethez ragaszkodás nem volt volna képes reábirni. Irtózat napja volt az. Irtózatossak a hetek, miket ágya mellett töltöttem. Nőm veszélyen kívül, gyógyulásban van... Pár nap alatt újra visszatérhetek a közéletbe, melytől a fájdalma visszatartottak. S a hazafi újra nyakába veheti a kötelességek jármát, miket a természet kötelességei háttérbe szorítottak”¹⁹¹ - írta 1862. okt. 17-én Kossuth nemeskéri Kiss Miklósnak.

Az operáció meghosszabbította 3 év betegeskedéssel Meszleny Teréz életét. 1863-tól Torinóban éltek, itt végzett vele 1865. szept. 1-jén a mellrák.

Elhunytáról a következő gyászjelentést bocsátották ki:

„Luigi Kossuth di Udvard e Kossuth, già Governatore d Ungheria, in nome proprio e de figli Francesco, e Luigi Teodore, con cuore lacerato d immenso dolore, patecipa la mestissima notizia della morte di Teresa di Kossuth nata Meszlényi de Meszlen rispettiva moglie prediletta e madre teneramente amata avvenuta in Torino il 1 Settembre alle ore 2 p. m. dopo lunga e dolorosissima malattia nel 55-mo anno dell éta sua. Le spoglie della Defunta saranno depositate nel Cimiterio di S. Benigno dei Protestanti Inglesi li 4 Settembre alle ore 5 ½ pomeridie. Il Convoglio funebre partira della Stazione delle vie ferrate all ora sopra indicata”.¹⁹²

Azaz:

„Udvardi Kossuthfalvi Kossuth Lajos egykoron Magyarország kormányzója saját, valamint Ferenc és Lajos-Tódor fiai nevében mérhetetlen fájdalomtól gyötört szívvel tudatja Kossuth Teréz született meszleni Meszlényi, a tisztelt és legkedvesebb feleség, a gyengéden szeretett anyja lesűjtő halálhírét, amely hosszú és fájdalmas betegség után Torinóban, szeptember elsején délután 2 órakor, életének 55. évében következett be. Az elhunyt földi maradványait a Szent Benigno-i protestáns temetőben szept. 4-én délután 1 6 kor helyezik örök nyugalomra. A gyászmenet a vasútállomástól a fent jelzett órában indul”.

A férje és fiai által állított síremlék felirata:

MEMORIAE
THERESIAE DE MESZLÉNY
CONIVGIS ADORATAE
LUDOVICI DE KOSSVTH
GVBERNATORIS REGNI HVNGARIAE
MARITVS INCONSOLABILIS
CONIVGI PISSIMAE
OMNIBVS VIRTVTIBVS ADORNATAE
ET

¹⁹¹ Gracza György: K.L. élete, működése és halála.p.206-207

¹⁹² ua. p.208-209

FILII LVGENTES
FRANCISCVS ET LVDOVICUS
MATRI OPTIMAE
SACRVM HOC POSVERE MONVMENTVM
DECESSIT VITA IN EXILIO
AVGVSTAE TAVRINORVM
DIE PRIMA SEPTEMBRIS ANNO 1865¹⁹³

Ugyanez magyarul:

Meszlény Terézia, Kossuth Lajos Magyarország kormányzójának imádott hitvese emlékére. A legjámborabb és minden erénnyel felékesített hitvesnek vigasztalhatatlan férje, és a legjobb anyának gyászoló fiai állították ezt a szent emlékművet. Elköltözött az életből száműzetésben Torinóban, 1865. szeptember elsején.

Kossuth Ihász Dániel ezredes, hű barátja társaságában igazán egyedül maradt. Két fia már befutott mérnökként kereste kenyerét, tőle távol. Felesége halála után 2 hónappal írta Nemeskéri Kiss Miklósnak: „Kevés ember képes csak sejtetni (!) is a viszony bensőségét, mely engem elhunyt nőmhöz csatolt volt. Annak jelzésére az emberi nyelv még szót nem ismert. Mi ketten egy lények valánk. Egymásnak egymásban élünk. Ő meghalt, s én hátra-maradott rom, úgy érzem magam, mint az eleven halott, ki csak annyiban él, hogy szenved kimondhatatlanul! Mások bízhatnak az idő kezében, hogy, ha nem gyógyít, legalább enyhít. Az én fájdalom enyhülést nem ismer. Minden új perc újabb szenvedés. Egyetlen reményem volt. Az, hogy nemsokára utána megyek...”¹⁹⁴

Addig még 29 év telt el a száműzetés keserű magányosságában. Ezt a magányt oldotta a 19 éves Zeyk Saroltával kötött ismeretsége 1884. áprilisában, aki rokonaival Turinba látogatott. A fiatal erdélyi kisasszony így emlékszik vissza naplójában Kossuth turini otthonára és kettőjük meghitt kapcsolatára: „mintha minden gyászban volna, ágya fejénél egy asztalon fölállítva van a neje képe nagyba, s előtte egy virágcsokor, melyet ő maga minden szent nap frissel megváltoztatja, és ő maga veszi mindég, az ágygal szembe egy nagy olajfestmény, melyen életnagyságban van a két fia és leánya, kik reá néznek onnan bár szótlanul, alvó öreg atyjukra, kinek annyi bújja és bánatja között lelke mégis az övék”.¹⁹⁵

„... az öreget szerettem, övele lenni boldogság volt, tehát ha sétálni mentünk, ő mindig velem volt, és egész életét elbeszélte nekem, és örült, ha velem lehetett, de soká mégsem tarthatott... az öreg könnyes szemekkel vált el tőlem, azt mondta, hogy annyira hozzám szokott, hogy fáj az a gondolat, hogy nem élvezheti velem együtt a szép természetet. „Hisz Ön olyan természetű, mint szegény lányom volt” - kiáltott fel, és egy könny csordult öreg szemébe”.¹⁹⁶

Az 1884-es közös séták és nyári kirándulások után 1891 májusáig leveleztek.

Egy 1884. szeptember 20-i levelében Kossuth így ír Zeyk Saroltának: „Kedves leányom! ... Hogylétemről kívánsz értesülni? Nem érdemes arról szólni. Beteg nem vagyok, de az élet terhemre van. Nagy sétákat bírok tenni, de a munka nehezemre esik, pedig dolgoznom kell,

¹⁹³ ua. p.209

¹⁹⁴ H. K. G.: A vőlegény: K.L.= Magyar Nemzet, 1986.jan.20.

¹⁹⁵ Az agg Kossuth és Napsugár. Kossuth Lajos levelei Zeyk Saroltának és Zeyk Sarolta naplója. Bp. Szépirod. Könyvkiadó. 1989. p.150-151

¹⁹⁶ ua. p.148

mert meg kell keresnem az élet szükségleteinek fedezését, büszke vagyok reá, hogy ezt tennem kell, ez életemnek nemeslevele; (Kossuth nem fogadott el fiaitól semmilyen támogatást, azok nagy bánatára) de szemeim kifáradtak, sýnylik az eróltetést, nem tudom, mi történik velök, de ha a Holdra nézek, egy tiszta kép helyett három zavart képet látok. - Mit csináljak a hosszú estékkel, egyedül, amint élek, ha le kell mondanom a lámpafénynél dolgozásról? ...Télen (ha élek) pár hónapra lemegyek Nápolyba s vidékére; de csak pár hónapra. Állandó lakom Turin marad - itt fogok meghalni”.¹⁹⁷ Így is történt 8 és fél év múlva. Kossuth 1894. márc. 20-án halt meg tüdőgyulladásban. Kívánsága temetésével kapcsolatban az volt, hogy leányával és feleségével egy sírba temessék.

Kossuthot - a genovai temetőből kiemelt Kossuthné és Kossuth Vilma hamvaival együtt - mint a nemzet halottját különvonattal hozták haza Magyarországra a turini temetés után. 1894. márc. 30-án érkezett meg a különvonat a Nyugati pályaudvarra. A ravatalt a Nemzeti Múzeumban állították fel. Március 31-én a Kerepesi temetőben ideiglenes közös sírba tették Kossuthnét és Vilmát.¹⁹⁸

Kossuthot másnap, április 1-jén temették szintén ideiglenes sírba, míg a Kossuth mauzóleum el nem készült. A temetésen a gyászoló család tagjai között a Meszlenyek közül ott volt Ambrozovics Béla miniszteri tanácsos és neje Meszlenyi Ilona (1843-1926), fiaik, dr. Ambrozovics Dezső és Lajos, valamint Meszleny Lajos (1851-1901) országgyűlési képviselő.

A mauzóleum felépítéséhez az e célból alakult országos bizottság adakozásra szólította fel az ország lakosságát. 3 év alatt több mint 700 000 korona gyűlt össze e célra és a felállítandó Kossuth-szoborra.

A mauzóleum megtervezésére pályázatot indítottak 1901-ben. A határidő 1902. március 1-je volt. A hatezer koronás első díjat, mely a kivitelezéssel való megbízással is össze volt kötve, a 13 pályázati munka közül Stróbl Alajos szobrász és Gerster Kálmán műépítész nyerte el. Az alapkövet 1902. szept. 19-én helyezték el, Kossuth Lajos születésének 100. évfordulója alkalmából a Kerepesi temetőben. Az építkezést 1903-ban kezdték meg és 6 év múlva, 1909. nov. 25-én vette át Budapest - fényes felavató ünnepség keretében - a Kossuth család mauzóleumát. Középen helyezték el Kossuth onyx szarkofágját és tőle balra Kossuthné Meszleny Teréz kőkoporsóját. Itt kapott helyet még Kossuth Vilma, Ruttkayné Kossuth Lujza is, és a későbbiekben két fia és menyje. Így ma heten nyugszanak a mauzóleumban.

19. kép Meszleny Teresia kőkoporsója (ld. kep19.jpg)

20. kép Kossuth mauzóleum (ld. kep20.jpg)

¹⁹⁷ ua. p.74

¹⁹⁸ Kossuth emlékalbum. Szerk.: Kovács Dénes. Wodianer F. és Fiai kiad. 1910. p.113

21. kép A Kossuth mauzózeum belseje (ld.kep21.jpg)

Kossuth Ferenc (1841-1914) sokoldalú tudományos képzettsége mellett [a vasútépítés, alagútúrás és hídépítés európai szakembere volt] festett, szobrászkodott, zenét szerzett és verseket írt. Művészi hajlamait édesanyjától, Meszleny Teréziától örökölte. Meszleny Terézia édesanyja Kisfaludy Erzsébet volt, aki vérrokonságban állt Kisfaludy Sándor (1772-1884) és Kisfaludy Károly (1788-1830) költőtestvérekkel, akik közül Károly „nemcsak nagy költő, hanem kiváló festő s jó zenész is volt”.¹⁹⁹

22. kép Az idős Kossuth Lajos (Kossuth Ferenc festménye) (ld. kep22.jpg)

23. kép Kossuth Lajos mellszobra (Kossuth Ferenc alkotása) (ld. kep23.jpg)

„Fiaim felől ritkán hallok, mert nagyon el vannak foglalva. Még ritkábban látom őket. Hivatalos kötelességeik s a nagy távolság nem engedik meg, hogy gyakran meglátogassanak. Most már mindketten Nápolyban laknak, Lajos folytatja vasútigazgatói tisztét. Feri pedig, kinek cesenai állásában annyi bajjal, kellemetlenséggel kellett küzdenie, most minden tekintetben kielégítőbb állást foglal el mint Olaszország egyik legtekintélyesebb iparvállalatának igazgatója. Mindketten maguk saját emberségükből tisztességes állást vívtak ki maguknak az életben, dacára azon nagy akadálnak, hogy idegenek, s hogy az én fiaim; ami bizony megnehezítette iparkodásaikat.” - vall fiairól az idős Kossuth 1888. márc. 31-ei levelében Zeyk Saroltának.²⁰⁰

24. kép Kossuth Lajos Tivadar fényképe (ld. kep24.jpg)

25. kép Kossuth Ferenc fényképe (ld. kep25.jpg)

¹⁹⁹ Kossuth Ferecz harmincz parlamenti beszéde. S. a. r. Szatmári Mór; Kunossy. Szilágyi és Társa. Bp. 1906. p.40

²⁰⁰ Az agg Kossuth és Napsugár. p.110

VI. A XIX. SZ. MÁSODIK FELE: A XIII. GENERÁCIÓ

1. Meszlényi Ilona (1843-1926) és Kossuth Lajos levelezése

Meszlényi Rudolf (1813-1848) kisebbik lánya, Meszlényi Ilona csak 9 éves volt, amikor 1852 tavaszán száműzött anyjával, Kossuth Zsuzsannával először Brüsszelbe, majd onnan egy év múlva az Egyesült Államokba kényszerült.

1854-ben anyja halála után nővérével, Gizellával (1848-1865) Mrs. Cruger vette őket magához, és a New York-i legjobb nevelőintézetben neveltette az árvákat.

1863 nyarán Meszlényi Gizella és férje, Ambrozovics Béla hazajöttek Magyarországra. 1863 végén Ilona is hazajött beteg nővéréhez, aki 1865-ben meg is halt hátrahagyva Dezső (1864-1919) nevű kisfiát. Ilona nevelte tovább nővére gyermekét, akiből ügyvéd, író és műfordító lett felnőttkorában.

Nagybátyjával, Kossuth Lajossal szoros kapcsolatban volt, élénken leveleztek, sokszor meglátogatta őt Olaszországban, gyakran hosszabb időt is ott töltve. „Most meg kedves vendégeim vannak. Hugom Luiza - s unokahugom Meszlényi Ilka. Szegény leányka mellbeteg, az orvosok Nizzába küldték télire! - Nállam töltenek pár hetet. - De a minő jól esett őket még látnom halálom előtt, szint olly idegessé tett a multak felzajlított emléke s a szegény gyermeknek kit leányom gyanánt szeretek reménytelen állapota. Munka képtelen vagyok.”²⁰¹ - írta Kossuth 1867. november 21-én Turinból Ludvig Jánosnak, a volt kormánybiztosnak.

Kossuth rezignált hangja igen indokolt, hiszen 1862-ben veszítette el egyetlen leányát, és rá 3 évre temette el feleségét. Szerencsére Ilka állapota mégsem volt olyan reménytelen, hiszen 1909-ben Kossuth hamvainak átszállítása alkalmából tartott végtisztességen még részt vett a mauzóleumban.²⁰²

Levelezésükből kiderült, hogy Kossuth évi 600 frankkal gondoskodott szeretett unokahugáról: „az évi 600 frankot készen tartom rendelkezésedre. Elküldöm amikor parancsolod”.²⁰³

1876-ban Ambrozovics Béla nőül vette a gyermekét oly nagy gonddal ápoló sógornőjét, Ilonát. Erre az örömhírré Kossuth a következő sorokkal reagált:

„Kedves édes Hugom! Áldjon meg az Isten, a szeretet Istene atyai kegyelmének legjobb áldásaival élted útjain. Olyan jól esik tudnom, hogy hányattatásaid véget érnek a családi élet kikötőjében, s pedig véget érnek akkint, hogy testvéri hűséged fogadásának teljesítése nem lesz többé áldozat miként eddig volt, hanem boldogító kapocs saját boldogságod kötelékeiben - és igen jól esik azt is tudnom, hogy elhatározásoddal nem csak Dezsőt - fiadat hanem attyát is boldogítod, ki azt bizony megérdemli, s ki évek óta - úgy képzelem - nagyon rideg életet élt ...”²⁰⁴

²⁰¹ Országos Széchényi Könyvtár kéziratára. Ludvig János levelezése. Szabad György gyűjtése. A levél másolatát ő bocsátotta rendelkezésemre.

²⁰² Kossuth emlékalbum. p.158

²⁰³ OL R90 Kossuth iratainak időrendi gyűjt. I. 5253. 1870. febr. 4. Turin Kossuth lev. Meszlényi Ilonához

²⁰⁴ uott. I. 5371

Kossuth 1880. januárjában fáradtságáról panaszkodott Ilonának. Ennek oka az volt, hogy az Athenaeummal szerződést kötött emlékiratainak megírására, hogy pénzhez jusson, és ezen dolgozott késő éjszakáig. Ebből a munkából született meg az Irataim az emigrációból c. könyve, mely 2 kötetben jelent meg az Athenaeum RT. kiadásában 1880-81-ben.

A levélben beszámol szűkös anyagi helyzetének szerencsés megoldásáról is:

Kedves édes hugom!

Tudod, hogy irodalmi vállalatra szántam - szükségből - öreg fejemet. Szavamat adtam, az 1ső kötet kéziratát szabott időre kiállítani - a feladatot erősebb munkának találtam, mint gondolám; - maga az anyagi munka is erős dolog volt a szellemet pedig terhesebbnél is terhesebbé tette azon tapasztalás, hogy a korral kapcsolatos testi hanyatlással szellemi hanyatlás is jár. - Agyvelőm elvesztette a férfikor ruganyosságát - s ami rugany még van, megereszkedett, zománca elkopott, rozsdá rágta meg. -

Irtózatossá idegessé tett ez a revelatio. Hanem hát szavamat adtam: be kellett váltani. Dolgoztam mint a marha szakadatlanul. 14 héten át ritkán kerültem ágyba éjfél utáni két óra előtt; s így is csak tegnap voltam képes az 1ső kötet kéziratának utolsó íveit útnak indítani. [...] Én persze nem vagyok magammal megelegedve, -nagyon nem.

Az Athenaeum ajánlata, melyet Helfy közbenjárásának köszönök, ugyancsak igazolta azt a német közmondást: „Wenn Sie noth am höchsten, ist hülfe am nächsten.” [Ahol a szükség, ott a segítség]. Bukások következtében többet vesztettem százezer franknál - sokkal többet! - csapás csapás után ért.

Már évek óta keservesen megtakargatott tőke vagyonom romjait kellett fogyasztanom - oda jutottam, hogy már éppen utolsó érték papírjaimat kellett eladnom s ez legfőlebb csak 6-8 hónapig adhatta meg a mindennapi kenyeret; mikor aztán 77 1 év súlyával vállaimon egy garas nélkül találtam volna magamat - egy garas nélkül de 24.000 frank adóssággal, minek kifizetése végett potom áron elkelt volna prédálnom házamat hogy a teljesítetlen kötelezettség foltja ne piszkolja be nevemet. - Hogy én a kegyelem kenyérnek az éhen halást százszor elibe tenném, azt tudod - hát elképzelheted, mi lett volna a dolog vége - ha nem képezed, én nem mondom meg. Elég, hogy tudom.

Ilyen helyzetben jól jött közbe a szerződés az Athenaeummal. - Decembéri leveledből látom hogy szeretnéd tudni részleteit. Nincs szabadságomban azokba ereszkedni, mert a kiadók oly előnyöket adtak minőket másnak senkinek nem szoktak adni. Nem akarják hogy mások tudják, mert ártalmára lehet üzletüknek. Csak annyit mondhatok hogy abból amit már valósággal kaptam kifizettem adósságaimat, emeltem hordhatom öreg fejemet, nem vagyok senkinek a világon lekötözöttje - senkinek, s azon kívül vagy három évre becsületesen el vagyok látva - ez több mint a mennyi kell mert 78ik évemet tengem! - Azután ha három ezer példánynál több kél el (pedig úgy tudom már előfizető is több van) folyvást szép jövedelmi pótlékra számíthatok. [...]

Fordításokkal én nem szándékozom foglalatzkodni - nekem előnyösebb időmet a magyar kötetekre fordítani - Ha élnék 10 kötetet is kiállíthatnék - anyagom van elég”.²⁰⁵

1880-ban Meszlényi Ilona férjét, Ambrozovics Béla mérnököt, miniszteri tanácsost vaskorona renddel tüntették ki.

Kossuth Ilonának erre a hírére nem lelkesedett, igen őszintén éppen csak tudomásul vette a hírt:

²⁰⁵ OL R90 Kossuth iratainak időrendi gyűjt. 1880. jan. 31.Collegno al Baraccone Italia K. L. lev. M. Ilonához

„Nem tudom mit mondjak ahoz a vaskorona rendhez. Engem az ilyen csecsebecsék nem igen érdekelnek. Gondolom Bélát sem nagyon. Hát csak annyit kívánok neki hogy viselje egészséggel, de gratulatioira biz én nem látok okot”.²⁰⁶

Meszlényi Ilona gyermek- és ifjúsági regényeket írt. 1889-ben megjelent tőle a Meghallgatott ima című angol gyermekregény, 1895-ben pedig a Hajnalka c. lányregény.²⁰⁷

Folyóiratokban és napilapokban is jelentek meg tőle dolgozatok.²⁰⁸

2. A XIII. generáció elhelyezkedése a hivatali és az egyházi életben

id. Meszlény Károly (1797-1878) Fejér megyei alispán 7 fia közül a másodszülött, Gyula (1832-1905) vitte a legtöbbre; fényes egyházi pályát futott be. 1832. január 22-én született Velencén. Elemi és középiskoláit Pécsen és Székesfehérvárott, teológiai tanulmányait pedig a bécsi Pázmáneum növendékeként végezte. Beutazta Olaszországot, Franciaországot, Németországot és Svájc egy részét.²⁰⁹

1853-57-ig nagyszombati főgimnáziumi tanár és tanulmányi felügyelő volt.

1854. júl. 27-én szentelték pappá Scitovszky János prímás által, akinek 1857-1866-ig, 9 éven át levéltárosa, majd titoknok volt. 1862-ben IX. Pius pápa titkos kamarása lett. 1866-81-ig komáromi plébános, 1869-ben pedig Szent Mórról nevezett címzetes apát lett.

1881-87-ig esztergomi kanonok és papneveldei rektor.

1887. okt. 17-én szatmári püspökké nevezte ki Ferenc József,²¹⁰ ebben a tisztségében XIII. Leó pápa pedig megerősítette. Még az évben letette a hűségi esküt öfelsége kezébe. 1888-ban szentelték püspökké.

„Az ún. szalon-főpapok közül való, aki jelmondatához híven simán, szeretettel és békével érvényesíti azon elveket, melyekért mások vért ontanak és perzselő lángot gyújtanak. Ifjú kora óta ismeretes szeretetreméltóságáról és szellemességéről, amivel sokszor többet visz keresztül, mint a heveskedők. Épp azért második Haynaldnak is lehet őt mondani [utalás Haynald Lajos (1816-1891) bíbornokra, kalocsai érsekre, aki szintén fényes papi karriert futott be], annál inkább, mert külső megjelenésében is nagyon sok vonás van, ami a legelegánsabb főpapra emlékeztet. Egyébiránt mint püspök, visszavonultan él, s a napi politikába csak akkor avatkozik, mikor főpásztori kötelességei ezt múlhatatlanul megkívánják”.²¹¹

Működése alatt 24 templomot építtetett. 1904-ben renováltatta a szatmári székesegyházat is, szülőházából pedig zárdát alapított Velencén (Templom út). 1893-tól találtam említve a magyar országgyűlés főrendiházának latin szertartású római katolikus egyháznagyjai között.²¹²

²⁰⁶ OL R90 Kossuth iratainak időrendi gyűjt. I. 6007 1880. máj. 29. Collegno al Baraccone K. L. lev. M. Ilonához

²⁰⁷ Révai Lexikon Meszlényi Ilona címszó

²⁰⁸ Pallas Lexikon Meszlényi Ilona címszó

²⁰⁹ Pallas Lexikon Meszlényi címszó

²¹⁰ Új Országgyűlési Almanach 1887-1892. Szerk.: Sturm Albert. Bp. A Pesti Lyold-társulat könyvnyomdája

²¹¹ Pallas Lexikon Meszlényi címszó

²¹² Mo. tiszti cím- és névtára. Bp. Athenaeum RT. Nyomdája, 1893.

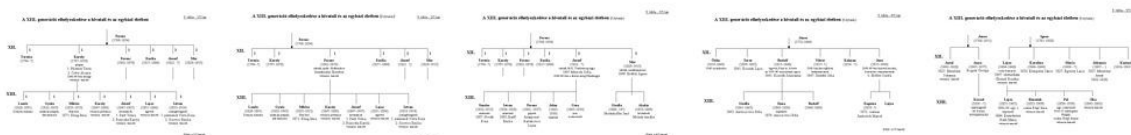
1896-ban a Szent-sír rend tagja és a német lovagrend Marianus lovagja lett.²¹³

1903-ban a valóságos belső titkos tanácsosi méltóságot kapta meg. 1904-ben, aranymiséje alkalmából, a pápa trónálló házi prelátusává és római gróffá nevezte ki. Meszleny Gyula kiváló gazda is volt, a püspöki uradalmat hírneves méneséről és gulyájáról mintaszerű gazdaságként ismerték.

Irodalmi tevékenységet is folytatott; megalapította a Szatmár megyei Egyházmegye Irodalmi Kört és a Heti Szemle című lapot. Írói munkásságának számos egyházi mű lett az eredménye.²¹⁴

Megírta Hám János szatmári püspök életét és egyházi beszédeinek leírását 3 kötetben latinul és magyarul. Többnyire saját költségén nyomtatta ki további írásait: Karolina Augusztia anyacsászárné életrajza; Boldog Mária Kreszcencia élete ; Szent József imakönyv; Szentek legendája 1-2 kötet; La Salette. A B. Szűz Mária, mint fájdalmas anya megjelenésének leírása Franciaországban a la salette-i hegységben. (Kiad. Komárom, 1877.)

Gyorsan ívelő pályafutásának 1905-ben bekövetkezett halála vetett véget. Kb. 500000 K hagyatékról végrendelkezett, majdnem teljes egészében egyházmegyéje javára.²¹⁵

9-1, 9-2, 9-3, 9-4, 9-5 tábla A XIII. generáció elhelyezkedése a hivatali és egyházi életben
(ld. tabl9-1-től tabl9-5.jpg-ig)

Meszleny Miklós (1835-1915) id. Meszleny Károly (1797-1878) harmadik fiáról két említést találtam. 1860-ban Fejér megyében, a csákvári járás főszolgabírája, 1867-ben a fejérvári kerületben esküdt.²¹⁶ Dr. Meszleny Gábor (1914-) nevű unokájától azt tudtam meg, hogy Pinchelyen (Tolna megye) volt gazdálkodó.

Meszleny Károly (1847-1880), velencei plébános, id. Meszleny Károly (1797-1878) negyedik fia. Első szentmiséjét 1871. nov. 12-én tartotta Velencén. Ebből az alkalomból mondta el Pellett Ödön ezeket a sorokat: „... szívemből üdvözöllek és örülök, hogy elérted a célt, amelyre nagy szorgalommal törekedtél; üdvözöllek, ki több éven keresztül lelki igazgatód, tanárod valék, s csak arra kérlek ... folytasd ezután is a tanulást ... Kétségkívül nagy örömmel vesznek részt kedves szülőid, édes atyád, nemesi családok egyik tiszteletre méltó tagja, ki feddhetetlenül szolgált fehér megyei tisztségviselői pályáján, a közbecsülést és tiszteletet méltán vívta ki magának”.²¹⁷

A plébánost 1880-ban a velencei sírkertben helyezték örök nyugalomra.

²¹³ ua. 1896

²¹⁴ Országgyűlési Almanach 1905-10. p.22

²¹⁵ Meszleny Pál (1889-1975) visszaemlékezései

²¹⁶ K. J.:F. vm. története. Alispánok és tisztségviselők F. M.-ben. I. köt. 1896.

²¹⁷ Pellett Ödön: Egyházi beszéd, melyet Meszlényi Károly első szent miséje alkalmával az 1871.iki év pünkösd utáni 24. vasárnapon /= nov. 12./ Velence községben mondott. Nyomtatták Székesfehérvárott. Nádor utca.

Meszleny József (1847-1907) idősb Károly ötödik fia.

1875-ben a soproni postakerületben lett fogalmazó gyakornok. 1884-ben a Budapesti Magyar Királyi Postaigazgatóságon fogalmazó, majd 1893-ban a Keleti Pályaudvar Rovatoló Hivatalának tisztje. 1896-ban már a Budapesti Magyar Királyi Posta és Táviratigazgatóság főtisztje.²¹⁸

Meszleny Lajos (1851-1896) idősb Károly hatodik fia, Fejér megyei földbirtokos, megyebizottsági tag, ügyvéd.²¹⁹ A velencei sírkertben nyugszik. A sírkövééről készült fotó a 26. képen látható.

Meszleny István (1853-1914) idősb Károly legkisebb fia, jószágfelügyelő volt Zircen és egy Heves megyei tízezer holdas uradalomban.²²⁰ Mészleny Mária (1935-) emlékezetében úgy él, mint az egri püspökség tisztartója. Sírkövét szintén a velencei sírkertben találhatjuk meg.

A Magyarország tiszti cím- és névtárában találtam még egy Meszleny Istvánt, aki egyaránt lehet ifj. Mészleny Ferenc fia, István (1857-?) vagy Mészleny József fia (1856-1928) is, ezt azonban adatok hiányában nem lehet eldönteni. Ez az István 1884-ben az Országos Magyar Királyi Statisztikai Hivatal gyakornoka, 1893-ban már annak statisztikai számtisztje. 1898-ban átkerült a Magyar Királyi Központi Hivatalba ugyanebben a minőségében.²²¹

Találtam még egy Meszleny Károlyt, aki feltételezhetően ifj. Mészleny Ferenc fia. Mint Kőszeg árvaszéki jegyzője és kiadója szerepel 1893-tól 1898-ig.²²²

Meszleny József fia, Meszleny Sándor (1852-1913) 1875-ben a Földművelés-Ipar és Kereskedelmi Magyar Királyi Minisztérium Központi postaigazgatásának számtisztje. 1884-ben a Budapesti Magyar Királyi Postaigazgatóság számosztályának számtisztje. 1896-tól pedig a Keleti pályaudvar mozgópostai főtisztje volt.²²³

Meszleny József többi gyermekéről Mészlenyi Irén (1932-) visszaemlékezéséből a következőket tudtam meg: Mészlenyi Jolán (1860-1930) tanítónő volt, Mészlenyi Géza (1865-1930) minisztériumi irodavezető, Mészlenyi Ferenc (1862-1937) - aki Irén nagyapja volt - pedig gépész. Valamilyen családi szerencsétlenség folytán az ő taníttatására nem jutott elegendő pénz, így csak két gimnáziumot végzett el, majd lakatos szakmát tanult és gépkezelői vizsgát tett. Alsórajkra került egy uradalmi malomba gépkezelőnek. Később Túrkevéen élt a Rácz utcában. Irén állítása szerint még ma is áll ez a Mészleny-ház Túrkevéen.

Meszleny Aladár (1853-1889), Mészleny Mór (1829-1915) fia, 1884-ben a Fővárosi Állami Rendőrség elnöki kiadója.²²⁴

Meszleny Lajos (1804-1868) császári királyi kamarás fiai:

Lajos (1851-1901), Benedek (1855-1909), Pál (1856-1939).

²¹⁸ Mo. tiszti cím- és névtára. 1875, 1884, 1893, 1896, 1898.

²¹⁹ FMLt Acta Nobilitaria Mészleny 1734-1902. Mészleni Mészleny Lajos gyászjelentése 1896.

²²⁰ Schneider Miklós és dr. Juhász Viktor: Fejér vármegye.Bp. Magyar városok monográfiája. Földhivatal. 1937. p.170

²²¹ Mo. tiszti cím- és névtára. 1884, 1893, 1898

²²² ua. 1893, 1898

²²³ ua. 1875, 1884, 1896, 1898

²²⁴ Mo. tiszti cím- és névtára. 1884

Mindhárman a pesti jogi egyetemen végeztek. Pál bírói vizsgájának letevése után Dádra ment praktizálni, utána önkéntes évét Kőszegen a 14-es dragonyosoknál szolgált. Így került 1878-ban a boszniai hadjáratba, ennek befejeződése után mint dragonyos kapitány szerelt le. A középső fiú, Benedek, gyöngye szemei miatt nem katonáskodott,²²⁵ a székesfehérvári törvényszéknél kapott állást.

Meszleny Benedek rajongója volt a Velencei-tónak, nagy vadászatokat rendezett tavasszal, amelyben fivére, Pál is szívesen részt vett. Ilyen vadászon „vendégei voltak József Ágost és László királyi hercegek is.”²²⁶

1889-1895 között 100 forint ellenében vette bérbe a „gárdonyi száraz közös vadászterületet”. A száraz meghatározás alatt azt a közbirtokossági területet értették, amely nem foglalta magába a tavat és közvetlen környékét.

A halászati ügyeket a vármegye a Velencei tavi Halászati Társulatra bízta. Ez 1890. jún. 29-én jött létre, igazgatója Meszleny Benedek lett.²²⁷

26. kép Meszleny Lajos (1851-1896) síremléke (ld kep26.jpg)

Meszleny Pál volt az, aki gazdálkodott a velencei családi birtokon, amely 632 hold 1350 ölnyit tett ki. (Viszonyításképpen Velence község területe kb. 6000 hold volt.) Fivéreinek évi jövedelmül 4000 forintot biztosított.²²⁸ Később megvette testvéreinek velencei osztályrészét, kivéve Benedek szőlő- és tórészét. Vásárolt továbbá Tutyi mellett 140 magyar holdat, 110 belsőséget, eladó rét- és tórészeket. Később Lajos lányaitól, Meszleny Rozália (1886-1957), Wetzel Ernőnétől és Meszleny Márta (1888-1948), Wetzel Györgynétől megszerezte a dádi hányadot is.

Dádot 1883 körül a Katonai Kincstár évi 34 000 forintért egy csikótelep létrehozása céljából bérbe vette.²²⁹ Dádot a család 1918 nyarán adta el. Benedek családjának vagyona ezután 800000 forint hadikölcsönben (már inflálódott pénzben) és egyéb értékpapírban feküdt. A fokozódó infláció 1921-ben arra kényszerítette őket, hogy a velencei házukat gróf Wenckheim Ferencnek eladják. (Ebből a házból lett 1945 után Velencén általános iskola. Ma Községi Könyvtár és Kultúrház működik az épületben [Tópart út]).²³⁰

²²⁵ Meszleny Pál (1889-1975) visszaemlékezései

²²⁶ K. J.: F. vm. története. IV. köt. 1901

²²⁷ Erdős-Farkas-Kállay: Gárdony története. Kiadta Gárdonyi nagyközség Tanácsa, Gárdony. 1983. p.27, p.36

²²⁸ Meszleny Pál (1889-1975) visszaemlékezései

²²⁹ Meszleny Pál (1889-1975) visszaemlékezései. Ezt Károly János is említi a F. vm. történetében. Dád c. fejezet. IV. köt. 1901

²³⁰ Meszleny Pál (1889-1975) és Meszleny Ignác (1925-) visszaemlékezései

27. kép A velencei Meszlényi ház (ld. kep27.jpg)

Meszleny Pál kúriája Velencén a mai Gárdonyi úton állt. A 18 szobás ház a hozzátartozó parkkal 1945-ig a családé volt. 1945-ben a kultuszminisztériumnak adták bérbe. 1948-tól állami tulajdonba került. 20 évig gyógypedagógiai intézet működött benne, amíg fel nem épült Velencén az intézet új épülete. Ekkor a kezelői jog a Velence-tó környéki Vörösmarty Termelőszövetkezeté lett. 1968-tól itt működött a tsz konyhája. Ma a Fejér megyei Vízügyi Igazgatóságé a kezelői jog. 1990-ben a házat - amely romosan, betört ablakokkal üresen állt - és a hozzátartozó 4,5 kat. holdnyi területet 30-40 millió Ft értékben árusították. 1992-ben egy Vadász nevű ember vásárolta meg, de a Meszlény-kastély azóta is várja, hogy helyre hozzák. (Meszlény Ignác közlése.)

1895-ben megalakult Magyarországon a Katolikus Néppárt, amely elsősorban a katolikus arisztokráciát és a klérus politizáló tagjait tömörítette. Főleg az egyházpolitikai törvények megsemmisítéséért, egy kifejezetten felekezeti színezetű katolikus politika érvényesítéséért szállt síkra. Alapítói és vezérei gróf Zichy Nándor és gróf Esterházy Miklós Móríc voltak. Meszlény Pál is tagja lett a pártnak és néppárti országgyűlési képviselője lett a Veszprém megyei galgóci kerületnek, majd 1897-től a somlyóvásárhelyi kerületnek.²³¹ 1898-ban a Véderő Bizottság tagja.

1910-ben a Khuen-Héderváry kormány esztergomi főispánnak nevezte ki, ebben a tisztségben maradt Tisza István bukásáig. 1917-ben mint a 7. honvédhuszárezred kapitánya az erdélyi és olasz fronton József főherceg parancsnokságánál teljesített szolgálatot az összeomlásig.²³²

Haláláról a helyi napilapban, a Fejérmegyei Napló címlapján (1939. jan. 28) értesítés jelent meg.

28. kép Meszlény Pál haláláról megjelent értesítés (ld kep28.jpg)

A cikkben említett velencei sírkert megalapítása az elhunythoz fűződik. A velencei katolikus egyházi temető mellett volt egy szabad terület a tulajdonában. Amikor a századforduló idején betelt a temető, ezt a szabad területet elcserélte a köztemető egy részével, ahol a családnak már számos tagja volt eltemetve. 1945-ben elvették a családi temetőt, de a család továbbra is gondozta azt. 1965-ben tényleges birtoklás alapján, földnyilvántartás szerint is visszakerült örököse, Meszlény Pál (1889-1975) nevére.

Ma a sírkert Meszlény Pál (1856-1939) unokája, Meszlény Ignác (1925-) kertészmérnök tulajdonát képezi, aki az elmúlt három évben kitartó munkával rendezte a temetőt. A szanaszét hanyódó, pusztuló sírköveket generációs és rokonsági szempontok szerint áthelyezte. Kihasználva kertészmérnöki tudását, olyan virágokat ültetett az újra elhelyezett sírkövek mellé, hogy azok mindig egymás után nyíljanak, így tavasztól őszi végig pompás látványt nyújt a temető.

²³¹ Mo. tiszti cím- és névtára 1897, 1898

²³² Meszlény Pál (1889-1975) visszaemlékezései

1968 óta az Ország úti Meszleny családi sírkertet műemlék jellegűvé nyilvánították.

A Budapesti Városvédő Egyesület érdeklődése is felébredt iránta. A Nemzeti Panteon Alapítvány keretében összeírják az országban fellelhető „fontos” sírokat.²³³

A családi temetőben 54, köztük több művészi faragású síremlék található. A XVIII. századtól (X. generáció) kezdve eltemetett 37 Meszleny családtag közül 29 a férfi és 10 a született Meszleny lány. Nyolcan közülük még gyermekként haltak meg. Itt van eltemetve báró Eötvös Ignác (1786-1851), az író Eötvös József (1813-1871) édesapja is.

29. kép Sírok a műemlék jellegű velencei családi temetőben (ld. kep29.jpg)

²³³ Gulyás József Velence polgármestere levele Ráday Mihály városvédőnek. Velence, 1991. november 14. A levél fénymásolatát Meszleny Ignác (1925-) bocsátotta a rendelkezésemre

Függelék a VI. fejezethez

A velencei sírkertben eltemetett családtagok névsora:

1. Meszleny János (+1794)
Fejér megyei főszolgabíró
2. Meszleny Antal (+1791)
felesége: Mateovics Erzsébet (1749-1794)
3. Meszleny Ignác (1781-1826)
szolgabíró
felesége: Bobits Rozália (1780 -?)
4. Meszleny Antal (1802-1828)
5. Meszleny Lajos (1804-1868)
cs. kir. kamarás
felesége: Chernel Rozália (1822-1902)
6. Meszleny Ilona (1848-1863)
7. Meszleny Lajos (1851-1901)
országgyűlési képviselő (ld. **kep30.jpg**)
8. Meszleny Benedek (1855-1909)
a Velencei Tavi Halászati Társulat igazgatója
felesége: Csalai Kégl Irma (1860-1946)
9. Meszleny Pál (1856-1939)
esztergomi főispán
felesége: Csalai Kégl Anna (1861-1917)
10. Meszleny György (1886-1888)
gyermek
11. Meszleny Pál (1889-1975)
dragonyosfőhadnagy
felesége: gr. Sennyey Mária (1894-1949)
12. Meszleny László (1885-1916)
huszárfőhadnagy
13. Meszleny Mária (1886-1923)
14. Meszleny Georgina (1891-1959)
15. Meszleny Anna (1923-1973)
16. Meszleny János (1966-1969)
gyermek
17. Meszleny Mária (1850-1859)
gyermek
18. Meszleny Ferenc (1802-1874)
Fejér megyei szolgabíró
felesége: Szentkirályi Erzsébet (1817-1868)
19. Meszleny Ferenc (1799-1871)
20. Meszleny Ilona (1840-1879)
21. Meszleny Amália (1836-1911)
22. Meszleny Etelka (1844-1911)

23. Meszleny Judit (1791-1819)
24. Meszleny Gusztáv (1819-1819)
csecsemő
25. Meszleny Imre (1829-1839)
gyermek
26. Meszleny Ignác (1826-1838)
gyermek
27. Meszleny Nep. János (1817-1822)
gyermek
28. Meszleny Augusztá (1820-1822)
gyermek
29. Meszleny Károly (1797-1878)
Fejér megyei alispán
1. felesége: Pfisterer Teréz (1800-1844)
2. felesége: Cséry Aloisa (1818-1892)
30. Meszleny Ferenc (1768-1854) (ld **kep31.jpg**)
Fejér megyei főbíró
felesége: Dömötöri Németh Anna (1787-1860)
31. Meszleny Károly (1847-1880)
velencei plébános
32. Meszleny István (1853-1914)
egri püspökség tiszttartója
1. felesége: pázmándi Verla Ilona (1865-1883)
2. felesége Sisovich Emília (? - 1948)
33. Meszleny Béla (1883-1944)
Fejér megyei főszolgabíró
felesége: Giffing Lenke (1891-1962)
34. Meszleny Jenőné szül. Meszleny Zsuzsanna (1910-1979)
35. Meszleny József (1847-1907)
postaigazgató
36. Meszleny Lajos (1851-1896)
ügyvéd
37. Manndorff Béláné szül. Meszleny Gabriella (1888-1965)

VII. Meszleny Lajos (1851-1901) országgyűlési képviselői pályafutása

A 3 fivér közül a jogi egyetem befejezése után Fejér megye tiszteletbeli aljegyzője lett. Élénken részt vett a megyei ügyekben. Tagja volt a törvényhatósági, a közigazgatási és a közoktatási bizottságnak, valamint a székesfehérvári ügyvédi kamarának.²³⁴

1874-ben megalakult a Függetlenségi Párt, a legnagyobb ellenzéki párt Magyarországon. Programjukban Magyarország teljes önállóságát, a közös minisztériumok, delegációk, a közös hadsereg megszüntetését, önálló magyar bankot, az osztrák államadóssághoz való hozzájárulás, valamint a vám- és kereskedelmi szerződés revízióját követelték. Határozottan kiálltak a megyei önkormányzati rendszer sértetlen fenntartása mellett. A nemzetiségi törekvésekkel szemben hangsúlyozták az ország területi és politikai integritását.

Meszleny Lajos is tagja lett a pártnak.

A Függetlenségi Párt nagygyűlésén Fejér megyét Sárközy Auréllal együtt ő képviselte.

1876-ban a csákvári kerület függetlenségi pártja elnökévé választotta Meszlenyt, aki odaadón szervezte a pártot Fejér megyében.

1878-ban - akárcsak öccse, Pál - ő is részt vett a boszniai okkupációban a 69-es gyalogezred tagjaként. Érdemei elismerésül hadi érmet kapott.²³⁵

Meszleny Lajos vagy Budapesten (a Kerepesi út 14-ben), vagy Kajtáron, apósa birtokán, vagy a Balaton mellett lakott, ahol mint a Siófok-Balatonfürdő Részvénytársaság Felügyelő Bizottságának elnöke tevékenykedett.²³⁶

32. kép Meszleny Lajos (1851-1901) fényképe (ld. kep32.jpg)

1882-től 1892-ig a bodajki kerület országgyűlési képviselője lett ifj. Szőgyény-Marich László helyett, akit külügyminisztériumi osztályfőnökké neveztek ki. 1893-1898 között pedig a csákvári kerületben választották meg országgyűlési képviselőnek.

Első képviselőházi beszédét 1883 májusában tartotta az V. és VI. csendőrkerületi parancsnokságok felállításáról szóló törvényjavaslat tárgyalásakor. Mi volt a törvényjavaslat lényege?

A csendőrséget az 1881: II.tc. alapján önkéntesekből állították fel. 1883-ig az erdélyivel együtt összesen négy parancsnokság volt Magyarországon. Ha a törvényjavaslat értelmében felállítják az V. és a VI. csendőrkerületi parancsnokságot, akkor életbe lép az egész országban a csendőrség, mivel eddig az ország egyes részeiben a közbiztonsági szolgálatot a régi megyei őrség látta el. A törvényjavaslat szerint az 1881-ben, 1880-ban és 1879-ben besorozott honvédek helyeznék át ideiglenes szolgálattételre, max. 1 év 9 hónapra a csendőrséghez. Erre azért lenne szükség, mert az addig fennálló négy csendőrkerületi parancsnokságnál is még mintegy

²³⁴ Mo. tiszti cím- és névtára 1893, 1896, 1897, 1898

²³⁵ Új Országgyűlési Almanach 1887-1892

²³⁶ Mo. tiszti cím- és névtára 1896

500 főre rúgott a hiány, s ha emelkedik is az önkéntesek száma, abból még nem lesz felállítható az V. és VI. csendőrkerületi parancsnokság.

Meszleny Lajos nem fogadja el a törvényjavaslatot. Indoklása a következő: „[...] Tisztelt miniszterelnök úr, tegnapelőtti beszédében mikor a csendőrségről szólt, gúnyolódva fordult e párthoz - csak nem akarjuk a zsandárokat nemzeti színbe öltöztetni! Ha nemzeti színbe nem is, de szeretnénk volna legalább magyaros öltözékbe, mert a csendőrök mostani öltözete a múlt emlékeit varázsolja vissza és szeretnénk volna, ha ezt egy kissé magyarosabb ruha feledtetni segítene volna. Tudjuk azt, hogy a miniszterelnök úr [Tisza Kálmán] nem öltöztet már semmit nemzeti színbe azóta, mióta nemzeti színeit oly könnyen változtatta (Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon) és mióta kimondotta a házban azokat, hogy a fekete-sárga zászló lobogásában ő Magyarországot látja. Én, t. Ház a jogegyenlőség és közszabadság megsértéséhez szavazatommal sohasem járulhatván, de másrészt a honvédségben az önálló magyar hadsereg azon első csíráját látván (élénk helyeslés a szélsőbalról), amely a trón és a haza védelmén kívül semmiféle célra fel nem használható: a törvényjavaslatot még a részletes tárgyalás alapjául sem fogadhatom el. (Élénk helyeslés és éljenzés a szélsőbalon)”.²³⁷

Meszleny Lajos közismerten tréfás ember volt, a képviselőházban humoros közbeszólásai miatt nagy népszerűségnek örvendett.

Mikszáth Kálmán „sokfejű pártnak” nevezte a függetlenségiakat frakcióharcaik miatt. A szabadelvű Pesti Hírlapnál a „Tisztelt Ház” címen megjelent élcélődő parlamenti tudósításaira válaszképpen Meszleny „A nem igen tisztelt ház” címmel írt hasonló hangnemű karcolatokat.²³⁸

Az 1880: LVIII. tc.-ben törvénybe iktatták az állandó országház építését. 1884-ben az erről szóló törvényjavaslat megvitatásakor Meszleny sokallta az előirányzott 9 és fél millió költséget, ami szerinte 15 millióra okvetlenül felemelkedik.

„...józan megfontolással a földbirtokos, iparos, s az összes nép terheit nem lehet szaporítani anélkül, hogy magát az adóalapot meg ne támadjuk (Úgy van! a bal és szélsőbalon), hogy megszavazzanak ismét egy törvényt, mely évenként legalább ismét másfél millióval fogja a nép terheit szaporítani ... Volna t. Ház egy feltétel, amellyel én is részemről elfogadnám e javaslatot, ha az általam igen t. pénzügyminiszter úr itt e házban kijelentene, azt, hogy évenként azon 1 vagy 1 ½ milliót, amibe az új országház kerülend, a közösigyi kiadásoknál megtakarítandja s azt a jövő parlament építésére fordítandja. (Élénk helyeslés a baloldalon). A 15 millió országháza nevetséges, hogy úgy mondjam „Grösserwah” [ami kb. annyit jelent: nagyzási örület, nagyzási rögeszme], melyet a népünk szomorú helyzete iránti tekintetből én részemről soha meg nem szavazhatok. Ami magát az alaki formát illeti, a modell mindenestre szép, a gót styl megtestesült alakjának nevezhető, de t. ház, azért meggyőződésem szerint, ha létesül e nagyszerű épület, én még is nem a gót, hanem renaissance stylre adnám szavazatomat, mert szerény véleményem szerint, ha nem is épen a külső forma, de belső berendezés tekintetében egy képviselőház viszonyainak jobban megfelelné”.²³⁹

Meszleny főleg gyakorlati okokra hivatkozik, például a 100 lépcsőre, amit a képviselőház 3 része, mivel idős emberekből áll, nem tud majd megmászni.

²³⁷ Az 1881. évi szept. 24-re hirdetett országgyűlés képviselőházának naplója XII. köt. 1883. máj. 1. 238. orsz. ülés. Pesti Könyvnyomda RT. 1883. p.296

²³⁸ Meszleny Pál (1889-1975) visszaemlékezései

²³⁹ Az 1884. szept. 24-re meghirdetett ögy. képvh.-i naplója XVII. köt. 1884. máj. 1. 352. orsz. ülés

Érvként hozza még föl a felújítási költségeket, hiszen egy monumentális gótikus épület a későbbiek folyamán folytonos javításra szorulna.

„... T. Ház! Én is azok közé tartozom, akik ezredéves ittlétünknek ünnepét örömmel akarom megülni, de ha önök a pénzügyi bizottságban azt hiszik, hogy 15 milliós országházzal, amelyet az ügyis anyagilag jóformán tönkretett néppel akarnak fizettetni, akarják fényessé tenni a millenniumot, az én szerény nézetem az, hogy jobban fogja ünnepelni 1000 éves fennállását velünk együtt e nemzet e kijavítandó szerény parlamenti épületünkben, ha azt tudják önök mondani, hogy egyszerű, szegényes házból teremtettünk nektek jólétet, szellemi, anyagi felvirágzást, mintha márványpalotákat láthat hátán a koldustarisznyával”.²⁴⁰

Még az évben az 1884: XIX. tc.-ben 200 000 forint hitelt engedélyeztek az az évi teljesítendő munkákra. Leszögezték, hogy az építkezésnek olyan ütemben kell haladnia, hogy az épület 10 év alatt befejezhető legyen.²⁴¹ Ezt az iramot sikerült is betartani, 1904-ben fejezték be az építkezést, mely Steindl Imre tervei szerint folyt - az ellenvélemények ellenére - neogótikus stílusban.

A költségek jóval túlszárnyalták a kalkulált összeget. 1896. jún. 8-ára a nagy kupolás teremmel már annyira elkészültek, hogy megtartották benne a parlament két házának közös ezredéves díszülését. Ettől kezdve az épület a teljes befejezésig még 16 millió forintba került, tehát nem volt alaptalan Meszlenynek és a hozzá hasonló véleményen levők aggályoskodása.

1884-ben a Mocsáry-féle Függetlenségi és az Irányi-féle Negyvennyolcas Párt Függetlenségi és 48-as Párt néven egyesült. A szeptemberben közzétett programjuk elfogadta a perszónálunió gondolatát.

1888-ban megkezdődött a véderőről szóló törvényjavaslat megvitatása. A hadsereg modernizálásáról szóló javaslatnak 2 sérelmes pontja volt. Az egyik (a 14. par.) az országgyűlés létszámmegajánlási jogát korlátozta volna, a másik (a 25. par.) pedig az önkéntesek tiszti vizsgáját a német nyelv ismeretéhez kötötte.

Mi volt a különbség az eddig érvényben lévő véderőtörvény és az új törvényjavaslat között?

Az 1868: XL. tc. 800 ezer főben állapította meg a közös hadsereg létszámát. Ehhez Magyarország népességének arányában 330 ezer főt adott. Az évi újoncjutalékot tíz évre állapították meg. Mivel a hadsereg létszáma kötött volt, az újoncjutalékon fölüli hadköteleseket pedig a honvédséghez sorozták be, így az ország népességének növekedése a honvédség részarányának valamelyes növekedéséhez vezetett. Emellett a tízévenkénti létszám-megállapítás jogával élve, az országgyűlés bizonyos fokig korlátozhatta a katonai erőfeszítéseket. Báro Fejérváry Géza honvédelmi miniszter és a hadvezetés viszont szeretett volna ettől az állapottól szabadulni: az új javaslat az eddigi 95 ezer helyett 103 ezer főben szabta meg az évi újoncjutalékot, a honvédség számára pedig 12 500 főnyi újonclétszám bevezetését tervezte. Ez azt jelentette, hogy a honvédség relatív növekedését befagyasztják, a létszám-megállapítás jogát pedig kivonják a képviselőház illetékessége alól, bár az újoncok évenkénti tényleges kiállítására ezután is csak akkor kerülhetett sor, ha azt az országgyűlés külön megszavazza és a hadsereg fenntartásának költségeit is jóváhagyja.

A függetlenségiak álláspontja egyértelmű volt, mivel a perszónálunió hívei voltak, csak a király személyének közösségét ismerték el, így a közös hadsereg fenntartását eleve ellenezték.

²⁴⁰ ua.

²⁴¹ Magyar Törvénytar 1884. Bp. Franklin Társulat 1897.

Az egyetemi ifjúság különösen a kötelező német nyelvű tiszti vizsga ellen háborgott.

Meszleny Lajos már a véderővita végefelé szólalt fel, igen súlyos érveket sorakoztatva fel a maga és pártja igazának védelmében. Amikor Madarász József jegyző bejelentette Meszlenyt, élénk mozgás kezdődött és a következő felkiáltások hallatszottak: „Halljuk a rigmust! Halljuk a cadentiát!”

Meszleny Lajos: „T. Ház! (Halljuk! Halljuk!)

Bocsánat, komolyabb a tárgy, nem fogok mondani rigmust azoknak, kik emelik a militarizmust. S nem is fogok mondani itt cadentiát, ha így tönkre teszik a finantiákat [pénzügyeket]. (Élénk derűtség).

T. Képviselőház! Még talán egy nap és a vita, melyre, nem tagadom, mi itt az ellenzéken büszkén, lelkesülten tekintünk vissza, - a vita, mondom véget ér és Magyarország törvényhozása megalkot egy törvényt, amelyet sem az a súlyos európai helyzet nem igazolhat, sem ez a nemzet nem kívánt (Úgy van! szélsőbal felől), akinek számára alkottatott az nem lelkesülhet érte (Úgy van! a szélsőbalon), egy törvényt, mely a napnál világosabban fogja bizonyítani ismét ennek a nemzetnek, hogy van egy parlament, amelyben hiába mondják a megcáfolhatatlan argumentumok százait, mert van egy hatalom, mely erősebb a jognál, s a hatalom ez az egyetlen kis igen szócska, melyet a t. honvédelmi miniszter úr született érzelmeinél fogva Bécsben és a miniszterelnök úr megváltoztatott érzelmeinél fogva szintén ott ígér meg (Úgy van! a szélsőbalon), azután hazajön és magával hozza az európai helyzet egész súlyát és beledobja a klubba és kezdenek alatta roskadozni a még előbb oly bátran fellépő térdek, kezd meggörnyedni a szabadelvű derék, megmozdul az ajk és préselve bár, de mégis nyögi az „igen”-t. Ez, t. Ház, az európai helyzet súlya, az a mumus, mellyel minden kormánypárti szónok 18 éves korától 60 éves koráig itt minket fenyeget. (Derűtség a szélsőbalon. Mozgás jobbról). Az európai helyzet ezután a szavazás után nem változik, t. túloldal, de megváltozik a nemzetnek helyzete, mely egy sarkalatos jogától megfosztva nem felelhet meg a nemzetek amaz elvitázhatatlan céljának, hogy minden nemzet jogainak nem csorbítására, de bővítésére és fenntartására törekszik. (Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon).

[...] Austria nem feled és nem tanul; önök mindent felednek és megtanulnak egyet, azt, hogy engedjenek. (Úgy van! a szélsőbalon).

[...] Mi az a nichtsdeutsch-politika, t. Ház? (Halljuk! Halljuk!) Mi az a politika, amit szeretnek elkeresztelni a szélsőbali politikának...? (Halljuk! Halljuk!) Úgy vannak önök, hogy belekapaszkodnak egy argumentumba s másról beszélnek, mikor a bor árát kérik. (Derűtség a bal és szélsőbalon). De mi nem vagyunk azok, mert én bizonyosan beszélek kétszer olyan jól németül, mint a honvédelmi miniszter úr magyarul. (Élénk derűség a bal- és szélsőbaloldalon).

A nichtsdeutsch-politikának mi hívei vagyunk (úgy van! a szélsőbalon) mert elismerjük, hogy Európában a műveltség hozza magával, hogy az iskolától kezdve minden művelt ember tanuljon nyelveket. De midőn ezt hangoztatjuk, és elismerjük, nem kívánjuk, hogy az ilyen nyelvnek - legyen az akármelyik - tanulása a mi anyanyelvünk rovására történjék. (Élénk helyeslés a szélsőbalon).

[...] És önök ki merik mondani, hogy a kultúrnyelv e hazában legyen a német (helyeslés a szélsőbalon, élénk ellentmondások a jobboldalon) hogyan kívánják meg akkor a némettől, oláhtól, hogy megtanulják a magyar nyelvet? (Zajos helyeslés a szélsőbalon, ellentmondások jobbról).

[...] Tudják-e mi az, mikor azt mondják, csak németül kell tudni? Elmondok egy esetet: (Halljuk! Halljuk!) és ez legyen ítéletem a közös hadseregről is. (Halljuk! Halljuk!)

Boszniaába mentünk, t. Ház, én is ott voltam az ezreddel s midőn összejött a tisztikar a Szávánál, hogy másnap átmenjünk, akkor hozzám jött az ezredes, Garliknak hívták; a leglovagiasabb és legnobilisabb emberek egyike és így szólt hozzám: „Lieber Meszlényi! Es ist zwar ein ganz ungarisches Regiment, aber es spricht unter den Offizieren niemand ungarisch, (mozgás balfelől). Halten Sie eine Aussprache, arangieren Sie die Leute; die Ungarn haben das sehr gerne, und kämpfen meistens besser!” [Ez ugyan egy magyar ezred, de a tisztek körében senki nem beszél magyarul, tartson ön egy megbeszélést; szónokoljon valamit az embereknek, a magyarok ezt nagyon szeretik és mindjárt jobban harcolnak].

Elmentem, a Száva partjára állottam és akkor jutott eszembe lelkem ideálja: a magyar hadsereg, melyért küzdeni éltem főczélját képezi, (élénk éljenzés a szélsőbalon) elmondtam a beszédet és az ezred fellelkesült. Akkor jó volt a magyar nyelv! De béke idején azt kérdezte tőlem a kapitányom, mikor neki magamat bemutatam : „Sind sie mit Kossuth Verwandt?” S amidőn erre azt feleltem: „Ja!” Azontúl „Herr Rebell” volt a nevem. (Mozgás a baloldalon, felkiáltások a szélsőbalról: Gyalázat!)

[...] Mit mondjak, t. Ház a közös hadseregről? Tudják önök, mi a közös? (Halljuk! Halljuk!) Az, ha valamit közösen bírnak, hogy az egyiknek époly joga legyen hozzá, mint a másiknak. Hát miben közös nálunk a hadsereg? Látom a zászlót, de rajta nem látok magyart, látom Wiener-Neustadtot és keresem a magyar tisztképző akadémiát; hallom a német nyelvet, de hol találom a magyart? Csak abban van a közösség, hogy fizetni kell (Úgy van! szélsőbalon) és abban egyenlő ez a közös hadsereg, hogy akar minden lenni, csak magyar nem: tiszteletet kíván mindennek, ami osztrák, gyaláz mindent, ami magyar. (Igaz! Úgy van! balfelől) bliktrinek tekint alkotmányt, jogot, nemzetet és nyelvet s ezen nézetének gyümölcse azután az az egységes német commando, amelyről fényes lapot írt a történelem: Solferino és Sadowa! [Königgratz]. (Úgy van! szélsőbalon).

Hogy a t. honvédelmi miniszter úr nem szereti a magyar tiszti vizsgát, azt neki utoljára rossz néven venni nem lehet, mert ha a honvédelmi miniszter úrnak magyarul kellene azt letenni, bizonyosan sokkal előbb buknék meg, mint azok, kiket németül köteleznek vizsgázni. (Derűtség a bal- és szélsőbaloldalon).

[...] Hogy képzeljük mi azt, hogy magyar hadsereg legyen? ... marad közös a trón, melyért itt és amott e házban és az egész hadseregben lelkesülnek, melyet együtt megvédeni megmarad közös dolognak (Élénk helyeslés, Úgy van! a bal- és szélsőbaloldalon) és lehet közös sok érdek, midőn megtámadtatunk; de semmi esetre sem vállalunk akkor azután közösséget többet ebben a hazában azokkal a képviselő urakkal, akik a magyar parlamentben az osztrák militarizmus szellemét és a német culturát föléje helyezik a magyar kultúrának, s akiknek ha Bergereknek vagy Mayereknek hívnák őket, meg tudnánk bocsátani. De midőn Andrásyknak, Széchényieknek hívják, elítéljük. Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon)²⁴² [Szerző megj.: a Széchényi utalás gróf Széchényi Pálra, a földművelés- ipar- és kereskedelemügyi miniszterre vonatkozik].

A véderővitában a széthúzó Szabadelvű Pártot Tisza Kálmán azzal kényszerítette engedelmességre, hogy lemondását helyezte kilátásba arra az esetre, ha a 14. paragrafust nem sikerül elfogadtatni. A Szabadelvű Párt többsége elég volt arra, hogy az első szavazásnál a javaslat keresztülmenjen. Rudolf trónörökös váratlan halálhírére felfüggesztették a parlament üléseit

²⁴² Az 1887. szept. 26-ra hirdetett egy. képvh.-i naplója VIII. köt. 1889. jan. 26. 171. orsz. ülés p.155

és a javaslat ellen folyó tüntetéseket is. Ez alatt Tisza csöndben megszerezte az uralkodó és a katonai körök beleegyezését a 14. par. módosításához, amit az ellenzék meglelégedéssel vett tudomásul.

A véderővita azzal ért véget, hogy elfogadták a 25. paragrafust azzal a módosítással, hogy az önkéntesek magyar, német vagy horvát nyelven tehetnek tiszti vizsgát.

A véderővitában az ellenzék a közvetlen célt, Tisza Kálmán megbuktatását nem érte el, de a kormány helyzete megrendült. Az udvar elégedetlen volt azzal, hogy Tisza nem tudja simán, módosítások nélkül elfogadtatni a javaslatot, Bécs bizalma megingott Tiszában.

Meszleny Lajos már 1888-ban meghúzta a vészharangot a Tisza-kormány felett, amikor elkészítette a „12 szabadelvű év” mérlegét: „[...] a 12 szabadelvű évnek látható és érezhető eredménye a 40-50 millió közötti deficit, 100 féle direct és indirect adóemelés.

[...] A magyar parlamentnek történetírója zavarban lesz a választópolgárok gondolkodásmódja felett, ha olvasni fogja azt, hogy 1875-ben 14 millió deficit s a bizalmi kérdéseknél a kormány oldalán 8-10 többség, 1881-ben 26 millió deficit és 52 többség; 1883-ban 35 millió deficit és 70 többség, 1887-ben 47 millió deficit és 105 többség: de zavarából ki fogja segíteni a világtörténetnek el nem tagadható tanúsága, hogy az elszegényedett koldussá tett nemzetek sokkal hamarabb szolgálkká lesznek, melyek anyagilag gyarapodva, gazdagon szeretik szabadságukat. (Élénk helyeslés a szélsőbalon). A tönkrement országokban virágzik legjobban a corruptio, mert tagadhatatlan az, hogy ilyen országokban hajt a rangkórság legbujább ágakat, itt törekvése a méltóságnak, hogy exellentias legyen, habár ez által örökre le is kötelezi magát a kormány szolgálatára, itt várja a polgári osztály legjobban az aranykeresztet, a mely után kortesévé kell lennie a hatalomnak, s itt várja a tönkre ment földműves azt az 5 vagy 10 frt-ot, melyet szavazatáért kap.

[...] Csak 1878 óta nézzék e dolgot a mint áll az. Egyes adók 12 ½ millióval, a közvetett adók 18 millióval emeltettek, eddig eladatott 60 millió államvagyron, az eredmény 18 millió elismert és körülbelül 23 millió csürt-csavart, számokban eldugott, tagadott, de minthogy fizetni kell, meglevő deficit. Állami bevételeink 337 milliót tesznek ki, ezeknek 2/3 direct vagy indirect módon a közös ügy által nyeletik el, iskolai és kulturális célokra bevételeink alig 1 ½ százalékja jut, jellemző mindenesetre azon magyar politikára, melyet a t. túloldal oly könnyen szentesít.”²⁴³

S a rákövetkező évben, 1889-ben már búcsúztatja is a miniszterelnököt a rá oly jellemző ironikus hasonlatokkal teli stílusában:

„[...] Megrendült a föld e hazában s e földrengés összedöntötte azt az épületet, melyet úgy hívnak, hogy miniszterelnöki tekintély. (Igaz! Úgy van! a szélsőbalon). Egyetlen egy kő maradt csak azon fundamentumból, a szent meggyőződés köve (derűlség a szélsőbalon) mely leesvén a földre, először 14, azután 25 darabra tört és azért tört össze, hogy utcai suhancok szedjék fel, hogy utána dobják ama férfiúnak, akinek háta megett valaha a nemzet állott és ki e nemzetnek pörgő nyelvű Demosthenese volt egykor, kinek az isten megadta az ész és nyelv hatalmát, mellyel szépen tudott beszélni és argumentálni s kinek megadta az ég azt, hogy hatalma legyen a nemzet felett ... Én búcsúzom tőle. (Derűlség a bal- és szélsőbaloldalon). Búcsúzom tőle, mint olyantól, a ki megjövendőlte, hogy gyenge kártyákkal nem fog játszani. De nem használ neki az, amit a makaojátékos tesz: ha rossz a kártya, kettőt brennel: a két minisztert. (Zajos derűlség a szélsőbalon).

²⁴³ Az 1887. szept. 26-ra hirdetett ogy. képvh.-i naplója II. köt. 1888. jan. 18. 42. orsz. ülés p.83

Elbúcsúzom tőle, mint Magyarország egyik legügyesebb, legnagyobb nyelvelő szónokától, a ki 15 évig le tudott bennünket nyelvelni. Ez volt az obstructio. Ez volt az igazi agyonbeszélés. (Zajos helyeslés a szélsőbalon). Nem akarok róla rosszat mondani, mert őt, mint ember, a leglovagiasabb, a legcorrectebb férfiúnak tartom. Csak azt akarom mondani, hogy ő, a ki annyira győzte nyelvel, most mint a néma hattyú, alig várja a percet, hogy hattyúdálát abban a székből elzenghesse, a nélkül, hogy onnan elzavarhatnák. A magyar nemzet lovagias és csak egyet tehet, ha lovagias akar lenni vele szemben, elfeledi neki, hogy valaha miniszterelnök volt. (Igaz [Úgy van] a szélsőbaloldalon)”²⁴⁴

Nem kellett sokat várni a megjósolt hattyúdálra, 1890-ben bekövetkezett Tisza Kálmán bukása.

Az új Szapáry-kormány fő programpontjának s egyúttal taktikai céljának a közigazgatási reform megvalósítását tartotta.

1891 tavaszán terjesztette be a törvényjavaslatot, célja az volt, hogy a 67-es alapot erősítse olyan belpolitikai reform vitára bocsátásával, amelyben az államosítás régi szószólója, a Mérsékelt Ellenzék és a megyei önkormányzatot védő Függetlenségi Párt között lévő ellentétet jól kihasználhatja.

A törvényjavaslat valóban elnyerte a Mérsékelt Ellenzék támogatását, de a függetlenségek heves obstrukciójába ütközött.

Meszleny Lajos is hevesen tiltakozik ellene:” [...] hazugságnak tartjuk már magát a törvényjavaslat címét: „Az önkormányzat rendezéséről”. Helyes címe ez lenne:Törvényjavaslat a nemzeti jogok elvételéről szabadelvű szempontból; vagy Törvényjavaslat a választási jog megszüntetéséről liberális indokból. (Úgy van! a szélsőbalon). Fehérmegyében én tettem az indítványt az államosítások ellen, de 12 szótöbbséggel megbuktam. A magam kerületéből pártelnökeim is ellenem szavaztak.

Midőn azt kérdeztem tőlük, hogy ugyan édes barátaim, mivel érdekelttem meg azt, hogy ellenem szavazzatok, azt felelte egy nemcsak a megyének, hanem az országnak is talán legjobb jegyzője, hogy ha a képviselő úr meg fog bukni, mint virilista benne marad a megyében, de ha engem ki nem neveznek, elmehetek koldulni. (Nagy mozgás és tetszés a szélsőbalon). Ez a jövő államosítás képe (élénk helyeslés a szélsőbaloldalon) ez az a magyar állameszme, melyre önök bátran és büszkén hivatkoznak. (Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon).

[...] Legyenek meggyőződve s ezt tudja jól az egész ország, hogy az a Coalitio, amely hármas szövetség gr. Apponyi Albert, gr. Szapáry Gyula miniszterelnök és gr. Károlyi István között kötöttet, először agyon akarja ütni a vármegyét az állami adminisztráció nevében, azután pedig agyon akarja ütni Tiszáékat a fusio nevében. (Derűtség. Úgy van! a szélsőbalon). [...] győzelmét hirdetem ezen pártnak akkor, midőn azt mondom, hogy nem fogadom el a törvényjavaslatot... (Élénk helyeslés, tetszés és éljenzés a szélsőbalon. A szónokot párthívei üdvözlík)”²⁴⁵

A szavazásra 1891. júl. 13-án került sor a képviselőházban, a 411 magyarországi képviselő közül 261 igennel, 99 nemmel szavazott, 50 képviselő távol volt, így 162 szavazattöbbséggel elfogadták a törvényjavaslatot részletes tárgyalás alapjául.

²⁴⁴ Az 1887. szept. 26-ra hirdetett ogy. képvh.-i naplója X. köt. 1889. márc. 28. 210. orsz. ülés p.192

²⁴⁵ Az 1887. szept. 26-ra hirdetett ogy. képvh.-i naplója XXV. köt. 1891. júl. 7. 524. orsz. ülés p.306

A terjedelmes javaslatnak augusztus elején csak az első szakaszát sikerült megtárgyalni. Szapáry ekkor meghátrált, visszavonta a javaslatot, és megelégedett két jelentéktelen szakasz törvénybeiktatásával. Az első szakasz elvileg kimondta, hogy a közigazgatás a vármegyékben állami feladatot képez, melyet kinevezett állami közegek intéznek, a második pedig utasította a belügyminisztert, hogy ennek az elvnek megfelelő törvényjavaslatot később terjesszen elő. A kormány bomlasztani akarta az ellenzékét, de maga gyengült meg.

Szapáry helyzetét nemcsak az gyengítette meg, hogy az egyházpolitikai reformokat illetően elszigetelődött a kormányban, hanem az a nemzeti felzúdulás is, ami az 1848-49-es honvédek emlékére állított szobor leleplezésével kapcsolatban merült föl.

A terv az volt, hogy a budapesti hadtestparancsnok és a honvédegyletek elnöke együttesen koszorúzza meg a honvédemlékművet, majd utána, hasonló ünnepségek közepette, a szomszédos téren álló Hentzi-szobrot. A terv Szapáry és a király tetszését megnyerte, a közvéleményét azonban egyáltalán nem. Az ellenzék a leghevesebb támadásokat intézte a terv ellen, amiben a szabadságharcban elesett honvédek emlékének meggyalázását látta.

A sajtóban, a parlamentben viharzó felháborodást Szapáry úgy igyekezett lecsendesíteni, hogy az egész tervet elejtette. Helyzete most már nemcsak saját pártjában és az ellenzék körében vált tarthatatlanná, hanem az uralkodó előtt is megrendült. Szapáry 1892 novemberében kénytelen volt átadni miniszterelnöki székét Wekerle Sándornak.

Az új kormány alatt újból előjött az elejtett probléma.

Meszleny a következő határozati javaslattal fordult a képviselőházhoz 1893. máj. 13-án:

„A nemzet e hó [május] 21-én egy ünnepet ül, amelynél magasztosabbat és szebbet ritkán van a nemzetnek alkalmá megülni. (Igaz! a szélsőbalon). Egy szobor lepleztetik le ősz Buda várában azok emlékére, akik vérrel védték a szabadság nemes fáját, amelynek gyümölcseit mi és az egész ország most békében élvezzük. (Úgy van! a szélsőbalon. Egy hang a jobboldalon: Hát maradjanak békében! Halljuk!). Gazdag és szegény vitte el filléreit a szobor megteremtéséhez és a nemzet hálája köti azon koszorút, amelyet azok szobrára tesznek, akik életüket és vérüket áldozták e nemzet szabadságáért. Ezen szobornál ott fognak állani a küldöttségek, ott fognak állani a megyei hatóságok küldöttségei. E szobornál kell, hogy Magyarország képviselőháza, mint az egész nemzet képviselője álljon, hogy képviselje magát a nemzetet, és képviselje pedig nem úgy, mint egy küldöttség, hanem testületileg, hivatalosan. (Igaz! Úgy van! a szélsőbalon). És, t. Ház, kell, hogy a szobor talapzatánál ott álljon Magyarország alkotmányos kormánya is hivatalosan, (Úgy van! a szélsőbalon) és kifejezője legyen a nemzeti érzés és nemzeti akaratnak. És amit én nem hiszek, mert nem tudom elhinni, mert ha Magyarország kormánya a szobornál nem jelennék meg, úgy nem a nemzet érzelmeit és akaratát, de egyedül azok érdekeit képviselhetné csak, akik még ma sem akarják elismerni a 48-49-es honvédek érdemeit, akiknek érdemei előtt meghajolt az egész világ, elismerte és feledhetetlenné tette a nemzet előtt, s elismerte maga ő Felsége a koronás király is. (Úgy van! a szélsőbalon). S e szobor talapzatánál a hivatalos kormánnyal ott kell állani, t. Ház a magyar honvédelmi miniszternek is (Úgy van! a szélsőbalon) és pedig ott kell állnia a honvédséget képviselő küldöttség élén, hogy letegye koszorúját erre a szoborra, melynek a honvédség nevét, történetét, létét és fennállását köszöni”²⁴⁶.

²⁴⁶ Az 1892. febr. 18-ra hirdetett ögy. képvh.-nak naplója. XII. kötet 1893. máj. 13. 219. orsz. ülés

33. kép Az 1848-49-es honvédek emlékére állított szobor
a Dísz téren (ld kep33.jpg)

A határozati javaslatot - a sajátjával együtt - 16 aláírással nyújtotta be. A szavazás során azonban a többség az elnöki javaslatot fogadta el. E szerint az elnök vezetése alatti küldöttség a ház nevében helyez el koszorút az emlékszoborra. A küldöttség az ajánlkozó képviselők közül alakul meg. A kormány elodázta az állásfoglalást, akárcsak Kossuth temetésekor.

A Wekerle-kormány idején bontakozott ki az egyházpolitikai küzdelem. A függetlenségek többsége, Eötvös Károly vezetésével, a reformok mellett kötötte le magát.

1894 februárjában nagy csatározások közepette kezdődött meg a kötelező polgári házasság képviselőházi tárgyalása. Február 10-én Meszleny Lajos interpellációt nyújtott be a miniszterelnökhöz a parlamenti helyzetről:

„T. Ház! [...] A legutolsó 4 hét története Magyarország parlamentjét határozottan megváltoztatta.

Magyarországnak 413 megválasztott képviselője van. A függetlenségi párt két árnyalata kitesz 102 főt, 67 a nemzeti párt, 34-en léptek ki, (nagy zaj jobbfelől) három pártonkívüli van: ez kitesz összesen 206-ot; marad tehát a kormánypártnak 207 kormánypárti képviselő a rendelkezésére. (Élénk derűtség és felkiáltások: Tehát megvan a többség!). Azt hiszem, talán a kétszer kettőt nem fogják megczáfolni. És midőn Önöket ott szemközt nevetni látom, eszembe jut az a közmondás, melyet az önök miniszterelnöke, mint fehérmegyei ember nagyon jól ismer, hogy a csákvári fazekas, mikor feldült, nagyot nevetett. (Általános derűtség). Van tehát ma a kormány pártjához tartozó 207 képviselő, de ebből le kell számítani a miniszter urakat és az államtitkárokat (derűtség jobbfelől), akik nem a kormánynak pártját, hanem csak a párt bizalmának kifolyását képviselik (Derűtség jobbfelől, Élénk helyeslés a baloldalon). Ha tehát ez a kormány kormányozni akar, és többsége nincs, nem marad más hátra, mint hogy kölcsön kérjen itt az ellenzéken elveket és szavazatokat, hogy magát tovább fenntarthassa. (Élénk tetszés a szélsőbalon; nagy zaj jobbfelől).

Az egyházpolitikai program elveit a függetlenségi és 48-as párt nagy zöme osztja, és legyenek önök meggyőződve róla, hogy mindazok, akik programjukba ezt belevették, elvöket, mint elvet, megtagadni nem fogják soha; a függetlenségi és 48-as párt szavazata adja tehát meg a jövőben a kormánynak a többséget (élénk felkiáltások a jobboldalon: Éljenek!) amely kormány elvette programját. A kormány tehát, most ezt konstatálni akarom e házban, egyedül csak a függetlenségi és 48-as párt jóakarató támogatásával bír kormányozni. (Élénk tetszés a szélsőbalon. Nagy mozgás jobbfelől).

Ha a kormány azt akarja, hogy ez a program a nemzet akarata is legyen, akkor a nemzet akarata nem az önök többsége képviseli, hanem akkor meg kell kérdeni a népet is, hogy nem akar-e kormányt abból a pártból, mely párt programjának egy részét átvette (élénk tetszés a baloldalon) és ezt ebben a házban, - hiába a mosoly és erőltetett nevetés - érzi mindenki és tudja a kormány is. (Úgy van! baloldalon). Én a parlamenti alkotmányos törvények szerint ezt megfelelőnek nem tartom, és azért a következő interpellációt intézem a miniszterelnök úrhoz: (Halljuk! Halljuk!) olvassa:

„Interpelláció Magyarország kormányához.

1. Tekintettel arra, hogy a kormány ma a képviselőház többségével, mint saját pártjával nem rendelkezik ... (Élénk ellentmondások jobbról). Engedelmet, de a tegnapi gyorsvonattal érkezett külföldi testvéreinket [célzás a horvát képviselőkre] én nem számíthatom! (Élénk derűség a szélsőbaloldalon. Zaj jobbról) (Az elnök rendreutasítja Meszlenyt ezért a kifejezéséért) s tekintettel arra, hogy reformjavaslatainak keresztülvitelét nem a saját erejének és többségének, de az országos függetlenségi, valamint a függetlenségi és 48-as párt támogatásától, úgy a többi ellenzék egyes szavazataitól remélheti csupán: kérem, nem találja elérkezettnek az időt arra, (felkiáltások jobbról: nem!) hogy a koronás királynak előterjesztést téve, magára nézve a parlamenti törvények szerint a konzekvenciákat levonja?

2. Ha ezt tenni bármely okból vonakodnék, hajlandó-e a függetlenségi és 48-as pártnak többi programpontját, mint amely párt programjának egy részével, és amely párt szavazataival képes magát csak fenntartani: még ezen ülés szak folyamán törvényjavaslatok alakjában a képviselőházban betervezni (Nagy zaj jobb felől) s ezek tárgyalására a koronás király beleegyezését kinyerni?

E javaslatok: az önálló magyar hadsereg szervezése, az önálló külügy, az önálló jegybank és az önálló vámterület létesítése; szóval, a függetlenségi és 48-as párt válaszfeliratában lefektetett elvek megteremtése. (Helyeslés a szélsőbaloldalon)

3. Szabadelvű nevének megfelelőleg hajlandó-e még ezen ülés szakban az egyházpolitikai reformjavaslatok tárgyalása után azonnal törvényjavaslatot nyújtani be a képviselőházhoz legnagyobb élő hazánk fia Kossuth Lajos visszahonosítására vonatkozólag? (Élénk éljenzés a szélsőbalon)

4. Tesz-e kötelező ígéretet arra nézve, hogy még ez országgyűlés folyamán a választói jog kiterjesztése s egy tiszta, becsületes választási törvény alkotására a törvényjavaslatot betervezi? (Élénk helyeslés a szélsőbalon). Midőn ezen kérdéseket intézem a kormányhoz, és midőn látom azt, hogy adott programomnak egy részét kívánja megvalósítani, és ismervén a kormánynak mostani szorult helyzetét, és tudván azt is, hogy velünk tud csak kormányozni, kijelentem ünnepélyesen, hogy csak úgy támogatom egyházpolitikai javaslatait, (Egy hang a jobboldalon: Nincs szükségünk rá!) ha a függetlenségi és 48-as párt többi javaslatait magáévá teszi". (Élénk helyeslés a szélsőbalon. Felkiáltások: Halljuk az interpellációt!)²⁴⁷ (A jegyző még egyszer felolvassa az interpellációt.)

Wekerle miniszterelnök az interpellációra egy teljesen kitérő és semmitmondó választ adott. Nem válaszolt se a programra, se Kossuth Lajosra vonatkozólag, se a választójogról való törvényjavaslat betervezésével kapcsolatban.

Meszleny Lajos természetesen nem fogadta el a miniszterelnök válaszát, de a képviselőház többsége tudomásul vette azt a szavazás során.

A polgári házasságról szóló javaslatot 1894 áprilisában 175 szavazatnyi nagy többséggel elfogadták a képviselőházban, majd júniusban a főrendiházban is.

Még ebben az évben törvény született a gyermekek vallásáról (1894: XXXII. tc.) és az állami anyakönyvek bevezetéséről (1894: XXXIII. tc.).

Az egyházpolitikai küzdelemből a Szabadelvű Párt megerősödve került ki. Ugyanakkor az ellenzéki pártokat megtépázta ez a küzdelem. A Függetlenségi Párt három frakcióra szakadt.

²⁴⁷ Az 1892. febr. 18-ra hirdetett ög. képvh.-nak naplója. XVI. köt. 1894. febr. 10. 293. orsz. ülés

A Wekerle-kormány lemondása után 1895 januárjában az erdélyi arisztokrata báró Bánffy Dezsőre, a képviselőház elnökére esett a választás, hogy betöltse a megüresedett miniszterelnöki posztot.

Az új kormány felülről megszabott programja érintetlenül hagyja a 67-es közjogi alapot, elsősorban a hadsereg közösségét és egységét: vállalnia kell a hadseregfejlesztésre vonatkozó korábbi megállapodásokból folyó kötelezettségeket, az egyházpolitikai törvényeket pedig az egyház kímélésével kell végrehajtania. A kormány elsőrendű feladata volt a függetlenségi párttal való kapcsolat megszakítása és a Kossuth-kultusz megfékezése.

Meszleny Lajos már 1895 márciusában igen éles hangú kormány- és kormánypártkritikát gyakorolt az 1895. évi államköltségvetésről szóló törvényjavaslat tárgyalásakor:

„T. Ház! [...] A faktum az, hogy egy olyan kormánnyal állunk szemben, mely a régi eszközökkel, a régi programmal, a régi párttal, a régi pártkasszából, a régi horvátokkal és a friss szászokkal (derűtség) akarja magát fenntartani a hatalomban (zajos derűtség a szélsőbaloldalon).

Hatvanhetesnek hirdeti magát feltétlenül fent Bécsben, és hízelt szóval azt suttogja az udvar fülébe, itt van az idő, elérkezett arra, hogy a 67-ellenes pártot: a közjogi oppozíciót megsemmisítse; de idelent, t. Ház, a függetlenségi szavazatokkal bírja csak és akarja magát fenntartani abban a székben. (Igaz! Úgy van! a szélsőbalon). És ha ez a sok manőver sikerül, akkor kiáll, és azt mondja, hogy egyedül és kizárólag a szent liberalizmus győzött. (Derűtség a bal- és szélsőbalon).

Abban az országban hirdeti ezt, ahol 15 éves uralkodása alatt soha egy liberális intézményt sem tudott létesíteni. (Felkiáltások a szélsőbalon: Nem is akart!)

Liberális maga ez a parlament? Maga ezen parlament összeállítása sem liberális. Mert nem lehet ott liberalizmusról beszélni, ahol egyik kerületben 14-15 forintos, a másikban pedig csak 3 forintos a cenzus. (Igaz! Úgy van! a szélsőbalon). Nem lehet liberalizmusról beszélni ott, ahol az egész választási vonalon az erőszakoskodás uralkodik. (Igaz! Úgy van! a szélsőbalon). Mert azt csak pártkülönbség nélkül is el fogjuk ismerni, hogy liberális erőszak nincs.

Liberális maga a virilista intézmény? [= a vagyonosok azon joga, hogy magas adójuk alapján a képviselőtestületbe kerülhetnek]. Abszurdum egy államban liberalizmusról beszélni, hol a virilizmus képezi az alapot. És liberális ebben az országban a polgárok nagy része? Tagadom, t. Képviselőház. [...]

Pénzügyileg rendezett ez az állam, t. Képviselőház, de a lakók koldusok. (Ellentmondás jobbfelől). De igen! a gazdag Alföld részére napidíjakat kell ma már megszavazni a képviselőháznak, a gazdaközönség sóhajtása mondja az egész országban azt, hogy az érdekei elhanyagoltatnak. (Úgy van! a szélsőbalon). Kötnék önök orosz, román gabonaszereződéseket, kötnék olasz borszerződést és a gazda otthon 5 forint 80 krajcáros búzával gondolkodik tönkremenetele fölött. (Úgy van! a szélsőbalon). És midőn felzúg az agrár sóhaj e bajok ellen, akkor előállanak a belügyminiszterek lent és fent, előállanak a közgazdasági miniszterek és azt mondják, hogy nem ez a fő baj, hiszen ez meg fog változni, ez meg fog szünni, Magyarország egy dolga van csak most, ez teszi boldoggá ezt a nemzetet, ez teszi boldoggá ezt a hazát, ha a papok helyett a néptanítók vezetnek az anyakönyveket. (Derűtség balfelől).

Ezek a mi kormányaink, t. Képviselőház! Milyen hát az a párt, amely ezeket a kormányokat támogatja? (Egy hang jobbfelől: Ezt megítélni nem is képes!)

A szabad elvenni párt, - bocsánat, nyelvbtlás volt - a szabadelvű párt mindig egyforma híve marad minden kormánynak. Midőn Tisza Kálmán miniszterelnök úr megbukott és gr. Szapáry Gyula vette át az ügyek vezetését, nem tudom, igaz-e, magam is úgy hallottam, de a kornak megfelel, feljött Tisza Kálmán képviselő úrnak egy intimusa [szerk.: bizalmas barátja] a megyéből és azt kérdezte tőle Szapáry Gyula: „Hogy vagytok az új éra alatt?” a felelet az volt: „Csak úgy, mint a régi alatt!” „Hát hogy-hogy?” kérdezte Szapáry. „Kegyelmes uram, csak a kéz változott az országban, a kézcsókolók megmaradtak ebben a hazában mind a régiek. (Nagy derűtség) [...]

T. Ház! 15 éve ülök ezeken a padokon. (Felkiáltások a jobboldalon: Nem látszik!) Önökön meglátszik, hogy ott ülnek, de nem szellemileg. (Nagy derűtség balfelől).

Mondom, 15 éve ülök a képviselői padokon és hivatkozhatom minden képviselőtársamra itt, és minden jó barátomra, bár elvi ellenségemre odaát is, hogy sem személyeskedni, sem senkit megbántani szándékom nem volt, de 15 év óta - csak a történeti hűség kedvéért mondom el, - minőnek ismertem én ezt a pártot. (Halljuk! Halljuk!) Láttam tisztelt Ház, ezt a pártot Tisza Kálmán háta mögött ülve frenetikusán tapsolva, láttam ezután Tisza Kálmánt elhagyva a folyosón kummogva a véderővita alatt. Láttam aztán a pártot gr. Szapáry Gyulát éltetve és tapsolva, és láttam háta mögött történt elejtését, míg Bécsben járt.

Láttam e pártot a horvát bánt kiutasítva, láttam vele alkudozva, hallottam a csatakiáltást: mi a kormányt nem hagyjuk, s 4 nap múlva hallottam a tapsot, az éljent. Kérdeztem, mi az? Azt mondták: Hála Istennek, megkaptuk Bánffy-t.

És ez a párt, tisztelt Ház, mely hangzatos névvel a szabadelvűség firmája alatt vezeti az ország ügyeit és uralkodik az országon, de egyetlen egy porcikája sincsen, amely szabadelvű lenne, és ha megélni még sem tud, t. Ház, akkor ellenzéki férfiakat, ellenzéki programokat akar elcsiperíteni, nem azért, hogy a haza és nemzet, de csak azért, hogy ő maga megélhessen és megéljen (helyeslés a szélsőbalon). És ha megélni még sem tud, kölcsönkér embereket, és programpontokat az ellenzéktől.

És itt, t. Ház, meg kell állanom egy percre, midőn egy programpontról van szó, melyet a szabadelvű párt mitőlünk vett el, értem az egyházpolitikát.

Az én meggyőződése az volt, - és sajnos, itt történt az összeütközés abban a pártban, melyhez 16 év óta teljes lelkesedéssel, elveim teljes szolidaritásával tartozom, - igenis elismerem, hogy az a 48-as és függetlenségi párt programja volt. És meggyőződése még ma is az, hogy politikai pártok a maguk programját maguk érvényesítsék, ha pedig arra nem képesek, és meg vannak győződve arról, hogy ott az ő programjukat pontonként érvényesítik, akkor nem az kötelességük, hogy itt maradjanak, hanem az, hogy oda átmenjenek, (Zajos helyeslés a bal- és szélsőbalon. Zaj. Elnök csenget) [...]

T. Képviselőház! A legutóbbi időben szokássá lett, hogy midőn kormányválságok állnak elő a korona felhívja tanácsosait. Az összes pártok, - itt ki kell mondanom azt, ezt hiába is akarják önök gyengíteni - még a néppártnak, az ún. szervezett és szervezendő néppártnak előkelői is fel lettek híva a királynak tanácsot adni. Egyedül egy párt lett mellőzve, ez a 48-as függetlenségi párt. (Úgy van! szélsőbalon).

Én nem tudom, t. Képviselőház, hogy azért lett-e mellőzve ezen párt, mert ebben az országban számszerint is a legmagasabb kerületeket képviseli, nem tudom, hogy azért lett-e mellőzve, mert a magyarországi összes választók 1-1 harmadánál többet ad ki az a választó, amelyik a függetlenségi és 48-as pártra szavaz az országban, azt sem tudom, hogy azért lett-e mellőzve a függetlenségi és 48-as párt, mert a civillistához adóforintban egyharmaddal többel járul a függetlenségi választó, mint az ország többi része. [...]

Midőn. t. Ház, itt ezt a pártot, ezt a kormányt látom uralkodni az országban, amely iránt a saját pártját is beleértve, senki bizalommal nem viseltetik, azt csak természetesnek fogják találni, hogy bizalommal én sem viseltetem iránta”.²⁴⁸

Ennek ellenére az 1896-os választáson Bánffy minden visszaélési, erőszakos eszközt - melyek a korábbiakat is felülmúlták - igénybe véve jelentős számszerű fölényt ért el.

A kormánypárt 44 új mandátumot nyert, s így 287 főnyi többséget ért el. A Nemzeti Párt képviselőinek majdnem a felét, a függetlenségiek egyharmadát veszítették el, a Néppárt viszont csupán 19 mandátumot szerzett. A kormány egy megfogyatkozott, mindössze 111 képviselőből álló, de annál inkább visszavágásra elszánt ellenzékkal találta magát szemben az új országgyűlési ciklusban, amiben Meszleny Lajos már nem vett részt.

1896 nyarán vonult vissza a politikai élettől.

Távozásával pártja egy igen népszerű és jó szónoki képességekkel rendelkező képviselőt veszített el.

Nem érhetette meg az általa oly sokat ostromozott Szabadelvű Párt bukását, mivel 1901-ben - aránylag fiatalon - elhunyt.

²⁴⁸ Az 1892. febr. 18-ra hirdetett ögy. képvh.-nak naplója. XXIII. köt. 1895. márc. 6. 433. orsz.ülés

Függelék

Meszleny Lajos országgyűlési képviselő e disszertációban nem említett képviselőházi felszólalásai

Az 1881-84-es országgyűlésen:

1884. ápr. 1. 338. orsz.ülés XVI. kötet

Tárgya: Az ipartörvény revíziójára vonatkozó törvényjavaslat

Az 1884-87-es országgyűlésen:

1886. jan. 162. orsz.ülés VIII. köt. p. 3.

Tárgya: Az 1886. évi állami költségvetés általános tárgyalása

1886. jan. 25. 168. orsz.ülés VIII. köt. p. 160

Tárgya: ua.

1886. febr. 13. 183. orsz.ülés IX. köt. p. 168

Tárgya: Fejér megye kérvénye a Székesfehérvár-bicskei vasút ügyében

1886. márc. 12. 202. orsz.ülés X. köt. p. 89

Tárgya: A közigazgatási törvényjavaslat általános tárgyalása

1887. márc. 26. 347. orsz.ülés XVI. köt. p. 247

Tárgya: Meszleny Lajos interpellációja az egyetemi polgárok tiszti vizsgájával kapcsolatban

1887. márc. 28. 348. orsz.ülés XVI. köt. p.261

Tárgya: Meszleny Lajos válasza a honvédelmi miniszternek

Az 1887-92-es országgyűlésen:

1888. jan. 20. 44. orsz.ülés II. köt. p. 120

Tárgya: Az 1888. évi állami költségvetés általános tárgyalása

1888. jan. 25. 48. orsz.ülés II. köt. p. 229

Tárgya: ua.

1888. jan. 27. 50. orsz.ülés II. köt. p. 281

Tárgya: ua.

1888. febr. 72. orsz.ülés IV. köt. p.20-21

Tárgya: A dunaszerdahelyi választási visszaélések Meszleny Lajos interpellációja a belügyminiszterhez

1889. ápr. 1. 216. orsz.ülés X. köt. p.349

Tárgya: A véderőről szóló törvényjavaslat általános tárgyalása

1890. jún. 4. 388. orsz.ülés XVIII. köt. Tárgya: Meszleny Lajos interpellációja a földművelési miniszterhez a szőlőbirtokosok érdekében

1890. nov. 7. 401. orsz.ülés XIX. köt. p.132

Tárgya: Az 1891. évi állami költségvetés részletes tárgyalása

1891. jan. 30. 448. orsz.ülés XXI. köt. p.396

Tárgya: A vasárnapi munkaszünetről szóló törvényjavaslat tárgyalása

1891. júl. 21. 535. orsz.ülés XXVI. köt. p.134

Tárgya: A közigazgatás és önkormányzat rendezéséről a vármegyékben szóló törvényjavaslat részletes tárgyalása

1891. dec. 19. 575. orsz.ülés

Tárgya: Az 1895-ben tartandó országos nemzeti kiállításról szóló törvényjavaslat tárgyalása és befejezése

Az 1892-97-es országgyűlésen:

1893. jan. 28. 146. orsz.ülés VIII. köt.

Tárgya: Maros-Torda, Torda-Aranyos vármegye s Hódmező-Vásárhely és Szeged szabad királyi város közönsége a vadászat gyakorlásáról szóló 1883: XXX. tc. némely intézkedéseinek módosításával kapcsolatban

1893. febr. 25. 166. orsz.ülés IX. köt.

Tárgya: Meszleny Lajos felszólalása a képviselők üléslátogatásával kapcsolatban

1895. ápr. 27. 466. orsz.ülés XXV. köt.

Tárgya: Meszleny Lajos interpellációja az udvartartási hivatal és a magyar udvartartás érdekében Bánffy Dezső miniszterelnökhöz

1895. máj. 1. 468. orsz.ülés XXV. köt.

Tárgya: Meszleny Lajos nem veszi tudomásul a miniszterelnök válaszát

1896. ápr. 29. 613. orsz.ülés XXXII. köt.

Tárgya: Meszleny Lajos interpellációja a miniszterelnökhöz ő Felsége az ezredéves díszülésen való részvétele tárgyában

1896. jún. 20. 642. orsz.ülés XXXIII. köt.

Tárgya: Meszleny Lajos interpellációja Lueger és társai által véghez vitt izgatások ügyében a kereskedelmi és belügyminiszterhez

1896. jún. 23. 644. orsz.ülés XXXIII. köt.

Tárgya: A miniszterelnök válaszát Meszleny Lajos nem fogadja el

VIII. HOGYAN ÉL MESZLENI MESZLENY BÉLA (1883-1944) ADONYI FŐSZOLGABÍRÓ ÉS MESZLENY BÉLÁNÉ ALAKJA A KORABELI SAJTÓBAN ÉS A CSALÁD EMLÉKEZETÉBEN?

Meszleni Meszleny Bélát (1883-1944) és Meszleny Bélánét (1891-1962) a családban „velencei Nagypiként és Nagyanyiként” szokták emlegetni. Alakjukat kérésemre két lányunokájuk idézte fel.

Meszleny Béla édesapja, Meszleny István (1853-1914) az egri püspökség jószágigazgatója volt. 1882-ben megnősült feleségül véve pázmándi Verla Ilonát (1865-1883), aki Béla születése után hamarosan meghalt gyermekágyi lázban. Béla anyja nélkül nőtt fel, és 17 éves volt már, amikor új asszony került a házhoz Sisovich Emília személyében.

Jogi tanulmányai után bekapcsolódott a Fejér megyei közéletbe. 35 éven keresztül szolgált a megyét. Pályáját Székesfehérvárott kezdte, ezt követően 21 éven keresztül (1919-1940) adonyi főszolgabíró volt. 1919. február 4-én, megválasztásakor „115 szavazatot kapott. Összesen 166-an szavaztak, melyből 34-et Balázs Károly váli főszolgabíró, 17 szavazatot pedig Serer Kamil adonyi tb. főszolgabíró kapott. Meszlényi helyére szolgabíróvá megválasztották Lauschmann Géza dr. közigazgatási gyakornokot”.²⁴⁹ Népszerűségére következtethetünk a 69 %-os választási arányból.

Közeleti tevékenységét sokszor említi a helyi napilap, a Fejérmegyei Napló. Néhány érdekesebb példát kiragadok ezekből:

- „1926 szeptember 5-7-ig az Országos Faluszövetség Adonyban nagyszabású kiállítást rendezett. Hat község hordta itt össze munkájának látványos eredményeit: Adony, Szabolcs, Dunapentele, Dunapataj, Iváncsa és Rácalmás”.

... „A Hiszekegy eléneklése után, Meszleny Béla főszolgabíró - a kiállítás egyik védnöke - üdvözölte a megjelent vendégeket. Szerényen, de amellet büszke örömmel mutatott rá, hogy a kiállítás élénk bizonyysága annak, hogy itt a Duna-medencének ebben a részében szorgos munka folyik”.²⁵⁰

- „1927-ben „Péter-Pál” napjának délutánján szívet-lelket gyönyörködtető ünnepe volt Adony községnek. Ünneppé avatták e napot az adonyi járás leventéi, akik a járás minden részéből összesereglettek, hogy tanúságot tegyenek a nagy nyilvánosságnak hazafias érzésükről és fegyelmettségükről. ... szemgyönyörködtető és lélekemelő látványt nyújtott a különféle községek leventéinek felvonulása, majd zeneszóra végzett szabadgyakorlatok és az atlétikai versenyek. ... A díjkiosztás alkalmából gróf Széchenyi Viktor főispán és Meszlényi Béla főszolgabíró hazafias érzéstől áthatott beszédet intéztek a leventékhez - figyelmeztetve őket a Haza iránti szent kötelességekre.”²⁵¹

- 1928-ban szintén Péter és Pál napján jótékony célú galamb- és gömblövőversenyt tartottak Adonyban.

²⁴⁹ Fejérmegyei Napló, 1919. febr. 4. „A vármegyei közgyűlés...”

²⁵⁰ Fejérmegyei Napló, 1926. szept. 7. „Adony nagy napja”

²⁵¹ Fejérmegyei Napló, 1927. júl. 1. „Járási levanteverseny Adonyban”

„A galamblövőverseny a dunai szigeten folyt le, amelyet ez alkalomra villanyvilágítással és egyéb eszközökkel gyönyörű parkká varázsoltak. Meszlenyi Béla főszolgabíró páratlan agilitással készítette elő és rendezte a versenyt. Meszlenyi Béláné és gróf Zichy Livia mint háziasszonyok remekeltek és iparkodtak a vendégeknek minél kellemesebbé és emlékeztetesebbé tenni a napot”.²⁵²

Az idézett rendezvény háziasszonya, Meszlenyi Béláné, szül. Giffing Lenke, Székesfehérvárott töltötte gyermekéveit. Édesapja, Giffing Ede a Székesfehérvári Első Biztosítótársaság alapító tagja volt.

A pozsonyi leánylíceumban végezte középiskoláit, orvosnak készült, de nagy terveit megghiúsította a szerelem, mikor 19 éves korában feleségül ment Meszlenyi Bélához, 1910 elején.

Apósának, Meszlenyi Istvánnak 1914-ben bekövetkezett halálával a velencei Bence-hegyen található több mint 10 hold szőlő műveltetésének gondja a fiatalasszonyra hárult. 1915 tavaszán Fehérvárról Velencére költözött 4 és 2 éves leányaival (Zsuzsa és Ágnes), azért, hogy kézbe vegye a szőlőművelés és a több mint 100 holdas gazdaság irányítását. Ezt olyan sikerrel tette, hogy 1930 és 1955 között a megyei borversenyeken kitüntetett borai voltak.

34. kép özv. Meszlenyi Béláné velencei szőlő- és borgazdaságának 34 évi termelési táblázata (ld. kep34.jpg és bortabl.xls)

Nem volt könnyű élete, ahogyan ő mondta: „asszonysors”. Férje az egész heti megyei szolgálat miatt a gazdaságot teljes egészében ráhagyta, csak rövid nyugdíjas éveiben [4 éven keresztül] kapcsolódott be ebbe.

35. kép Meszlenyi Béla (1883-1944) és M. Béláné (1891-1962) fényképe (ld. kep35.jpg)

Hogyan telt el „asszonysorsának” egy napja?

Reggel ötkor kelt, kiadta a munkát a vincellérnek, a kapásoknak, a kötözőasszonyoknak. Felügyelt a pincemunkáknál és tárgyalt a borvevőkkel. Emellett a napból mindig tudott időt szakítani arra, hogy az újonnan megjelenő magyar, német és francia könyveket elolvassa. Idős korára féltett könyvtára lett, de csak olyan könyvvel gazdagította azt, amelyet előzőleg elolvasott, s azután is arra érdemesnek tartott.

²⁵² Fejérmegyei Napló, 1928. jún. 14., júl. 1. „Galamblövő verseny Adonyban”

A munkák befejeztével, késő ősztől kora tavaszig Adonyban élt. Itt ő is bekapcsolódott a megyei közéletbe: „minden közjótékonyági hazafias, társadalmi megmozdulásból az élen vette ki a részt.”²⁵³ - mondta róla gróf Széchenyi Viktor titkos tanácsos, volt főispán.

Közéleti helytállását különösen az 1940-es nagy adonyi árvíz örökölte meg: „Az adonyi árvízkárosultak megsegítésében példát adó áldozatos munkát végez Meszlényi Béla főszolgabíró felesége, aki a veszedelem bekövetkezésének első percétől kezdve biztos kézzel irányítja a segítőakciót. Nádról, cementről, tégláról gondoskodott. 60 ezer téglát szerzett a százhalombattai téglagyárból és azt 3 nap alatt uszály hajóval szállíttatta le a Dunán Adonyba. Meszlényi Bélánénak köszönhető, hogy ezeknek az építési anyagoknak felhasználásával sikerült igen sok összedőlés előtt álló házat a pusztulástól megmenteni.”²⁵⁴

Meszlényi Béláné ekkor maga is írt a Fejérmegyei Naplóba „Mi történt Adonyban” címmel. A rövid beszámoló arról szól, hogyan oldották meg az adonyi Szent László utca feltöltését saját erejükből, és hogyan szereztek a veszprémi Faipari RT-től sürgősen talicskákat „a védgátak eltakarításához”.²⁵⁵

Ezekben a gondterhes napokban vonult vissza a közélettől Meszlényi Béla. Búcsúztatásakor így méltatták az ő és felesége érdemeit: „... ezekben a nehéz napokban megmutatták nekünk, hogy 22 éves itt tartózkodásuk nem egy itt kényszerült átmenő életet élő hivatalnok ember élete volt, hanem a mi Főszolgabíránk valóban a régi táblabíró típus életét élte és apja volt népének és a Nagyságos Asszony minden megmozdulásával igazolta, különösen most, hogy ... közös a bajban az adonyiakkal ... és szinte elválaszthatatlan a Meszlényi név fogalma Adonyból”.²⁵⁶

1940. szeptemberében utóda megválasztása után a régi főispán, Széchenyi Viktor így nyilatkozott főszolgabírói munkájáról: „Mint főispán, láttam azt a közigazgatási, tisztviselői munkát, amelyet Meszlényi Béla végzett, és amely évről évre nagyobbodott. Nem volt elegendő az irodai munka, emellett a községek közönsége körében felmerült új feladatokat is a főszolgabírónak kellett megoldani. Ezt a munkát Meszlényi Béla lelkiismeretesen elvégezte...Indítványozta, hogy érdemeit jegyzőkönyvben örökítsék meg.”²⁵⁷

Az újságcikk szerzője szerint „Meszlényi Béla ny. főszolgabíró mélyen meghatva köszönte meg az elismerő búcsúszavakat, amelyek - mondotta - attól a főispántól jöttek, akivel 35 éves szolgálatát rövid megszakításokkal együtt töltötte. Beszéde végén kijelentette, hogy az egyik Vértessaljai községben ittmarad Fejér megyében és mint nyugdíjas is ki akarja venni a részét abból a munkából, ami egy öreg obsitosnak kijuthat.”²⁵⁸

1943-ban kormányfőtanácsosi rangot kapott.

²⁵³ Fejérmegyei Napló, 1940. szept. 10. „Meszlényi Béla főszolgabíró és Galli János községi főjegyző búcsúztatása”.

²⁵⁴ Fejérmegyei Napló, 1940. ápr. 13. „Az adonyi járás árvíz sújtotta vidékein járt tegnap a főispán és az alispán”. Ugyanerről később: F. N. 1940. máj. 6. számban

²⁵⁵ Fejérmegyei Napló, 1940. ápr. 26. „Mi történt Adonyban”

²⁵⁶ Fejérmegyei Napló, 1940. ápr. 25. „Meszlényi Béla adonyi főszolgabíró névnapja és búcsúztatása”

²⁵⁷ Fejérmegyei Napló, 1940. szept. 10. „M.B. főszolgabíró és Galli János búcsúztatása”

²⁵⁸ uo.

Aktív és nyugállományú éveiben kedvenc időtöltése a vadászat volt, főképp az előzőekben említett vértessálgai erdőkben [Lovasberény] és a Velencei-tavon. Egy ritka vadászszákmányáról még az újság is beszámolt 1927-ben: „Az adonyi körvadászaton Meszlényi Béla főszolgabíró egy szibériai vad énekes hattyút lőtt. A vadászszákmány rendkívül szép példány, amelyet annak szerencsés tulajdonosa preparálás végett Budapestre küldött.”²⁵⁹

A 2. világháború során 1944 decembere és 1945 februárja között a velencei birtokon hol a szovjet, hol a német csapatok vonultak végig. A ház is belövést kapott, mely főhadiszállásként szolgált és háromszor cserélt gazdát.

Mivel Meszlény Béla szívbeteg volt, halálát a sok izgalom okozta 1944. december 26-án, amikor feleségét védelmezte.

A féltett könyveket ló taposta sárba, a bútorok egy részét pedig tűzifaként használták el a katonák.

A megözvegyült Meszlény Béláné most már végképp a saját erejére és találékonyságára volt utalva - mint sok hasonló sorsra jutott asszony - igyekezett minél hamarabb rendbehozni a háború okozta károkat.

A főhadiszállásként szolgáló velencei ház szerencsére még ma is áll, bár meglátszik rajta az idő múlása. A Nadaphoz közel fekvő Bence-hegy tövében 2 magas jegenyefa jelzi, hogy hol található az épület és a körülötte napjainkig megmaradt kb. 1,5 holdnyi birtok (Csemete út 48.). Ez a terület ma osztatlan tulajdon a Meszlény és az Orczy örökösök kezén (Meszlény Mária, Meszlény András, Orczy Péter).

²⁵⁹ Fejérmegyei Napló, 1927. jan. 5. „Szibériai énekes-hattyút lőttek Adonyban”

IX. HOGYAN ÉLNEK A MA ÉLŐ MESZLENYEK?

1. A család 2 ágának egymásra bukkonása 1989-ben

1989 novemberében levelet kaptunk az eddig számunkra ismeretlen Meszlényi Iréntől (1932-), özv. P. Szabó Józsefnétől Veszprémből, aki jelenleg nyugdíjas rajztanár. Fejébe vette, felkeresi a velencei plébánost, hogy érdeklődjön a Meszleny családról. A plébános úr elírányította őt a Velencén élő Meszleny Júliához (1924-), aki készségesen megadta neki édesanyám, Meszleny Mária (1935-) budapesti címét, mivel tudomása volt arról, hogy foglalkozom a család történetével. Így talált hosszú idő után egymásra a család 2 ága és nyílt lehetőség arra, hogy adatokat cseréljünk egymás felmenőiről.

A disszertáció mellékletét képező összefoglaló leszármazási táblázatban megfigyelhető, hogy a XII. generáció fokozatában található a felmenők között testvéri rokonsági fok: Meszleny Károly (1797-1878) alispán és Meszleny József (1822-?) a M. K. Testőrsereg gárdakapitánya között. Meszleny József fiúgyermek volt Meszlényi Ferenc (1862-1937), aki a felbukkanó levélíró, Meszlényi Irén nagyapja. Visszaemlékezése szerint ennek a legkisebb gyermeknek a taníttatására valamilyen családi szerencsétlenség folytán nem jutott elegendő pénz, mivel csak két gimnáziumi osztályt végzett el, majd lakatos szakmát tanult és gépkezelői vizsgát tett. Alsórajkra került egy uradalmi malomba gépkezelőnek. Később Túrkevéen élt a Rácz utcában. Irén állítása szerint még ma is áll ez a Meszlényi-ház Túrkevéen. (Más családfák adata szerint Ferenc nem a legkisebb gyermek.)²⁶⁰

Irén nem emlékszik, hogy nagyapja használta-e a nemesi előnevet, apja már biztosan nem, hiszen rossz anyagi helyzetük miatt ez túl hivalkodó lett volna.

10. tábla Meszleny Irén (1932-) visszaemlékezései alapján összeállított leszármazási tábla (ld. tabl10.jpg)

Meszlényi Ferenc (1862-1937) legkisebb fiúgyermek volt Meszlényi Károly (1898-1976), géplakatos. Református lányt vett feleségül, reverzálist adott, így gyermekeit reformátusnak keresztelték meg a legkisebb kivételével, aki római katolikus lett. De a családi hagyomány nemcsak a római katolikuságot illetően tört meg ennél a nemzedéknél (XV. generáció), hanem a szülőföldhöz és a családi névhez való kötődésben is, hiszen mindkét fia 1956 óta külföldön él: Meszlényi Károly (1925-1992) villamoshegesztő volt Kanadában, Meszlényi Gyula (1937-) pedig versenymotor-specialista Angliában. Ő az 1970-es években George Mansfieldre változtatta a nevét. Gyermekei is ezt a nevet kapták meg. A Meszlényi névből csak a Mez maradt meg a „Mez Porting” cégjelzésben. A névváltoztatás oka és magyarázata az volt, hogy az angolok csak ennyit bírtak kimondani a névből. Gyulának egyébként is a tökéletes asszimilálódás volt a célja. Angol feleséget választott, Mark (1966-) és Eliot (1970-) nevű gyermekei már nem beszélnek magyarul.

²⁶⁰ Orczy Elemér báró családfájában (készült 1950. ápr.) a következő adatokat találtam erre vonatkozóan: Meszleny Sándor (1862-1913), M. István (1856-1928), M. Ferenc (1862-1936), M. Géza (1865-1930), M. Jolán (1860-1930), M. Teréz (1857-1863), M. Rudolf és István ikrek (1858-1858). A családfát Orczy Péter bocsátotta rendelkezésemre

1963-ban idősb. Meszlényi Károly (1898-1976) és felesége idősebb fiúk után mentek Kanadába és ott is haltak meg.

A XVI. generáció egyetlen Meszleny fiúgyermke ezen az ágon Meszlényi Károly (1959-) kereskedő, aki már születésétől fogva Kanadában él.

Ezen az ágon ő vinné tovább a család vonalát, ha fiúgyermke születne, és megtartaná eredeti nevét.

2. A XVI. generáció élete napjainkban

A VIII. fejezetben tárgyalt meszlényi Meszleny Bélának (1883-1944) nem született fiú örököse, ezért nagyobbik lányát, meszlényi Meszleny Zsuzsannát (1910-1979) 1934-ben fiúsította, majd vejét Marcsek Jenőt, Meszleny Jenőként fiává fogadta. Házasságukból három gyermek született:

Meszleny Zsuzsanna (1932-), Meszleny Mária (1935-) és Meszleny András (1944-), aki így továbbörököztette a Meszleny nevet.

Meszleny Bélának (1883-1944) anyai örökségként birtokában volt a Pusztaszabolcs [Fejér megye] körzetében található 76 holdnyi Szarvas-tanya [mai helyrajzi száma: 1233-2139, 2140]. 1932-ben kisebbik lánya, meszlényi Meszleny Ágnes (1912-1980) férjhez ment báró Orczy Elemér huszárkapitányhoz. Ekkor a Szarvas-tanya felét - lányának házassági kaució lekötése gyanánt - eladta gróf Wenckheim Ferencnek. A 38 holdnyi földet az akkori árviszonyokhoz képest sikerült jó áron eladnia, hiszen az új házaspár Heves megyében 50 hold földet tudtak érte venni.

Az eladás után megmaradt 510 aranykorona értékű, 38 kh 692 nőnyi, 100 nm alapterületű gazdasági és lakóépületekből álló részt Meszleny Béla halála előtt néhány héttel, 1944. nov. 2-án meszlényi Meszleny Zsuzsannától (1910-1979) származó három kiskorú Meszleny unokájának ajándékozta. Az unokák nem sokáig lehettek tulajdonosai a Szarvas-tanyának, mivel a Székesfehérvári Ingatlanforgalmi Bizottság 1949. aug. 29-én [a 264/1949. sz. határozatával, a 4091/1949. kormányrendelet alapján] állami tulajdonba vette kártalanítás nélkül a Kápolnásnyéki Állami Gazdaság számára. 44 év után, 1993. január 19-én végre megérkezett a Fővárosi Kárrendezési Hivatal végzése a kárpótlásról. Eszerint mindhárom unoka [tulajdonos] kárpótlási jegyet kapott az állami tulajdonba vett Szarvas-tanyáért.²⁶¹

Meszleny Zsuzsanna (1932-) a péceli gazdasszonyképzőbe járt, majd gyermekei megszületése után az Észak-Magyarországi Áramszolgáltató Vállalat alkalmazásában állt. Jelenleg nyugdíjasként Budapesten él.

Meszleny Mária (1935-) a Baár- Madas Gimnázium elvégzése után, az ELTE Bölcsészettudományi Karán szerzett magyar-könyvtár szakos diplomát. 1977-től az Országos Széchényi Könyvtárban dolgozott nyugdíjba meneteléig.

Dr. Meszleny András (1944-) érdekes alakja a családuknak. A Kertészeti Egyetemen tanított, már kandidátus volt, amikor 1985-ben elhatározta, hogy az 58-as villamos műemlék jellegű zugligeti végállomás-épületét helyrehozatja és a bérelt területen kempinget, illetve a lehetőségek szerint szabadidő központot létesít. Így megőrzi az utókor számára és hasznosítja is a hosszú évek óta bizonytalan sorsra hagyott pusztuló épületet. „Ötletben nem volt hiány.

²⁶¹ Bp. Főv. Kárrendezési Hivatal 1993. jan. 19-én keltezett levele dr. Tremkó Györgyné, Meszleny Máriának (1935-), dr. Acsay Ferenc hivatalvezető aláírásával

Megtartottak kettőt az eredetileg erre járt villamosok közül. Az egyikben recepciót, a másikban egy fagylaltozót rendeztek be... A végállomás épületében - amit műemlék jellegének megfelelően állítottak helyre - kiváló konyhájú étterem működik, immár télen-nyáron. Jönnek ide vendégek a világ minden tájáról. Sok közöttük a visszatérő, meg aki úgy jön, hogy a barátja vagy kollégája Münchenben, Amszterdamban vagy Londonban szolt neki, milyen is a budapesti Zugligetben a Niche Kemping. Találó név. A „niche” a vadon élő állatok pihenőhelye, otthona, zuga. Talán éppen ezért egy mókus a kemping szimbóluma”²⁶²

A XVI. generáció legszélső ágán balról Meszleny Gábor (1951-) helyezkedik el, aki az Intercontinental étterem igazgatója.

A jobboldali ágon pedig meszlenni Meszlény Ignác (1925-), a családi sírkert tulajdonosának fiai: Meszleny László (196-) közgazdász, újságíró, Meszleny Antal (1969-), a Szombathelyi Tanárképző Főiskola rajz szakos hallgatója, valamint Meszleny Benedek (1969-), aki az MDF Parlamenti frakciójánál ügyvezetőként dolgozik.

²⁶² Hegyvidék, A XII. ker. Önkormányzat lapja. XXII. évf. 7. sz. 1992. júl. Vető Kálmán: Hozta Isten Zugligetben

ÖSSZEGEZÉS, A KUTATÁS EREDMÉNYEI

A disszertációban tárgyalt Vas megyei eredetű, római katolikus meszlényi Meszlény család a jómódú birtokos nemesség [nobiles benepossessionati] körébe tartozott.

Amikor ez a vagyon szerinti kategória kialakult a XIV-XV. században, 400-500 családra volt tehető a számuk. Általában 4-10 faluval, 10-20 ezer hold földbirtokkal rendelkeztek. Közülük töltötték be a megyei tisztségeket, és a királyi tanácsban is ez a réteg képviselte a nemességet.

A XVIII. század elejétől tagjaik az országos hatáskörű kormányiszékekben, az állandó hadsereg és a testőrség tisztikarában töltötték be nagy szerepet. Majorságaikat fejlesztették.

A reformkorban mind a konzervatív, mind a liberális oldalon megtalálni képviselőiket.

A dualizmus korában a jómódú birtokos nemesség fogalmát felváltotta a dzscentri fogalma. A 200-1000 hold birtokkal rendelkezőket tartották a felső középosztálynak, de idesorolták a 200 holdnál kevesebbel rendelkezőket is, akik az elmaradott gazdálkodás, a hitelhiány, a föld felaprózódása révén hivatali, értelmiségi pályára szorultak.

Hogyan lehet ezeket az általános jellemvonásokat megtalálni ebben a családban?

1. Vagyoni helyzetük, birtokaik elhelyezkedése:

A II. fejezetben tárgyalt Meszlényi János (1659-1736) házasságaival és birtokszerzéseivel megalapozta a család birtokait Fejér, Győr, Tolna és Veszprém megyében. Birtokai - Cece, Menyőd, Hard, Velence, Gárdony, Igar, Dád, Bodmér, Kisdém, Mezőörs és Györköny - 11 falut tettek ki. Velencére és 1 Gárdonyra 1724-ben III. Károlytól királyi donációt kapott; Velence benépesítése az ő nevéhez fűződött.

Halála után birtokait fia, Meszlény Pál (1694-1759) örökölte, de lányai is részt kaptak belőle. Leányai férjei és leszármazottaik alkották a későbbiekben a cecei közbirtokosság Meszlény ágát, akiknek a XVIII. század végén 2263 hold volt a birtokukban.

2. Milyen megyei tisztségeket töltöttek be?

esküdtek:	<u>Meszlény Ferenc</u>	felesége: Jármán Borbála
(iurati assessores)	1610: soproni esküdt	
	<u>Meszlény Pál</u>	felesége: Mesterházy Anna
	1665: soproni esküdt	
	<u>Meszlény János</u>	
	1697: vasi esküdt	
szolgabírók:	<u>Meszlény Ignác (1781-1826)</u>	
(iudex servientium)	szolgabíró	
	<u>Meszlény Ferenc (1802-1874)</u>	
	szolgabíró	
főszolgabírók:	<u>Meszlény János (1743-1794)</u>	
(supremus iudlium)	főszolgabíró	
	<u>Meszlény Ferenc (1768-1854)</u>	
	főszolgabíró	

	<u>Meszleny Miklós</u> (1835-1915)	
	1860 (Csákvár)	
	<u>Meszleny Béla</u> (1883-1944)	
	1919-40 (Adony)	
	<u>Meszleny Tibor</u> (1906-1989)	
	1941 (Mór)	
alispánok:	<u>Meszleny Benedek</u>	felesége: Szalay Katalin
(vicecomes)	1648-1659: Vas vármegyei alispán	
	<u>Meszleny János</u>	felesége: hodosi Karácsony Kata
	1725- haláláig: győri alispán, királyi tanácsos	
	<u>Meszlenyi János</u> (1659-1736)	
	1701-25: Fejér megyei alispán, királyi tanácsos	
	<u>Meszleny Károly</u> (1797-1878)	
	Fejér m. alispán	
főispánok:	<u>Meszleny Pál</u> (1856-1939)	
(supremus comes)	1910-17: esztergomi főispán	

3. Milyen szerepet töltöttek be az állandó hadseregben és a testőrségben?

Meszleny Pál (1701-1759) huszárkapitány a Hávör huszárezredben

Meszleny János (1768-1811) testőrkapitány

Meszleny László (1885-1916) huszárfőhadnagy

Meszleny Iván (1888-1959) huszárfőhadnagy

Meszleny Pál (1889-1975) dragonyos főhadnagy

Meszleny Ödön (1819-1849) cs. kir. tisz, 1848-as százados

Meszleny József (1822-?) testőr 1844-től, gárdakapitány, 1848-ban a drávai sereg főhadnagya

Meszlenyi Jenő (1815-1900) testőr, 1848-as honvédezredes

4. Politikai állásfoglalásuk a reformkorban és a dualizmusban:

Meszlenyi Rudolf (1813-1848) Ügyvéd, hírlapíró, ellenzéki egy.-i képviselő 1847/48-ban

Meszleny Károly (1797-1878) Fejér megyei alispán, 1845-ben még kormánypárti, 1848-49-ben már őrnagyként szolgál

Meszlenyi Rudolfné, Kossuth Zsuzsanna (1817-1854). Országos Főápolónőként küzdött végig a szabadságharcot, megszervezte a hátszág és a hadikórházak betegellátását

Meszleny Teréz, Kossuth Lajosné (1809-1865). Alakjával kapcsolatban igyekeztem rávilágítani a Kossuth-feleségről kialakult ellentmondásos vélemények sokrétűségére. A hozzá írott levelek ismertetése alapján próbáltam megingatni a köztudatba bevonult róla kialakult negatív képet.

Meszleny Lajos (1804-1868) Megyei aljegyző, kőszegi táblánál ülnök [esküdt], 1864-től cs. kir. kamarás, kormánypárti felfogású

Meszleny Lajos (1851-1901) Fejér megye függetlenségi párti egy-i képviselője, 1882-92 között a bodajki kerület képviselője, 1893-98 között a csákvári kerület képviselője

Meszleny Pál (1856-1939) Veszprém megye katolikus néppárti egy-i képviselője, 1895-96 között a galgóci kerület képviselője, 1897-1898 között a somlyóvásárhelyi kerület képviselője

5. Tisztviselők a dualizmusban

A XIX. század második felében ebben a családban is végbement a középnemesei családokra jellemző átalakulási folyamat. A földbirtok már nem biztosította a megélhetést számukra, ezért kénytelenek voltak elhelyezkedni köztisztviselőként vagy értelmiségi pályára lépni.

Ez leginkább a XIV. generáció tagjait érintette:

Meszleny Mór (1829-1915) rendőrtanácsos

Meszleny József (1847-1907) postaigazgató

Meszleny Sándor (1852-1913) postafelügyelő

Meszleny Ferenc (1889-1930) postafelügyelő

Meszleny Géza (1865-1930) min. irodavezető

Meszleny Géza (1874-1961) mérnök, min. tanácsos

Meszleny Aladár (1853-1889) rendőrtiszt

Meszleny Kornél (1830-?) tanfelügyelő

Meszleny Lajos (1851-1896) ügyvéd

Meszleny István (1853-1914) jószágigazgató

6. Részvételük az egyházi életben:

Meszleny Gyula (1832-1905) szatmári püspök, titkos tanácsos

Meszleny Károly (1847-1880) velencei plébános

Meszleny Zoltán (? - ?) esztergomi segédpüspök, aki a Mindszenty-per (1949) egyik áldozataként börtönben halt meg 1950-ben vagy 51-ben. Szluha Márton adatai szerint 1949-ben szibériai fogságban halt meg.

Zárszó

Csaknem három évszázad történetét felölelve megállapítható, hogy a családban nem voltak igazán kiugró, történelemformáló személyiségek, de mindnyájan szolgálták (és szolgálják) azt a kort, amelyben éltek (élnek), ki jobban, ki kevésbé lépést tartva annak igényeivel.

A reformkorban, de leginkább az 1848-49-es szabadságharcban egyértelműen haladó szerepet töltöttek be. Feltételezhetően ebben a Kossuthal való rokonságnak is mozgó szerepe lehetett.

1948 utáni viszonyuk a szocialista rendszerhez:

dr. Meszleny Gábor (1914-) 1955-ig lehetett csak államügyész, utána jogtanácsosként dolgozott.

Meszleny Ignác (1925-) mezőgazdasági mérnök hatszor volt börtönben, 16 hónapra internálták Tökölre, amiért 1993-ban kárpótlási jegyet kapott. 1957-ben egy kihallgatáson ezt mondták neki: „tudjuk, hogy nem vett részt semmilyen fegyveres összetűzésben, ezeket 1956-ban legyőztük, akik egy szellemiséget képviselnek, azok jelentenek veszélyt”.

A mi águnkon a hagyományok ápolását a családi ereklyék őrzése, a velencei családi sírkert gondozása és a hosszú történelmi viharokon keresztül is megmaradt velencei töredékbirtok (Csemete u. 48) művelése jelenti a Mezlen János-i (1571) mottó szellemében.

A család középső ága fiúágon Magyarországon nem viszi tovább a Meszleny nevet, hiszen Meszlenyi Károly (1925-1992) 1956 óta Kanadában élt, az 1959-ben született Károly fiáról pedig mindössze annyit tudok, hogy kereskedő.

Meszlenyi Gyula (1937-) 1956 óta Angliában él, az 1970-es évek óta fiaival együtt Mansfield néven.

Ez a névváltoztatás felfogható szimbolikusnak is. Hüen tükrözi a történelmi sorsfordulók lecsapódásait egy család történetében.

Bibliográfia

a meszlényi Meszlény család közéleti és politikai
szereplése a XVIII. századtól napjainkig című
bölcsezdoktori disszertációhoz

Magánkézben lévő források:

1. 1569. aug. 17. Pozsonyban keltezett címeres- és adománylevél II. Miksa (1527-76) német-római császártól: "Benedicti Literati de Meslen" részére. Meszlény Ignác tulajdonában található, az Országos Levéltár mikrofilmmásolattal rendelkezik az oklevélről
2. 1724. okt. 24. Bécs. III. Károly latin nyelvű donációs levele Meszlényi János részére. (Meszlény Ignác (1925-) tulajdona)
3. Meszlényi János végrendelete. 1733. jún. 12. Győr. (1829-es másolat, Meszlény Ignác tulajdona)
4. Meszlény Pál (1889-1975) visszaemlékezései. Kézirat. (Meszlény Ignác tulajdona)
5. Meszlényi János temetésén mondott halotti beszéd. 1736. (Meszlény Ignác tulajdona)

Levéltári források

Országos Levéltár

6. OL P1927/23 tétel 4.csomó Meszlényi és Bezerédy család
7. OL P1284 Jankovich család lt-a Rksz. 6.no.22
8. OL R319 36.csomó Meszlényi család
9. OL A27 Kancellária lt. Litterae comitatum l.cs. Albensis 1701 no. 232.
10. OL A39 Kancellária Lt. Acta generalia 1408.cs.
11. OL E156 U. et. C. fasc. 37. no.19
12. OL Helytartótanács Lt. Dep. Urb.1150.cs. Tab. urbariales
13. OL R90 Kossuth iratainak időrendi gyűjteménye
14. OL R121 Kossuth Lajosné, Meszlényi Teréziára vonatkozó iratok. 1845-62

Fejér Megyei Levéltár

15. FMLt Acta Nobilitaria Meszlény 1734-1902
16. FMLt Acta Locorum Velence 1756-1846/1848-1906
17. FMLt Cece cédulaanyaga XVIII-XIX. sz.közepe
18. FMLt Velence cédulaanyaga XVIII-XIX. sz.közepe.
19. FMLt Hard cédulaanyaga XVIII-XIX. sz. eleje
20. FMLt Menyőd cédulaanyaga XVIII-XIX. sz. eleje
21. FMLt Közgyűlési iratok, jegyzőkönyvek 1737, 1839-1848.
22. Egyházi Anyakönyvek másodpéldányai. Székesfehérvári Belvárosi Plébánia Halotti Anyakönyv másodpéldánya, 1848

Károlyi Levéltár

23. KL P1511 Meszlényi család Ladula 86

Pest Megyei Levéltár

24. PMLt IV. 31-E Polgári perek. 1846. fasc. 249. No.6. 326.

Hadtörténelmi Levéltár

- 25. HL Névmutató az 1848/49. évi forradalom és szabadságharc iratanyagához
- 26. HL Az 1848/49. évi szabadságharc után haditörvényszéktől elítélt egyének névsora
- 27. HL 1848/49 iratai

Könyvek, egyéb kiadványok

- 28. Belvárosi Templom Plébániája. Házassági Anyakönyv 1837-1850. VIII. köt.
- 29. Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára. Ludvig János levelezése. Szabad György gyűjtése
- 30. Pallas Nagy Lexikona. Meszlényi címszava. XII. köt. Bp. Pallas Irodalmi és Nyomda RT. 1896
- 31. Révai Nagy Lexikona. XIII. kötet Meszlényi címszava. Bp. Révai Testvérek Irodalmi Intézet RT. 1915. és Pallas Nagy Lexikona. XII. kötet. Bp. Pallas Irodalmi és Nyomda RT. 1896.
- 32. Nagy Iván: Magyarország családai címerekkel és nemzedéki táblákkal. VII. kötet. Kiad.: Ráth Mór. Bp. 1868.
- 33. Kempelen Béla: Magyar nemesi családok. Bp. 1911.
- 34. Rexa Dezső: Névmutató Fejér megye Levéltárának nemesi anyagához
- 35. Kiss Lajos: Földrajzi nevek etimológiai szótára. Budapest, Akadémiai Kiadó 1978.
- 36. Szentpétery Imre: Oklevéltani naptár. Kiad.: Magyar Tudományos Akadémia. Bp. 1912.
- 37. Dr. Csánki Dezső: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. Bp. Magyar Tudományos Akadémia. 1894.
- 38. Károly János: Fejér vármegye története. 1. köt. 1896. 3. köt. 1899, 4. köt. 1901, 5. köt. 1904. Székesfehérvár. Nyomtatott Csitári K. és Társa Könyvnyomdájában.
- 39. Fejér megye történeti évkönyve 15. köt. Szerk.: Farkas Gábor. Székesfehérvár, 1981. Degré Alajos: Cece (Hard, Menyőd).
- 40. Fejér megye történeti évkönyve 7. köt. Székesfehérvár, 1983. Lukács László: A velencei szőlőhegy népi hajlékai
- 41. Fejér megye történeti évkönyve 11. köt. Székesfehérvár, 1977. Jenei Károly: Fejér megye a Rákóczi-szabadságharc idején.
- 42. Fejér megye történeti évkönyve 12. köt. Székesfehérvár, 1978. Erdős Ferenc: A polgári forradalom és szabadságharc története Fejér megyében 1848-49
- 43. Schneider Miklós: Fejérmegyei boszorkányperek. Székesfehérvár. Vörösmarty Nyomda. 1934.
- 44. Erdős Imre-Farkas Gábor-Károly István: Gárdony története. Kiad.: Gárdony Nagyközség Tanácsa. Gárdony, 1983.
- 45. Schneider Miklós-Juhász Viktor: Fejér vármegye. Bp.Földhivatal. 1937. (Magyar városok monográfiája)
- 46. Fejér vármegye és Székesfehérvár szabad királyi város általános ismertetője és címtára 1931-32. évre. I-II. köt. Főszerk.: F. Szabó Géza. Kiadja a Vármegyei Tisztviselők Országos Egyesületének Szerkesztősége és Kiadóhivatala. Bp. 1933.
- 47. Magyarország vármegyéi és városai. Győr vármegye.Szerk.: dr. Borovszky Samu. Bp. Országos Monográfia Társaság. 1910.

48. V. Waldapfel Eszter: A forradalom és szabadságharc levelestára. Bp. 1. köt. Közokt. V. 1950., 2. köt. Közokt. V. 1952., 3. köt. Művelt Nép. 1955., 4. köt. Gondolat. 1965.
49. Maksay Ferenc: Urbáriumok XVI-XVII. sz. Bp. Akadémiai Kiadó. 1959.
50. Az úrbéres birtokviszonyok Magyarországon Mária Terézia korában. Dunántúl. Bp. Akadémiai Kiadó. 1970.
51. Czizmadia Andor-Kovács Kálmán-Asztalos László: Magyar állam- és jogtörténet. Bp. Tankönyvk. 1978.
52. Zimányi Vera - Harald Prickler: Konjunktúra és depresszió a XVI-XVII. századi Magyarországon az ártörténet és a harmincadbevételek tanúságai alapján. Agrártörténeti Szemle, 1974. 1-2. p.184-185. (Klny.)
53. Boross Mihály: Élményeim 1848-61. Kiad.: Borongó. Székesfehérvár, Vörösmarty Könyvny. é.n.
54. Fiáth Ferenc: Életem és élményeim. 1-2 köt. Bp. Tettey Nándor és Tsa, 1875.
55. Madarász József: Emlékirataim 1831-1881. Bp. Franklin Társulat, 1883.
56. Széchenyi István:Napló. 2. kiad. Bp. Gondolat, 1982.
57. Görgey Artúr: Életem és működésem Magyarországon 1848-ban és 1849-ben. Bp. Európa. 1988. (Pro Memoria Történelmi és művelődéstörténeti zsebkönyvtár. Szerk.: Katona Tamás)
58. Kossuth Lajos: Írások és beszédek 1848-1849-ből. Bp. Európa. 1987. (Pro Memoria Történelmi és művelődéstörténeti zsebkönyvtár. Szerk.: Katona Tamás)
59. Diószegi György: Kossuth Lajos üzenete. Pesti Hírlap anno 1841-1844. Bp. Népszava Lap- és Könyvk. 1988.
60. Vas Zoltán: Kossuth Lajos élete. Bp. Magvető. 1965.
61. Deák István: Kossuth Lajos és a magyarok 1848-49-ben. Bp. Gondolat. 1983.
62. Gracza György: Kossuth Lajos élete, működése és halála. 3. kiad. Bp. Lampel R. Kk. RT. Könyvkiadóváll. é.n.
63. Kossuth emlékalbum. Szerk.: Kovács Dénes. Bp. Wodianer F. és Fiai kiadása, 1910.
64. Az agg Kossuth és Napsugár. Bp. Szépirodalmi Könyvk. 1989. Kossuth Lajos levelei Zeyk Saroltának
65. Bona Gábor: Kossuth Lajos kapitányai. Bp. Zrínyi. 1988.
66. Kossuth Ferencz harmincz parlamenti beszéde. Sajtó alá rendezte: Szatmári Mór. Bp. Kunossy, Szilágyi és Társa Kiadóváll. 1906.
67. Lugosi Árpádné: Kossuth Zsuzsanna élete (1817-1854). Kiad.: Fejér Megyei Tanács VB 5.sz. Kossuth Zsuzsa Rendelőintézete. Sárbogárd, 1973.
68. Supka Géza: 1848/49. Bp. Magvető. 1985.
69. Somlyói Tóth Tibor: Diplomácia és emigráció „Kossuthiána”. Bp. Magvető. 1985.
70. Szász József: Politikai Magyarország. 2. köt. Bp. Anonymus Történelmi Könyvkiad. 1913.
71. Magyarország tiszti cím- és névtára. Bp. Athenaeum Rt. 1875, 1884, 1893, 1896, 1897, 1898.
72. Országgyűlési Almanach. 1887-1892. Szerk.: Sturm Albert. Bp. Llyold Társulat Könyvnyomdája. é.n.
73. Országgyűlési Almanach. 1905-10. Bp. Pesti Llyold Társulat Könyvnyomdája. é.n.

74. Magyar Törvénytár 1844, 1868, 1880, 1894. Bp. Franklin Társulat. 1897.

75. Szluha Márton Meszlény leszármazási táblázata. Kézirat. 1991.

Folyóiratok

75. Gergely András: A nemesi vármegye = História, 1986. 5-6.sz.

76. H.K.G.: A völegény Kossuth = Magyar Nemzet, 1986. jan.20.

77. Nagy Géza: Kossuth Lajos eredete = Turul, 1894. 2.sz. p.60.

78. Pesti Hírlap, 1841. 25.sz. Tavaszelő 27. Meszlényi Rudolf tudósításai (továbbiakban M.R. tud.)

79. Pesti Hírlap, 1841. 71.sz. M.R. tud.

80. Pesti Hírlap, 1841. 85.sz. M.R. tud.

81. Pesti Hírlap, 1842. 111.sz. M.R. tud.

82. Pesti Hírlap, 1842. 138.sz. M.R. tud.

83. Pesti Hírlap, 1842. 189.sz. M.R. tud.

84. Pesti Hírlap, 1842. 190.sz. M.R. tud.

85. Pesti Hírlap, 1843. 241.sz. M.R. tud.

86. Fejérmegyei Napló, 1919. febr.4. „A vármegyei közgyűlés...”

87. Fejérmegyei Napló, 1926. szept.7. „Adony nagy napja”

88. Fejérmegyei Napló, 1927. jan.5. „Sibériai énekeshattyút lőttek Adonyban”

89. Fejérmegyei Napló, 1927. júl.1. „Járási levelevetverseny Adonyban”

90. Fejérmegyei Napló, 1928. jún. 14. „Galamblovó verseny Adonyban”

91. Fejérmegyei Napló, 1928. júl.1. „ „ „

92. Fejérmegyei Napló, 1933.júl.9. „Apróságok a város és a megye történetéből”

93. Fejérmegyei Napló, 1939. jan.28. „Meszlényi Pál ny. főispán meghalt”

94. Fejérmegyei Napló, 1940. ápr.13. „Az adonyi Járás árvíz sújtotta vidékein...”

95. Fejérmegyei Napló, 1940. ápr.25. „Meszlény Béla adonyi főszolgabíró névnapja és búcsúztatása”

96. Fejérmegyei Napló, 1940. ápr.26. „Mi történt Adonyban?”

97. Fejérmegyei Napló, 1940. szept.10. „Meszlényi Béla főszolgabíró búcsúztatása”

98. Hegyvidék, a XII. kerületi Önkormányzat lapja. XXII. évf. 7.sz. 1992. júl. „Hozta isten Zugligetben”

99. Hegyvidék, a XII. kerületi Önkormányzat lapja. XXII. évf. 8.sz. 1992. aug. „Miért Kossuth?”

100.Faragó Jenő: Kossuth-örökség gondozója = Népszabadság, 1988. ápr.14.

101.Hegyaljai Kiss Géza: Hol született Meszlényi Teréz? = Uj Idők, 1941. febr. 2. 5.sz.

Képviselőházi naplók

102.Az 1881. szept. 24-re hirdetett országgyűlés képviselőházának naplója. XII.köt.Bp. Pesti Könyvnyomda. 1883.

103.Az 1884.szept.24-re hirdetett egy. képv. naplója X.köt.

104.Az 1884.szept.24-re hirdetett egy. képv. naplója XVII.köt.

105.Az 1887.szept.26-ra hirdetett egy. képv. naplója II.köt.

106.Az 1887.szept.26-ra hirdetett egy. képv. naplója VIII.köt.

- 107.Az 1887.szept.26-ra hirdetett egy. képv. naplója X. köt.
- 108.Az 1887.szept.26-ra hirdetett egy. képv. naplója XXV.köt.
- 109.Az 1892.febr.18-ra hirdetett egy. képv. naplója XII.köt.
- 110.Az 1892.febr.18-ra hirdetett egy. képv. naplója XVI.köt.
- 111.Az 1892.febr.18-ra hirdetett egy. képv. naplója XXIII.köt.
- 112.Az 1892.febr.18-ra hirdetett egy. képv. naplója XXXII.köt.

Névmutató

Meszleny Ágnes (1912-1980) br. Orczy Lőrincné, 82
Meszleny Aladár (1853-1889) a Föv. Állami Rendőrség elnöki kiadója, rendőrtiszt, 56, 86
Meszleny Amália (1836-1911), 60
Meszleny Ambrus, címerszerző 1569 (felesége Füzthői Borbála), 8
Meszleny Anna (1923-1973), 60
Meszleny Antal (1748-1791), 3, 23
Meszleny Antal (1802-1828), 60
Meszleny Antal (1969-), 83
Meszleny Béla (1883-1944) adonyi főszolgabíró, kormányfőtanácsos, 3, 61, 78, 85
Meszleny Benedek (1969-), 83
Meszleny Benedek, (Benedicti Literati de Mezlen) 1569 címerszerző, a győri püspökség és pornói apátság prefektusa (felesége Szelestey Sára), 7, 8, 57, 60, 83, 85
Meszleny Borbála, Trummerné, 24, 25
Meszleny Etelka (1844-1911), 60
Meszleny Ferenc (1799-1871), 60
Meszleny Gábor (1951-), 83
Meszleny Gabriella (1888-1965), Manndorf Béláné, 61
Meszleny Georgina (1891-1959), 60
Meszleny Gusztáv (1819-1819), 61
Meszleny György (1886-1888), 60
Meszleny Gyula (1832-1905) szatmári püspök, 86
Meszleny Ignác (1781-1826) Fejér megyei szolgabíró, 26, 84
Meszleny Ignác (1826-1838), 61
Meszleny Ignác (1925-) kertészmérnök, 6, 7, 15, 19, 57, 58, 59, 83, 87, 88
Meszleny Ilona (1840-1879), 60
Meszleny István (1853-1914) jószágigazgató (Heves és Veszprém megye), 56, 61, 77, 86
Meszleny János (1966-1969), 60
Meszleny János 1569 címerszerző (felesége Darázs Erse), 3, 8, 19, 21, 23, 24, 25, 26, 60, 84, 85
Meszleny Johanna, özv. Meszleny Antalné, 25
Meszleny József (1822-?) a M.K. Testőrség tagja, 38, 81, 85
Meszleny József (1847-1907) hivatalnok, 56, 61, 86
Meszleny Judit (1791-1819), 61
Meszleny Károly (1797-1878) alispán, 27, 33, 38, 54, 55, 61, 81, 85
Meszleny Károly árvaszéki jegyző és kiadó, 27, 28, 33, 38, 54, 55, 56, 61, 81, 85, 86
Meszleny Lajos (1804-1868) cs.k. kamarás, 3, 25, 28, 29, 33, 56, 60, 86
Meszleny Lajos (1851-1896) Fejér m. ügyvéd, 3, 56, 57, 61, 86
Meszleny Lajos (1851-1901) országgyűl. képviselő, 3, 20, 50, 60, 62, 86
Meszleny László (1754-?), 8
Meszleny László (1885-1916) huszárfőhadnagy, 60, 85
Meszleny Mária (1850-1859), 60

Meszleny Mária (1886-1923), 60

Meszleny Mihály a címerszerzők apja, 7

Meszleny Miklós (1835-1915) főszolgabíró, 55, 85

Meszleny Mór (1829-1915) rendőrtan., 28, 56, 86

Meszleny Pál (1694-1759) velencei földbirt. (felesége Ürményi Erzsébet), 18, 24, 84

Meszleny Pál (1856-1939) országgyűl. képviselő, esztergomi főispán, 58, 60, 85, 86

Meszleny Pál (1889-1975) dragonyos főhadn., 6, 8, 10, 16, 18, 19, 26, 29, 39, 55, 57, 58, 60, 63, 85, 88

Meszleny Péter 1410 Dalmácia és Horvátország kapitánya, 6

Meszleny Sándor (1737-?), 8

Meszleny Sándor (1852-1913) számtiszt, 56, 86

Meszleny Teréz, Kossuth Lajosné (1809-1865), 86

Meszleny Zsuzsanna (1932-), 82

Meszlenyi Ferenc (1768-1854) Fejér megyei főbíró, 3, 25, 26, 36

Meszlenyi Gizella (1841-1865), 40

Meszlenyi Gyula (1937-) (George Mansfield, Anglia) versenymotor specialista, 81, 87

Meszlenyi Ilona (1843-1926) regényíró, 40, 50, 52

Meszlenyi Irén (1932-) P. Szabó Józsefné ált.isk.tanár (Veszprém), 38, 56

Meszlenyi János (1659-1736) Győr és Fejér megyei alispán, 5, 9, 84, 85

Meszlenyi Jenő (1815-1900) komáromi várparancsnok 1848-49-ben, 36, 85

Meszlenyi Károly (1898-1976) géplakatos, 81, 82

Meszlenyi Károly (1959-) kereskedő (Kanada), 82

Meszlenyi Rudolfné, Kossuth Zsuzsanna (1817-1854), 85